

Václav Benda

Z D O P I S Ů Z V Ě Z E N Í

III.

(6.června 1981 - 29.května 1982)

Praha 1982

## PŘEDMLUVA

"Toto jsou vsakutku podivné časy. Sny a pověsti ožívají a vyskakují z trávy. (...) Kráčíme legendami, či po zelené zemi za denního světla?"

"Člověk snad činí obojí. Neboť ne my, nýbrž ti, kdo přijdou po nás, stvoří legendu o naší době. Říkáš po zelené zemi? Ta sama je přece námětem mnoha legend; a přesto po ní chodíš za denního světla."

(Tolkien: Pán prstenu; Dvě věže, III.1)

Letos vzpomínal svět stého výročí smrti Charlese Darwina. Oslavil v něm největšího biologa všech dob, toho, kdo s konečnou platností odhalil nejvyšší zákon (logos) Života - zákon o přežití stabilního, přizpůsobeného, na základě přirozeného výběru.

Darwinův postulát je dnes uznávaným nejvyšším principem veškerého dění. Logice přežití, tomuto "jazyku přírody", nejsou podřízeny pouze živé bytosti, nýbrž vůbec vše: nebeská tělesa i geologické útvary, chemické struktury (včetně genů)

i struktury duchovní (tzv. "mémy"). Te-  
dy doslova vše na nebi i na zemi; vše  
viditelné i neviditelné je podrobeno  
principu sebezáchovy a přetrvání jako  
výsledku slepé náhody a slepé nutnosti.  
Veškeré jsoucno povstalo jako sebesta-  
bilizující odchylka od chaosu. I člověk  
je chápán jako "stroj na přežití" svých  
"sobeckých génů"; jeho duchovní schop-  
nosti, ba i jeho láska k bližnímu a zod-  
povědnost za druhé jsou pouze výrazem  
této funkce.

Dnes už dokonce i křesťané smějí za-  
stávat tento ontologický panevolucionis-  
mus: nebudou přece naivně chápat Boží  
Slovo... doslova! A tak i věřící spolu  
s ostatními vědecky uznávají, že sobec-  
tví, násilí, zbabělost a podvádění,  
chytrost, vypočítavost a přizpůsobivost  
jsou tvůrčí mocí, jež vládne veškeré  
skutečnosti. Vždyť také jejich víra je  
jim především posilou, povzbuzením, ú-  
těchou a únikem; i ona tak přispívá  
k vytrvalosti a stabilitě, k snadnějšímu  
přežití sebe i bližních. Věřící dnes po-  
važují život z víry za lepší a tradičně  
osvědčený způsob života na zemi. V tom

spočívá její pravdivost. Neboť - co jest pravda? Hypotéza transcendence a života po smrti, za tímto časem a prostorem podrobeným zákonu přežití, tedy hypotéza něčeho, co se vymyká empirické ověřitelnosti, zřejmě přináší některým lidem - "nábožensky založeným" - posilu pro tento svět. V tom se náboženství a víra osvědčují, v tom snad tkví jejich nezastupitelná funkce.

Člověk byl odjakživa vydán v pokušení přizpůsobit se tomuto světu, "aby dlouho živ byl a dobře se mu vedlo na zemi". V dřívějších dobách však pociťoval svou snahu o sebezáchovu jako porušení řádu, jako podlost a hříšnost. Teprve zobecněný evolucionismus, jako důsledné domyšlení vědeckého názoru na svět, jenž se stal - byť často neuvědoměle - integrální součástí jeho myšlení, mu dovoluje tíhnout k sebezáchově (a k záchově hodnot atp.) ontologicky sankcionovat. Každý z nás hodnotí zcela samozřejmě své myšlenky, slova a skutky úspěchem - a třebas i mezi kritéria úspěchu počítá nejen vlastní bezpečí a pohodlí, ale také nezkažený žaludek, čisté

ruce a dobré svědomí: neboť moudrý člověk dobře ví, že i to vše náleží k zachování si vlastní důstojnosti, integrity a autenticity (...opět zachování!). Chováme se čestně; abychom zůstali sami sebou (... opět trvání!).

Na pozadí tohoto chápání skutečnosti a naší "vrženosti" (jak tomu říkáme) plné problémů a existenciálů, uprostřed všeobecného úpadku kultury, vzdělanosti, práv a jiných "ideálů humanitních", ve světě smrtelně ohroženém válčnou a ekologickou katastrofou vystupuje před nás jako nejvyšší mravní požadavek a prvořadý úkol zachránit co se dá, odvrátit od nás a od našich potomků blížící se zkázu. A právě v tomto kontextu vystupuje svědectví novodobého křižáka a rytíře Božího Václava Bendy jako cizorodé těleso, jako bláznovství, jako pohoršení. Ohlašuje se zde něco, co snad souznívá s naivními romantickými ideály našeho dětství, co však naše zralost překonala tím, že se obrátila k praktickým potřebám světa. Ideál křesťanského rytířství jsme odsunuli do oblasti "falešného vědomí" a uznáváme jej nanejvýš jako

estetickou fikci pochybné hodnoty. A přece z křesťanského rytířství vyrostl svět západní civilizace, vše to, čím jsme a co chceme zachovat; onen "pochybný ideál" to však stvořil. Ale už od dob Cervantesových se všichni lazebníci, faráři a hospodští domnívají, že jde pouze o škodlivý výmysl vedoucí k pomatení mysli. A tento názor škrtl celou jednu duchovní dimenzi skutečnosti.

Skutečnost však nelze jednoduše přijímat, nelze ji hodnotit a kádrovat podle měřítek naší konečnosti a nedostatečnosti, našich potřeb, představ a předsudků. Skutečnost je to, co nás tříbí a proměňuje, činí nás skutečnými. Ani víra není záležitostí našeho postoje - ať už je "předmětná" nebo nepředmětná". Křesťanská víra není jen věření či důvěra; je především věcí v ě r n o s t i nejvyššímu Pánu, Ježíši Kristu - neboť on si nás vybral, nikoliv my Jeho. Pro věřícího je Kristus svým sebevydáním skutečně Cesta, Pravda a Život; On, "skrze něhož všechno je stvořeno", je logikou Života, logikou živou a vidoucí, nikoliv železnou a slepou, jakou je logika zachování

a přežití. Ve vtěleném Logu spočívá Život, který je "světlem lidí".

Cesta rytíře Kristova není fiktivním ideálem, nýbrž skutečností. Bendovy dopisy nejsou proklamací nějaké zásvětnické projekce. Něco takového si ten, kdo se nachází uprostřed nelítostného zápasu proti mocnostem zla a temnotám pána tohoto světa, prostě nemůže dovolit. Na to je příliš mnoho v sázce a hra je smrtelně vážná. Jde v ní - konkrétně, v každém zde a nyní - naprosto o vše. Jakákoliv iluze a útěcha se může stát fatální. Omyl je nepřípustný. Hokynářské úvahy o tom, zda to "stálo za to", či zda to někomu prospěje a přinese užitek, jsou zcela mimoběžné. Tato kritéria a hodnoty, které nám připadají tolik důležité, nepřehlíží Václav Benda proto, že by se z hlediska čistého ideálu nezajímal o praktické stránky a o zemi, a v duchovní "suverenitě" prezíral a znásilňoval zkušenost - nýbrž přesně naopak: jeho svědectví je pravdivým svědectvím konkrétní, praktické a pozemské zkušenosti, svědectví tomu, co těmato očima vidí a těmato rukama hmatá, svědectví skutečnosti, jež se mu na

jeho cestě bezprostředně dává. Skutečnost, jak se zjevuje na cestě a v boji tomu, kdo se zřekl ďábla, vší jeho moci a pýchy, kdo uvěřil v Krista, přijal kříž a meč a vyjel za ním. Z počátku proto, aby bránil bezpráví a zastával se slabých, ukřivděných a pronásledovaných. Avšak smysl tohoto následování se ukázal hlubší; nejde pouze o nápravu jednotlivých vad tohoto světa, nýbrž o odvěký Kristův zápas o pravdu a život, o dějiny spásy, o Jeho království. Takto se mu na rytířské cestě, která není věcí rizika, investice, vyhlídek, sázky, nýbrž věcí prosté věrnosti, otevřela skutečnost jako válečné tažení do "Nového Jeruzaléma". Jeho poznání je poznání válečníka, obráceného k zemi a k životu jako k pouti a bitevnímu poli. Nesmí se dát ničím rozptylovat - každá iluze a smyšlenka a spolehnutí se na něco vnějšího skrývá v sobě smrtelné nebezpečí a ohrožuje nikoliv snad cíl a úspěch, nýbrž sám smysl výpravy.

Rozumíme dobře? Zde k nám opravdu promlouvá faktická zkušenost - a nikoliv

světový názor a postoj. Avšak zkušenost v původním, plném slova smyslu, vyrůstající z osobního zakoušení na vlastní kůži, tj. zkušenost vykoupená velkým utrpením, zkušenost, která je těžkou zkouškou a zároveň jak pokoušením se, (usilováním), tak pokušením. Skutečnost, o níž V. Benda vydává svědectví, je zkušenost vnitřní, zkušenost "praktická", v silném smyslu slova PRAXIS, tj. konání a činění. Tato zkušenost musí být činněna, uskutečňována, nikoliv konstatována, pozorována, hodnocena a ověřována na základě nějakých vnějších kritérií, na nichž by bylo možno se předem dohodnout, a která by byla přesvědčivá nezávisle na zkušenosti samé. Ale právě vůči této vnitřní zkušenosti se skutečnost co do svého smyslu otevírá. A vůči ní se ukazuje pravda všeho toho, co my běžně nazýváme "praktickou zkušeností" jako pouhý výraz povrchního a čistě ideálního (k abstraktním konstrukcím hledícího) postoje.

V. Benda kráčí cestou, která je lidem - "jací se dnes rodí", jak říká Homér - nepřístupná a cizí, protože jsou zajati

v představách světa, na jehož mapě se tato cesta nenachází: není to cesta po povrchu, nýbrž do nitra skutečnosti. Je to cesta síly - síly věrnosti až k smrti, síly k tvrdosti a k plné, na nic a na nikoho nedelegovatelné osobní zodpovědnosti, síly k poslušnosti i síly k vládě, cesta odvahy k moci, která se za nic neskrývá, cesta odvahy k bezprostřednímu utkání se silami nicoty. Tato cesta do hlubin je proto mimo kontext. Mimo kontext logiky sebezajištění, mimo kontext problematiky lidského zabloudění v labyrintu vrásčitého povrchu skutečnosti. Proto je pro nás tak obtížné jí porozumět. Ne, že by spočívala na jiných názorech a přesvědčeních, než která zastáváme, nýbrž proto, že tato zkušenost není vůbec věcí názorů, nýbrž věcí skutečnosti a pravdy. Zapomněli jsme už totiž, že cesta Pravdy je úzká, strmá, kamenitá a trnitá a že vede skrz kříž. Proto je opuštěna a míjena jako slepá odbočka hlavního proudu pokroku a úspěšného přizpůsobení, jemuž "náleží budoucnost". Avšak i ti, kdo mají sílu a odvalu se k této cestě hlásit, chápou ji jako

cestu sebezapření, cestu oběti a utrpení. Svědectví V.Bendy se však netýká ani takového ideálu duchovnosti; lze naopak říci, že se plně hlásí k "materiálu tělesnosti". Není to zřeknutí se, nýbrž přijetí. Není to svědectví o utrpení, slabosti, bezpráví, násilí, zradě, lži a porážce, nýbrž zvěst o síle, moci, boji, odvaze, radosti, věrnosti a vítězství. Je nám zde in concreto dáváno na vědomí, že spiritualita křesťanského rytířství není fiktivní ideál, nýbrž přítomná dimenze naší skutečnosti, která se odvážným a silným a statečným - těm, kteří jsou bez bázně a hany - hmatatelně nabízí, zde a nyní, se závaznou naléhavostí.

Zaposlouchejme se do těchto listů rytíře daleko od domova, jež píše své krásné, moudré a nade vše milované paní, kterou po dobu své nepřítomnosti pověřil správou svého panství a výchovou potomstva - budoucích bojovníků Božích, zamysleme se nad moudrostí jeho pokynů a rad, které znějí tak nezvykle, jako by nebyly z tohoto světa, a přitom jsou tak konkrétně, bezprostředně až brutálně praktické a pragmatické. Představme si přitom,

že před nás předstupuje válečník ze starých legend a bájí, u něhož se bujná, takměř renesančně hedonistická radost ze života a záliba v tělesných požitcích tohoto světa pojí až s nelidskou sebekázní a sebezapřením, kde výlevy citů a potlačované slzy se podivuhodně snoubí s chladným pragmatismem, tvrdým jak ocel a krutým jako pravda. A budeme-li se cítit dotčení a pohoršení - jakože coby Evropané dvacátého století, dědici vědecké a průmyslové revoluce a dědici darwinismu budeme - pak se pokusme čestně a poctivě si uvědomit, odkud vlastně se v nás bere tento pocit nepatřičnosti, a naopak, z jakých vrstev naší bytosti se ohlašuje souznění, osvobozující radost a sympatie. A přisoudíme-li pozitivní struně souladu v nás byť jen hodnotu estetické fikce, připomeňme si alespoň, že zvuk, který ji rozezvučel, k nám nedoléhá z harfy dávného pěvce či z tiché pracovny romantického básníka, nýbrž ze současné bitevní vřavy, která nás obklopuje, a že to, co se takto ohlašuje, jsou úder-y meče. Anebo, chceme-li méně poeticky: zvuk ten doléhá k nám ze světa za ostna-

tými dráty, kde řvou tovární stroje, hřmějí povely dozorců, kde je nutno čelit nevypočitatelným reakcím trestanců; a nad tím vším se smráká jedovatými sirnými mračny, jež se valí jakoby přímo z jícnu mosteckých dolů. Nesporná estetická hodnota Bendových listů je plodem rozptýlených okamžiků, urvaných krátkým chvílím odpočinku mezi vyčerpávajícími výkony tělesnými a duševními. Ostatně "ideál rytířství" vyrostl ze zkušeností v mnohém podobných.

Letos uplynulo sto let od Darwinovy smrti. Je už na čase, abychom se odnaučili vidět svět výhradně z hlediska logiky přežívání. K tomu je třeba začít zevnitř, z nitra skutečnosti. Osvobodme naše myšlenky, názory a postoje od selekčního tlaku předsudků a hokynářských koeficientů. Zkušenost V.Bendy ukazuje, že toto prohlédnutí k nám samo přichází, a to právě skrze temnotu tohoto světa.

Sidonius

DOPISY Z VĚZENÍ

manželka:

RNDr. Kamila Bendová  
Karlovo nám. 18  
120 00 Praha 2.

odsouzený:

Václav Benda  
PS 1/6  
435 34 Libkovice

Ahoj Kamilko-hvězdičko, ahoj cvrčci!

Tak zase nemáme sobotu, ale pátek, přesto však využívám volné chvílky a pouštím se do psaní: m.j. i proto, že jsem právě obdržel Tvé krásné ponávštěvní dopisy (č. 206 až 208) a rád bych zachytil své poněkud rozporné první dojmy. Ale abych postupoval popořádku: musím Tě požádat, aby ses napříště vyvarovala jakýchkoli analýz atmosféry ústavu či chování příslušníků - zbytečně bych přišel o požitek z Tvého dopisu a i v dalších ohledech je to nevhodné. Musím Tě také zklamat, pokud jde o termín návštěvy (na kterou se navzdory tomu pomalu začínám intenzivně těšit): možnost, že by byla již za dva měsíce, zůstává zatím povýtce čistě hypotetická. Dále potvrzují příjem dopisu od Martičky (stěžuje si, potvrka), počátkem týdne přišel hezký lístek od Otky. Děti a zvláště Tebe zcela nekriticky vychvaluje (samozřejmě to rád slyším)

a mně přeje, aby mi můj elán vydržel: to je nepřesné, není to elán (já miluji Tebe a mám pár svých víceméně samotářských zálib, kdežto všechno ostatní dělám vlastně nevolky), ale řekněme tvrdošíjnost - a sama z vlastní zkušenosti víš, jak ji každý tlak dokáže vystupňovat. Takže má krásná a osudem spřízněná dáma nemusí mít obavy, že ani Vy nesmíte chovat přílišné naděje v můj předčasný návrat.

A teď již konečně k Tvým dopisům, vlastně napřed k Tvé reakci na dopisy mé. Čtu ji totiž jednou, čtu ji podruhé a nevěřím vlastním očím: Já že vidím v těle ďábla či snad i propaguji svobodné myšlení při nesvobodném respektive lhostejném jednání? Vyloučím-li momentální pominutí smyslů ve chvíli, kdy jsem to psal, musím se klonit k názoru, že holt umíš přece jen lépe naslouchat než číst (svědčí pro něj i Tvá poznámka, že Ti nebyla v této pasáži jasná skladba některých vět). Vždyť já jsem téměř pohansky (a právě abych se vyhnul nařčení z kacírstev, zahalil jsem své mínění do dialektických zpochybnění a spletitých period) napadal to, co po dlouhá staletí patřilo přinej-

menším k obecnému povědomí církve, ba i o mystiku jsem se nepřáliš vlídně o-  
třel. Tělo a ďábla jsem uvedl do sou-  
vislosti jediné v tvrzení, že boj s tě-  
lem či přemáhání těla pokládám za omyl,  
z kterého to lehce páchne sírou. A tvr-  
zení o špatném jednání při v podstatě  
dobrých pohnutkách a úmyslech jsem vlast-  
ně denuncoval jako výmluvu a lež - ale  
to je v mém dopise všechno napsané, sta-  
čí si to znovu a důkladněji přečíst. Vě-  
nuji tomu tolik místa hlavně proto, že  
jestliže člověk tak blízký a souhlasně  
naladěný jako Ty dokáže obratem ruky vy-  
kouzlit takovýto (hodně mírně řečeno) po-  
sun, pak mě mrazí při představě, co vše-  
chno ještě může můj obraz a plody mého  
uvažování při složitých životních bězích  
potkat. Ale třeba sebevíc šokován, člo-  
věk se ani tehdy nemůže a nesmí zříct od-  
povědnosti, vždyť právě ten zrod nového  
a nečekaného je projevem uskutečňující  
se tajemné jednoty těla a ducha - duše.  
To pouze čistý a pyšný duch uznává jen  
dokonalá zrcadla a pohrdá vtělením a je-  
ho zmatky.

+++

Pokračuji (k poslednímu dopisu): Tvá rada "starat se o duši, tj. jednotu myšlení a konání" je hluboká a skvostně formulovaná - buď to není z Tvé hlavy, nebo budu muset revidovat svou skepsi vůči ženské teologii konce druhého tisíciletí... Čímž jsme u rozmluvy: já jsem se zabýval spíše mlčením hrozivým a depta-jícím, takže Tvé poznámky o mlčení chápavém a povzbuzujícím jsou víc než vhodným doplňkem (bylo to ovšem určeno pro kluky a těm není zdůraznění onoho muž-nějšího aspektu na škodu). Zítra budu myslet na Vaši pouť a budu se za Vás modlit, za sílu, světlo a ochranu pro Vás - jak jsem se dočetl, naše modlitby byly vyslyšeny a uzdravený svatý otec propuštěn z nemocnice... Jak vidíš, Tvé dopisy mi tentokrát poskytly hojnost inspi-race a na ostatní zas nebylo místo: vyšlo to sice poněkud nepřehledné a roz-těkané, ale nemůže být pokaždé posvícení nebo alespoň sevřený traktát.

Velice velmi pozdravů i povzbuzení všem příbuzným a přátelům, modlím se ú-

pěnlivě jak za ty, kdo se do mých modliteb poručili, tak za ty, kdo potřebují pomoc. Dnes zvlášť vřelé a nedočkavé polibky (extra Haničce, jejíhož muže jsem ukecával, když jsem proti šedesáti létům špatných zkušeností postavil dva tisíce let jiných, neméně trpkých). Děckounům pusy, křížek a hezké prázdniny - buďte statečné! Pa, má lásko, už se těším na další dopis, Tvůj i můj.

6.6.1981

Velikou pusy Vašek

### 13. června 1981

Blíží se čas vysvědčení, ba i prasátkova nástupu do školy, proto ke svým pedagogickým úvahám dnes připojím pár poznámek o významu vědomostí a trošku také o idealismu a jeho nástrahách. S vědomostmi je to velice podivné: na jedné straně jsou vlastně lhostejné a rozhodně ne nutné ke spáse, na druhé straně jsou zase hodně božské, vždyť pojíst ovoce stromů Poznání a Života znamená prý být jako bohové. Nu, má se to spíjí podivně

jako s bohatstvím, mnohé umožňuje a mnohým hrozí - snad až na to, že "dobrovolná zabeďněnost nebývá příliš blahořečena (respektive že blahoslavenství "chudých duchem" se opravdu týká něčeho jiného). Pokračuji po řadě přerušení, během nichž se mi nejedna vědomost z hlavy vykouřila. Být jako bohové může totiž také znamenat být se Satanem a jeho kohortami, ale tím už nejsou vinny vědomosti, to je otázka vhodného pořadí hodnot a poctivé služby živé pravdě. Ale tím jsem snad vyčerpal eventuelní námítky a teď chci mluvit o prospěšnosti vědomostí vůbec a v každé životní situaci (přičemž podtrhuji, že stálé učení se je jako vhodný model služebnosti a pokory prospěšné již samo o sobě). Nej\_moudřejší muž starého světa se kdysi vymezil jako ten, kdo ví, že nic neví: dotýká se to prvního a nejdůležitějšího smyslu vědomostí, totiž být brannou k tajemství, uschopňovať člověka k tomu, aby tajemství rozpoznal, pokorně je v celé jeho hlubinnosti přijal a dokázal v ustavičném rozhovoru s ním žít (pozor: vůbec ne prohlédnout je nebo proniknout, to už je docela jiná doména, do-

ména víry a lásky). Vědomosti jsou tvrzí proti moci nevědomých, umožňují nedat se jí zaskočit (jen polovzdělanec a člověk nejistý ztrácí nervy i tvář ve střetu s hloupostí) a naopak jí účinně čelit. Dále se vědomosti neustále a často nadmíru překvapivě hodí ve všech možných životních situacích. Sám jsem se přesvědčil, že i ty znalosti, které jsem získával s odporem a k nimž jsem se už nikdy nemínil vrátit, sehrály často v mém životě dosti zásadní roli. Dokonce i vědomosti zaručeně neužitečné mnohdy velmi užitečně a prakticky ovlivnily aspoň mé postavení v očích ostatních, v neposlední řadě v očích a srdcích krásných dam (ach, žel, kdeže jsou ty nádherné časy). Je proto dobré disponovat co nejširším souborem vědomostí a neustále je prohlubovat a obohacovat. Je dobré vědět co nejvíc o všech věcech mezi nebem a zemí, neboť to usnadňuje život a chválu Hospodinova díla. Je dobré vědět co nejvíc o svých nepřátelích a jejich záměrech, neboť tím už jsou zpola odzbrojeni. Je dobré vědět co nejvíc o svých přátelích, o míře jejich sil i slabostí

(je zajisté znamenité věřit, že za žád-  
ných okolností nezklamou, ale ještě lepší  
je mít bezpečnou záruku, že si to pros-  
tě nesmějí dovolit). Posléze je dobré  
vědět co nejvíc i o lidech lhostejných,  
protože se kdykoli mohou stát našimi přát-  
eli či nepřáteli. Jest velikým uměním  
užívat svých vědomostí (dvě složky toho-  
to umění se jmenují moudrost a mravnost),  
v každém případě to má být ve službě na-  
šemu Pánu, a ne pro vlastní prospěch -  
opak se mimochodem brzy pozná a tvrdě  
vymstí. Vyplatí se užívat jich střídmě:  
skoro vždy stačí jen jejich část, často  
upozornění, že vím, a někdy i jen obava,  
že bych mohl vědět. Rozsah vědomostí o  
věcech a lidech ani cesty jejich uplatně-  
ní není v žádném případě radno příliš  
zprůhledňovat a roztrubovat. Ale o potí-  
žích s idealisty, o tom, jak se pptáče-  
jí mezi touhou být jako bohové a pohor-  
šením z Kříže a také i fanatismu (což  
je jedna z forem idealismu, dost vražed-  
ná a hlavně pramálo účinná) Vám slíbené  
dopovím až jindy - pokud ovšem projevíte  
něco zájmu, neb zatím si připadám spíše  
jako dopravce sov do Athén.

Krom nesnání již obvyklých jsem dnes psal za zvuku kladiv, pil, a jiných vtíravých nástrojů, výsledek asi podle toho vypadá, odpusťte.

## 20. června 1981

Čímž se vlastně dostávám k Tvému udivenému vyprávění o tom, že někteří mohou vyměnit život za přežití, pravdu za pragma. Z vnějšího pohledu (ten jsem mnohokrát vyjádřil a ten musíme a budeme držet) je to náramná hanba a slabost a věc neodpustitelná. Ve skutečnosti je to ovšem daleko složitější a rád bych k tomu řekl pár slov. Mimochodem se předem omlouvám, že v této věci - jako ostatně v tolika jiných - budu tak často argumentovat sám sebou a svými pocity: není to snad projev přebujelého egocentrismu, jenže má maličkost je žel v současné době jediným materiálem, který je pro mne plně přístupný a zároveň poměrně přípustný. Ale k věci: dokud nás pán Bůh při zdravém rozumu zachováti ráčí, je záležitost úplně

jasná a každá taková výměna je dokonce i z hlediska momentálního ulehčení obchodem náramně pochybným. Jenže mluvíš o věcech, o kterých přese všechno víš tolik jako nic: jsou podmínky, za nichž ani na chvíli neztratíme zdravý rozum jen díky nepřestajné milosti Boží a i pak je vždy jediná hodina namáhavější než celý den opravdu tvrdé fyzické dřiny - a takových hodin mohou být sta a tisíce. Věc sama by Tě tedy neměla překvapovat, ani víra či nevíra zúčastněných, vždyť náš Pán přišel k pádu a povstání mnohých a ne každý, kdo mu říká Pane, Pane, přijde do království nebeského. Vždyť i ne-jeden z těch, kdo nepochybně patří k tvrdému jádru, měl delší či kratší okamžiky šeredného zatemnění mysli. Mne netřeba brát v úvahu, jsem já bytost pařezovitá, nebojím se lidí, smrti a snad ani Boha (alespoň ne zatracení a kdyby bylo nutno nechat se pro službu Lásky a vtělenému Slovu zatratit, rád to podstoupím) a navíc nikdy nepochybuji o svých rozhodnutích - ale to všechno není má zásluha, takový jsem se narodil a vy-

rostl (snad je trochu mou zásluhou, že jsem se odnaučil bát utrpení fyzického či psychického). A navíc je zde ještě něco dalšího, hluboká moudrost výroku "budou bít pastýře a rozprchnou se ovce". On to totiž ten pastýř má na jedné straně oproti ovčím podstatně ulehčeno: volky nevolky jsem byl v situaci, kdy mi pro stálé starosti a pochybování za jiné a o jiných na nějaké pochybnosti o sobě samém vůbec nezbyval čas, neřkuli chuť. Takže bylo vlastně snadné vysmívat se a útočit v okamžicích, kdy se očekával pravý opak. Jenže na druhé straně stojí psáno, že dobrý pastýř ochrání své ovce, a chceš-li již vést nepříjemné řeči o převzetí viny, pak tohle je mé jediné těžké morální dilemma a proti očekávání na něm nic nezměnila ani má současná zkušenost. Protože je snadné mávnout rukou na/malověrností a je nutné postupovat vpřed a bez milosrdenství lámat všechny překážky - dorazíme-li do Jeruzaléma, bude vše dobré a svaté. Ale nedorazíme-li? Pak nám bude každá ztracená ovce ztraceně spočtena a bylo by nám lépe, kdybychom se ne-

narodili. Právem, jestliž výtečný los  
pastýře! Proto tak pečlivě zkoumám a  
připravuji všechny možnosti. Jedno vím  
určitě: nevrátím se a také mi již nikdy  
nebude dopřáno poklidné služby našemu  
Pánu bez svazující odpovědnosti. Papír  
pomalu končí, tož předčasně končí i mé  
poznámky. Modlete se, aby věc svatá a  
spravedlivá nebyla poražena a zahanbena  
a modlete se také za mne, nebohého, mí  
draží.

## 27. června 1981

(Z dopisu K.B.: "Napadlo mě, že by  
měl existovat způsob, jak oslovit  
ty, kteří jsou vlastně spokojeni,  
pracují, bydlí, mají děti - problé-  
my, které vidí, umějí řešit - a jak  
jim vykládat dobrou zvěst, která  
přece původně oslovovala chudé a  
prosté. A napadlo mě, že něco,  
co je radostnou zvěstí, je toto:  
není žádná složitá hierarchie, je  
Bůh a my všichni jsme si před ním  
rovni. On nás stvořil, bere nás váž-  
ně (nechává nám svobodu) a váží si  
nás. - Jeho syn se stal člověkem a  
vykoupil nás. Tato rovnost a spra-  
vedlnost je absolutní: kdo víc do-

stal (hřiven), musí víc vrátit. Každý zodpovídá za sebe a pouze Bohu. A tudíž jednání každého člověka je nesmírně důležité, zcela mimojdoucí s mocí, bohatstvím nebo slávou tohoto světa. Svět není určen pohyby, ve kterých nehrajeme žádnou roli. Naopak, svět může být zcela změněn skrze jediného spravedlivého..." )

Přišel za ním mladík a tázal se: "Rabbi, kterak mám činit, abych došel království?" Ježíš mu odpověděl: "Rozdej všechno, co máš, zahoď klíče a následuj mě." A mladík odešel velmi zarmoucen, neboť byl spokojený a měl pěkný byt v sedmnáctém patře na Jižním Městě. Odešel však alespoň zarmoucen, ne oklamán, a ukolébán - a kdože jsme my, abychom směli jít nad našeho Pána. Nemysli, že nepřemýšlím o obsahu Tvého apoštolátu, třebaže mluvení o něm je dosti obtížné a musím se obejít bez vyslovení mnohého, co bych k objasnění věci pokládal za podstatné. (A již máme sobotu.) Jenže já trvám na tom, že apoštolátu je zapotřebí opravdu potřebným, že Tebou definovaní lidé zůstanou ke všemu podstatnému slepí a hluchí bez pokání, tj. gruntovního obrácení. Zajisté jsou choří, takřka nevyléčitelně choří, ale

kořeny jejich choroby tkví hlouběji než v tom, že nikdy neslyšeli nebo nikdy vhodným způsobem neslyšeli o Kristu - a k jejich zasažení bych doporučoval spíše léčbu šokem. Prostě nevnucovat jim sebelepší tmel na škvíry mezi panely, jimiž do spokojenosti jejich sedmnáctého patra občas profukuje mrazivý dech časů a hlubin, nýbrž naopak to všechno pootvírat a rozbít a ve vhodné chvíli pak nabídnout Kříž - to jediné, co nabízet smíme a máme. A pořád pochybuji o tom, jestli je v rámci Tvého přístupu něco takového možné. Proto tedy raději dál mluvím ke klukům, abys mi je docela nepokazila: Vy jste rytíři a Vaše srdce se nesmí zachvět a zaváhat ani před věcmi strašlivými a tajemnými. Přišel proto čas, abyste ponechali pěkné pohádky mámě, Martičce a jiným ženským či osobám zženštilým. Kamilka je potřebuje a má na ně právo, neboť mnohé zakusila a chovala se statečněji než nejeden proslavený válečník, navíc pak nehledá útěchu pro sebe, ale především pro jiné, jak ji k tomu nutí její ženské srdce, které je cennější než srdce naše. V čem tedy vlastně spočívá Evangelium,

Dobrá zvěst? V tomhle: Bůh tak miloval svět, že vydal svého jediného Syna na krutou a potupnou smrt, aby nás vykoupil. Kosmicky vzato je to nepochybně důvod, abychom plesali a chválili Hospodina a jeho dílo. Jak dalece je však tato zvěst dobrá pro jednoho každého z nás, zda je to mnoho, nebo málo - to si musíte rozhodnout každý sám a je to nejdůležitější rozhodnutí našeho života. Rozhodně však tvrdím, že to není ani náplast na bolístky našeho srdce, ani systém záruk a slibů a už vůbec ne kuchařský předpis, při jehož přesném dodržení by se oběd zaručeně vydařil. Protože realita byla sice spasena, ale až do konce časů bude růst koukol mezi pšenicí a ďábel obchází a řve (copak o to, až ho uslyšíte rvát, jako praví rytíři se tomu jistě s chutí zasmějete, ale on také obchází v přestrojení a lže a svádí z cesty, úzké cesty do království). Protože jsme děti Boží a jsme důležití, ale současně jsme opředeni jakýmsi děsivým tajemstvím, jestliže pro nás musel být umučen Beránek a jestliže tolik utrpení stále rámuje naši nejistou cestu. Protože je pravda, že

spravedlnost přichází, jenže těm, kdo mají málo, bude vzato i to málo a přidáno těm, kdo již měli hodně - i zde již první krokem narážíme na hranice tajemství. Konečně protože nás nepochybně čeká vzkříšení, jenže možná vzkříšení do věčného ohně, a nadto budou předcházet zlé časy apokalypsy. Neobsahuje tedy Dobrá zvěst žádných z obchodního hlediska bezpečných záruk, není to vůbec útěšná pohádka (vždyť v ní sviští biče a padají tvrdá slova o pláči nad sebou a pokolení zmijí) ani berlička pro ty, jimž se nedostává odvahy k samostatnému vykročení. Nanejvýš pole pro stnost naděje a hlavně veliká výzva. Výzva, abychom zapomněli na odměnu i trest, zapomněli na hledání vnitřního klidu i dokonalosti a abychom jednali z lásky: k Pánu našemu Bohu, ke svému bližnímu a k životu vůbec (vždyť Kristus přemohl smrt a oslavil život). Aby naše láska byla tak veliká a velkodušná (a to znamená milovat druhého více než své potěšení z něho), abychom se pro ni dokázali zřítci života, přijmout opovržení bližních, ba i na sebe uvalit Boží hněv ("kdo chce život svůj zachrá-

nit..." znamená také: zabezpečit si spasení, život věčný). To je přikázání první a největší, jediná výzva pro skutečného rytíře, nesmírné kouzlo v našich rukou: jestliže jsme my, tak zoufale nehodní, byli uznáni hodnými tak veliké lásky a oběti, byli jsme tím rázem uschopněni ji v plné míře opětovat, povýšení v dědičné synovství Boží. O tom nám přináší zprávu Dobrá zvěst a je to svým způsobem i zpráva strašlivá: v kom nebude lásky, ten neunese tíhu tohoto nového údělu a zahyne. Jděte tedy a milujte, chlapečkové moji. Nehledejte snadných cest, nebojte se bolesti a nevyhýbejte se rizikům - u žen ani u Boha. Jen Kříž hledejte.

+++

Kamči, ještě rychle k Tvému milému a smutnému poslednímu dopisu. Vrátit, vrátit se věru nelze - do rajského nevědění, do ticha bez přátel a nepřátel, nikam. S překvapením se dovídám o Tvých loňských pocitech okolo odcestování, mně jsi ovšem v době, kdy ještě existovaly různé čestné alternativy, psala docela jinak, a tak teď neseš ovoce svých slov

o lodích a krysách. Potíž je asi v tom, že vidím věci o něco víc dopředu a předkládám Ti je k rozhodnutí ve chvíli, kdy máš ještě pramalou představu o smyslu a důsledcích své volby. Což ovšem Tvou slavnou svobodu spolurozhodování značně problematizuje, podle Tvých nadějí na klidnou penzi hádám, že ani netušíš, co všechno jsi mi již odsouhlasila a co to pro Tvůj budoucí život znamená.

### 11. července 1981

Miláčku, hlavně nebreč, ani nad svým protivným manželem, který se Ti z nedostatku vhodných námětů vysmívá, ani nad jinými věcmi. Protože taková labilita je omluvitelná při nedostatku nebo absolutní jednostrannosti emočních podnětů - a v podobné situaci snad nejsi. Protože naděje je ctnost a neochvějně dobrá mysl k ní patří. Protože Bůh a Královna nebeská se nanejvýš pečlivě a nezaslouženě starají o to, aby nám nic podstatného ne-

chybělo a abychom neměli sebemenší příležitost sejít z cesty. Měli bychom být za tuto milost nepřestajně vděční a rozhodně se o ni musíme sdílet s ostatními. (Již jsem poobědval a psaní mi dnes nejde moc od ruky, nejsem totiž jaksi ve své kůži a hlavně mám takovou tu protivnou počáteční fázi rýmy.) Jestliže naše slova jsou slyšena a jestliže zhusta nebývají oslyšena (je neméně nesmyslné se tím pyšnit, jako se za to stydět), prostě nám nezbývá než drze a do úmoru prosit za všechny a za všechno. Snad se nám poštěstí, že v té záplavě požadavků sami sebe odsuneme až kamsi do pozadí - to by mohlo být chvalitebné, to by mohl být počátek láskyplného vydání. A pamatuj: jen prázdná marnost a zbabělý sebeklam bylo všechno, co jsem kdy tvrdil o nutnosti uchovat si před zmatky a naléháním potřebných svou osobnost, své soukromí, hlavní linii svého poslání, o potřebě vyvážené bilance příjmů a výdajů své duše. Protože bez Milosti nejsme nic, nezúčujeme nic a i ta naše slavná svoboda je nám jen

ke zkáze - a pakliže nás Ona osloví, hravě překonáme vše, sebezpřísnější do-  
savadní měřítko možného a rozumného se  
ukáže pošetilým. Jen je nutno odpovědět  
na toto oslovení opravdu z celého srdce,  
nepojišťovat se různými rezervami sil,  
zadními vrátky a nenápadnými kličkami  
pro případ, že by naše víra někdy zašla  
na úbytě (jakmile začneme nad takovými  
eventualitami uvažovat, stejně to zname-  
ná, že zašla již dávno). Vydat se úplně  
a vsadit vše a nevidět nic zvlášť pozo-  
ruhodného - vždyť dobrý pastýř přece  
samozřejmě nikdy nepostaví mezi sebe a  
vlka své ovce. S vděčností není dovoleno  
počítat vůbec (copak chceš ostatně pat-  
řit k těm, kdo již mají svou odměnu),  
věrnost je pak třeba vyžadovat, ale není  
možno na ni spoléhat.

## 25. července 1981

Ale napřed důkladněji (jemné gastronomic-  
ké i kuřácké postřehy ovšem až příště)  
k milé události, kterou byl včerejší pří-

chod balíčku. Především vysoce oceňuji a na prázdninové poměry shledávám obdivuhodnými dvě věci: tempo odeslání a zásadní dodržení požadovaného - a dost náročného - sortimentu. Ale nábyl bych to zase já, abych na dvě pochvaly neměl k dispozici alespoň čtyři výhrady (jen první dvě jsou důležité). Za prvé do hmotnosti 3 kg je nejspíš započítána i poštovní doručovatelka: kdy Tě konečně odnaučím přemrštěné úzkostlivosti a rigoróznosti ve všech směrech, již několikrát jsme na Tvou předpolekanost doplatili. Za druhé až mi dojdou tyhle dopisní papíry, budu nutně psát podstatně kratší dopisy: starej se, holubičko, starej! Za třetí balíček nedošel bez úhony (cigarety pomačkané, vitaminy rozsypané do všeho): pokud bys náhodou ještě něco v budoucnu nepředávala osobně, je třeba při volbě obalů přihlížet k dopravním podmínkám. Za čtvrté zubů mám nejméně 32, kdežto zaslaný kartáček je opět dimenzován na jeden zub: zřejmě to odpovídá celkovému trendu modernizace těchto zařízení, jenže věci, které mají co činit s mou pusou, se musí podřít i mým konzervativním názorům. Ale

stejně jsi úžasná a já úžasně jedovatý: popřej mi tu radost (a důležitou součást prevence duševních poruch) mluvit alespoň vůči Tobě tak, jak myslím.

+++

Protože dejme tomu, že stále stačí slovo, aby se stávající okolnosti změnily. Proto chci včas pohovořit o tom, zda a kdy je člověk (přesněji: zda a kdy jsem já) oprávněn odstoupit od pravdy. Výměnou za záchranu života? Je politováníhodné, jak obtížné je pro většinu lidí pochopit nesmyslnost takového odchodu. Vždyť přece není řeč o mrtvé literě (takové pravdy mě nezajímají, ty ať si pohřbívají, hlásají či zapírají), ale v posledku o Kristu, který jest Pravda a Život, o živé pravdě, s níž a skrze níž žijeme a od které odstoupit znamená zemřít v nejsilnějším slova smyslu. Je-li (jakožto není) ďábel kór korektní, získáme výměnou za věčnou smrt časné nežití. Děkuji pěkně, tak špatný obchodník jsem nikdy nebyl. Totéž může mít také mnohem méně vyhracenou a přitom záluďnějši a nebespečnějši formu, ale i vůči té jsem naštěstí dost odolný, snad proto, že věta "ten je tvr-

dý, ale i on změkne" vystihovala přesně pravý opak mé povahy - a snadno unavitelný také nejsem.

Mnohem obtížnější teoreticky (protože láska je vyšší všeho) i prakticky je otázka, zda lze odstoupit od pravdy pro lásku. Prakticky nevím: nevím, jak bych se zachoval v mezní situaci, nevím, co bych učinil, kdybys opravdu zavolala. Nevím a mám strach. Protože některé věci vím a mohu předvídat. Víím, že bezpodmínečným předpokladem opravdové lásky, lásky-agapé a nikoli erotického tihnutí k ideálu, je dostatek sebeúcty či chceš-li sebelásky (miluj jako sebe samého). Protože pokora je výborná věc, ale nesmí se plést se zoufalstvím, tímto ztělesněným zatracením. I pokání je výtečná věc jako obrácení, ale nemá nic společného se sebezničením a sebepopřením. Člověk může jako Petr plodně zaplakat nad tím, že nebyl s to dástát své představě o sobě a své vnitřní hodnotě, nebo se může jako Jidáš sám a komplexně odsoudit a jednou provždy vygumovat. Láska je vztah vzájemný a životadárný, kdežto bez sebeúcty z ní nakonec zůstane jen umrtvující zou-

fouleství a samota. Lhostejno, zda samota odřeknutí se Boha (vždyť cele negovat sám sebe znamená v důsledku popřít Boha v možnostech jeho lásky i stvoření, prohlásit ho lhostejným i vinným) nebo společné osamění dvou lidských bytostí, posléze se navzájem mrzačících a vraždících, posléze opuštěných nejen vším, ale i jeden druhým. Odstoupit od pravdy pro mne - pro nás pro oba - nutně znamená ztratit sebeúctu a dříve nebo později svou lásku pohřbít. Musím Tě tedy strašně moc prosit, abys vážila pečlivě a nasadila všechny své rezervy a regenerační schopnosti, dříve nežli mne před takovou mezní otázkou postavíš: přes všechny shora řečené moudrosti totiž stále nevím, jak by má odpověď zněla, a ani se to neodvážuji zkoumat.

2. srpna 1981

Poněkud mě překvapuje Vaše shodné ujišťování o mé mladosti a Tvé rozvíjení plánů pro mou budoucnost. Jednak opravdu nevím, kolik a jakých let mi bude přidáno. A hlavně bych rád pečoval o svou báječnou rodinu nebo psal nebo pěstoval filozofii či matematiku a nejraději to dělal všechno dohromady a s gurmánským poklidem, jenže jsem byl k čemusi povolán a kamsi postaven a vše ostatní se musí podřídít tomuto úkolu v prospěšné služebnosti - nebo počkat, až vítězně dovedu vojska před brány Jeruzaléma a tyto se před námi konečně otevřou. K upřesnění: hovoříš-li o tom, že se zemřelý kněz necítil povolán, uvědomuješ si, doufám, že povolání má máloco společného se svou volbou a že je to vždy vlastně znásilnění Milostí. Ano, jsem znásilněn a jako správný katolický křesťan si na to neustávám stěžovat a pokoušet se s Bohem smlouvat (podobně je přiměřené, provázíš-li své chování poslušné manželky vytrvalým reptáním) - jako správný katolický křesťan se však budu snažit, abych tomuto povolání do konce svých sil

dostál a přijímal svého Pána s otevřeným srdcem. A jelikož je Milost tak veliká, že si mou věrnost pojistila i nepřekonatelnými překážkami rázu profánního (prostě v ústupu nám brání jednak naše čest, jednak les), mohu s Tebou myslím právem polemizovat o tom, že čas na nějaké sebeobelhávání pro nás již pomí-  
nul. A abych svůj dopis tentokrát zavedl na kór spletné cesty, zase chvíli k pohádce<sup>x)</sup> - těší mě, že svou nepřízeň vyjadřujete formou tak vytríbenou. Pohádka bývá obvykle jednoduchým mýtem ke složitým životním situacím, takže Martinův postřeh o stručném obsahu knížky sedí. V číslech se žádný neobvyklý hlubší smysl neskrývá, také dialektika kočky a myši je celkem prostá: překážku je možno přeskočit, nebo prolomit, je možno přijmout protivníkovy pravidla hry, nebo mu vnutit vlastní. To obé je pro pohádky - i pro život - velice běžné schéma: v prvním případě se zpravidla užívá chytrosti (hádan-  
ky), lsti (Ježibaba) či víceméně přiroze-  
né pomoci ke splnění zdánlivě nesplnitel-  

---

x) viz Pohádku pro děti na konci tohoto  
výboru

ných úkolů (mravenci, ryba, pták, muška -Zlatovláska), v tom druhém vlastní řádné (boj s drakem) či mimořádné síly (Dlouhý, Široký a Bystrozraký), mocnějšího protikouzla (neviditelnost, různé kouzelné koně a lišky) či úderu přímo na bytostné jádro protivníkovy moci (srdce v moři, v ptačím vejci, kouzelný vous), který vede k zániku zlého kouzla, obvykle včetně jeho strůjce a nositele.

... A když již píší metodou volných asociací: Marti, odpověď na Tvou otázku, proč vždycky všechno zaviniš Ty, (v pohádkách - K.B.) je prajeďnoduchá - všechno dobré i zlé na světě totiž pochází od ženských. A v pohádkách musím samozřejmě říkat jen čistou pravdu a nemohu jako v obyčejném životě předstírat, že ona je chudinka nevinně zkoušená, která ke všemu přišla jako slepý k houslím, jen pro svého tvrdohlavého muže a pro svou výchovu k pokorné služebnosti (taková pitomost - znáš snad pyšnější a mravně přísnější stvoření než Kamila). Vždyť ženy nás přivedou na svět, skrze lásku k nim a skrze přímlovu nové Evy se nám

dostává věčného života, ony z nás činí rytíře a nakonec rády ošetří naše rány. Jen jejich přestavivost to trochu přesahuje a potřebují proto občas pochovat - anebo také vysvobodit ze zlé moci, která se na ně v pohádkách i v životě ráda sápe, aby zasáhla kořen a zdroj všeho života.

8. srpna 1981

...jelikož snad brzy bude příslušný svátek (nejsem si jist, v těchhle věcech jsem byl vždy laxní a tady si nemám své znalosti kde oživit), chci Tobě i dětem přičinit jeden svůj nápad - poznámku k dogmatu o Neposkvrněném početí. Nejde mi teď o všechny ty klady a obohacení mariánského kultu, o oslavení ženy a života, o kontinuitu stvoření a zrušení naší osamělosti (osamělosti se sebou samými a osamělosti před Bohem) v pojmu nové Evy, Královny nebeské. Ale toto dogma podle mého názoru zpřesňuje a jasněji osvětluje sám ústřední fakt Vykoupení, jeho smysl a podstatu. Ukazuje totiž, že

přerušení řetězce dědičného hříchu bylo pro Boha snadno možné, že Boží Syn nemusel trpět a zemřít proto, že by to vyžadovalo nějaké neúprosné fátum, nějaká nad Bohem i lidmi stojící sudba a úra-  
dek (tak je tomu totiž ve všech starověkých vykupitelských mýtech). Ne, dogma o Neposkvrněném početí co nejzřetelněji vyjevuje (a proto je také jeho formulace ohlášena zjeveními), že Bohu stačilo říct slovo, a svět byl vykoupen. Proč tedy Kristus trpěl a zemřel? Protože Bůh nás tak miluje, že nic menšího než tato nejvyšší oběť nebylo hodno nás a Jeho lásky. Protože Bůh nás tak miluje, že až do posledních důsledků respektuje naši svobodu - i svobodu říci "ne" k vykoupení, odmítnout Jeho lásku. Všímneme si, kolik okolků a cavyků se nadělá s povstáním a zráním nové Evy z lůna vyvoleného národa, jak celý kosmos se zatajeným dechem čeká na slova jejího souhlasu. Právem, neboť kdyby dcera člověka nedorostla k tomu, aby z celého srdce vyjádřila svou svobodu ve slovech "staniž se mi po-

dle slova tvého", pak by se děj Vykoupení v samých počátcích zhroutil, láska by zde stála s bezmocně napřaženými rukama, neboť Ona nechce znásilnit ani jedinou lidskou bytost, ani jedinou svobodu. Nespadlo nám tedy to Neposkvrněné početí z nebe, nýbrž mezi lidmi vyrostlo až do nebe a do konce věků bude svědčit o nesmírnosti a svrchovanosti lásky Boží i o velikosti lásky lidské, která jediná přesahuje a rozbíjí úděl konečné bytosti.

15. srpna 1981

(Z dopisu K.B.: "Ještě k otázce času a Tvé odpovědi."pořád, neúchylně a neúnavně". Jde také o to, jak to dlouho bude trvat. Vždycky, když se mluví o možné válce, tak si uvědomuji, že v pohádkách se často člověk diví městu, které dává panny drakovi, místo aby se mu vzepřelo - ale často tam bývá napsáno, že mnozí se o to neúspěšně pokoušeli. Halt není jisté, zda už přišel ten pravý Honza nebo zatím jen ti neúspěšní, které drak sežral (měl přece před slují vždycky hromady kostí).

Já vím, že na naší straně je pravda a život, ale třeba se nás týká jen ta pravda... Zpátky k času: na jedné straně nevíme ani dne, ani hodiny a musíme být připraveni stále, na druhé straně nesmíme hřivny zakopat a můžeme zde pobývat ještě dlouho a z celého života je třeba přihášet účty.")

Čímž se dostávám k Tvé takřka anketní sérii otázek a námitek z druhého dopisu. Odpovědi jsou většinou překvapivě prosté: sedm let, jenže je třeba jednat tak (a všechny psychické i fyzické podmínky vytvářet tak), jako by to mělo být navždy. Kodex rytířské cti zakazuje vydávat panny drakovi pod jakoukoli záminkou (či jsi snad slyšela o rytíři, který by si řekl "o jednu pannu víc nebo míň a přežraného draka zdolám mnohem snadněji"?) a kodex rytířské cti je jedním z nejobdivuhodnějších křesťanských chrámů: náš Pán se, jak známo, nepodivil nad kupci na nádvoří, ale vypráskal je z Chrámu a byl tenkrát velice rozhněván. A trváš-li již mocí mermo na berličce kupeckého koeficientu, připomínám, že po zničení draka či zlého čarodě-

je většinou radostně procitnou k novému životu ti, kdo se pokoušeli neúspěšně a leželi kol mrtvých, zkamenělých či spících. Držet pravdu a ztratit život je další z Tvých pochybných paradoxů, neboť řeč je přece o Kristu, o živé pravdě: jednoznačně zde platí: "buď obé, nebo nic". K otázkám "děř do světa" jsem naprosto laxní - na slávě si věru ani neusteleš, kdežto na polní trávě ano, ba i nějakou tu pannu lze do ní občas povalit (myslím, že i slušně vychovaná dívčina to bude pokládat za přiměřenější zacházení, než být odeslána loco dračí jeskyně). Jinak mohu dát v té věci k dobru dva tisíce let starý drb o hádce, kdo bude v Království sedět po Jeho pravici a Jeho levici - a zase se do toho pletly ženské. O hřivnách jsem již častokrát a naposledy minule psal, že jsem je všechny investoval do poněkud jednostranného vybavení hračkářského krámu - ostatní je v rukou Božích a mé i Vaší horlivosti. Takže z Tvých otázek zůstává vlastně jediná, která se mi jeví jako opravdu vážná a hluboká, ba pro nás

do značné míry jako problém života a smrti: je to otázka, zda se již naplnil čas, zda je ten pravý den a hodina. Křesťan se zvláště od moderního pohana liší tím, že velmi dobře chápe bytostnou důležitost něčeho takového: ví, že rozhodnutí, zda jsme potkali Krista, nebo zlého ducha může být namnoze odvislé jen od příslušného místa a času, protože ďábel je opicí Boží a bez smyslu, vdechovaného kontinuitou dějin spásy, jsou všechny věci náramně podobné. Částečnou kladnou odpověď jsem dal již úvahami o svém povolání a o svých chladných a přepečlivých kalkulacích. Ale je tu další a snad ještě závažnější argument - alespoň pro jiné. Sama si dost úzkostlivě a vytrvale všímáš hrozeb, provázejících vstup do let osmdesátých, od ekologického podkopu až po řetězovou reakci krutosti beze smyslu, varovně ohlašující příchod nové velké vojny. A my žijeme v Praze, to je v epicentru poměrně nerozsáhlé fyzické i duchovní oblasti, odkud může a má přijít odpověď, která zvrátí tyto hrozby a promění je

v pouhý sirný zápach a zlou mŕru noci, která opět na čas musela ustoupit světlu dne, světlu Kristovu. Nevyřkneme-li tuto osvobozující odpověď nebo bude-li umlčena, může se pak docela dobře stát, že dalších odpovědí nebude jaksi zapotřebí, že nebude vítězů ani poražených, dračka ani Honzy, snad jen ty hromady kostí před dračí jeskyní. Otázka, zda již je čas, se stále vtíravěji mění v problém, kolik času vlastně ještě zbývá. Samozřejmě jsou důležitější věci a je lépe být mrtvý než přijmout znamení a kdyby náš zrak neměl vidět vůkol nic jiného než čtyři příšerné jezdce a jiné potvory z Apokalypsy, slibuji Ti, že nepropadnu zoufalství aniž zaváhám, budu Tě držet za ruku (a děti třeba za pačesy) a velkým hlasem volat jméno, které je nade všechna jména - až do úplného ochraptění a v jistotě, že alespoň nám to pomůže. Neboť bláznovství dětí Božích nebývá oslyšeno. Jenže jestliže náhodou víme o východu z převrácené lodi - co nám podle Tvého názoru tak asi zbývá za volbu a jak se chovat vůči těm, kdo odpověď slyšet chtějí, i těm, kdo ji slyšet nechtějí?

22. srpna 1981

(Z dopisu K.B.: "Chtěla jsem Ti psát o Filipovi, jak se pokouší dostat v kostele hostii: většinou je moc smutný, někdy i pláče. Tak to různě zkouší: stoupne si přede mne a tváří se suverénně, nebo mi uteče a stoupne si sám někam do řady a já ho honím a dávám mu ruku před pusou. Ale přitom je hloupý a ničemu nerozumí pořádně, jenom musí mít všechno jako ostatní.")

Pokud jde o naši milou koťičku, Filípka (zatím) Benjamínka, náš Pán jasně řekl "nebraňte maličkým přijít ke mně". Rozhodně těžko předpokládal, že by toto setkání vnímali ve stejných pojmových strukturách jako dospělí. Ostatně: opravdu si myslíš, že je oč stát? Že nějaká ta transsubstanciační formulka, která se Ti v lepším případě (ke své hanbě přiznejme, že přechasto bývají případy horší) mihne myslí, je o tolik sakrálnějším přístupem než jeho urputná touha po čemsi mírně tajemném a po příkladu sourozenců zřejmě krajně žádoucím? Nehledě už na třeba Greenovy úvahy o křtu jako očkování, jejichž platnost si palčivě uvědomuji právě v těchto dobách, kdy jsem svátostí v jejich

standardní podobě zbaven. Nechť církev rozhodne, ale Ty pimprdlíkovi spíš pomáhej tlouci, než abys mu zbraňovala.

+++

Tak, lásky moje, návštěva je u konce, ať tedy žije návštěva - jistě jste si spočetli, že tohle byla sedmá ze třinácti řádných návštěv v NVÚ a že i v ohledu návštěvním to teď již půjde výrazně z kopce. Tudíž se usilovně těšme na příště. Balíček je tentokrát dokonalost sama, úspěšně jsi překonala jak všechny nástrahy trhu, tak dokonce i psychologické bariéry vzorné školačky. To to trvalo, doufejme, že jde alespoň o nezvratný výsledek. Zvlášť si cením dopisních papírů, které hned příště vyzkouším, a málem zapomenutých náplní - ty mé staré byly před nimi jaty takovým studem, že se zase pokoušejí psát. No a teď již konečně to, na co čekáte nejvíc. Filípek je moc milá kočička a chytrý kluk, na jeho věk mě nesmírně překvapilo, jak bystře a s plným pochopením reaguje na žerty. Prasátko je nejroztomilejší ze všech zvířátek a budu mu držet palce při jeho vstupu do školy, jen je

chuďátko trochu pohublé a odstrčené  
 (rodinné zásoby potravin zřejmě zbaští  
 oba starší tlouštíci a pozornost zas  
 na sebe soustřeďuje ta malá rozmazlená  
 kočičí potvůrka). Tízna je hezká a byla  
 by prima, jen kdyby nebyla pořád tak  
 prima nafučená - s holkama je prostě  
 kříž, ale chovejte ji milosrdně. Martin  
 je vtipný dareba, a bude z něho schop-  
 ný kluk, jen si musí dávat pozor a ošet-  
 řovat ta správná vnitřní varovná svě-  
 télka (měl je vždycky slabší a porucho-  
 vější než ostatní), aby se nestal schop-  
 ným všeho. Nu a Markovi již brzy svěřím  
 velení svých elitních rytířských oddílů:  
 bez nejmenší pochyby to zvládně dokona-  
 le, je jen důležité, aby mu při tom ne-  
 chyběla zaujatá hravost a radostnost,  
 neboť bez té lze vyhrát bitvy, ne však  
 válku... Celá návštěva byla krásná, zdra-  
 vě přelétavá jako sám život, nesmírně  
 posilující na těle i na duchu (svaté ole-  
 je i milované bytosti si lze zpřítomňo-  
 vat v touze, ale všechno má své meze  
 a tři měsíce je tak akorát dost) - a to  
 všechno je Tvá a také Markova zásluha.  
 Samozřejmě díky všem, kdo Vám pomáhali  
 radou, skutkem či modlitbou.

29. srpna 1981

Martínku, napřed k Tvé otázce o vztahu mezi vírou a vlastním úsilím: víš, základem pochopení je myslím skutečnost, že my všichni jsme služebníci neužiteční. K běhu věcí Bůh nepotřebuje naši pomoc ani spolupráci a mohl by vše bez nesnází zařídit jiným slovem: dějiny jsou právě dějinami spásy, tj. cokoli se děje, o cokoli usilujeme a čímkoli trpíme, to všechno je výhradně práce na nás a kvůli nám, svobodným bytostem, které byly stvořeny k obrazu Božímu a staly se milovanými Božími dětmi. Teď už jste větší a šikovnější, ale možná si vzpomeneš nebo se podívej na Prťavce: myslíš, že je jednoduché skrytě dirigovat vaše hry nebo si od vás nechat "pomáhat" třeba při vaření? Jenže je to nesmírně prospěšné pro vaše tělo i duši, jaksi zkušebně a podmíněně se tím učíte žít s radostí i žalem, samostatně se rozhodovat a žít se svou svobodou, aby byla skutečně vaše a ne abyste se její přemírou otrávilí nebo ji lehkomyšlně zahodili - a přesně tak zachází Bůh s námi. Je ovšem třeba mít živě

a skutečně na myslí, že jsme stále obklopeni touto všemocnou a láskyplnou péčí, která bdí nad bezpečím a smyslem našich kroků, že hra může být kdykoliv přerušena a každý náš chybný pokus odčiněn a vzat zpět - toto vědomí je nazýváno vírou. K takovéto víře musíme být zajisté vychováváni, takovéto důvěřivé synovství Boží v nás vždy znovu probouzeno: proto stálé poukazy na víru, která hory přenáší, uzdravuje, dovoluje chodit po hladině, proto zázraky atd. Jsou to vesměs porušení řádu, pravidel hry, toho, do čeho rosteme a k čemu jsme vychováváni, a tudíž smějí být vnímány jen jako lekce důvěry v Boží přítomnost a ochranu - bylo by hluboce protismyslné chtít na nich stavět, chtít učinit pravidlo z tohoto poukazu na meze platnosti pravidel. Mimochodem nesouhlasím příliš s Kamiliným vysvětlením sporu tím, že "existují opravdové rozhovory s Bohem, jeho přímé povolání a rozkaz" - zjevné projevy Boží přítomnosti ano, ale souvislost s opravdovostí rozhovoru a určitostí povolání může být velmi volná: vždyť přece Pán na druhé straně dával velmi přesné praktic-

ké pokyny rozesílané učedníkům a třeba u takové Johanky z Arcu (abych se zase přiblížil původní tématice) se jistě jedná o povolání a rozkaz par excellence, přitom však, pokud vím, nespolehala na to, že vypudí Angličany silou své víry a slova Božího. Podobně i všechna slova proti "štarání se" (chléb náš každodenní, pohleďte na ptactvo nebeské atd., atd.) károu malomyslnost, zoufající si starost, pojišťující se hromaděním - a tedy zase jen nedostatek víry, ztrátu vědomí dětí Božích. Jinak však víra bez skutků je mrtvá a ne každý, kdo volá Pane, Pane, přijde do království nebeského. A skutky je třeba pečlivě a velice "doopravdy" připravovat, přičemž víra musí tvořit jistotu a poznání pozemský řád měřítko našeho rozhodování. Vždyť je psáno "nebudeš pokoušeti Hospodina, pána Boha svého" - dokonce i Ježíš, o jehož víře nám není dovoleno pochybovat, se a odvoláním na to odmítl vrhnout se střechy chrámu - a spoléhat se na to, že Bůh bude zaskakovat za naši lenivost a nedbalost, je pusté rouhání. Rodiče zachytí

klopýtnuvší batole, zachce-li se mu však schválně zkoušet jejich pohotovost, bude mu odměnou rozbitý nos a ještě pár na zadek navíc.

(Z dopisu K.B.: "K mým státníotvorným řečem, které občas vedu, přibyla další: vzpoura člověka, který se vzepřel Bohu a nakonec prohlásil, že Bůh je mrtev (pro něvěřící to zobrazují slovy Pravda, něco, co člověka přesahuje) a vlastně se sám prohlásil za Pána, skončila paradoxně - v naprosté neúctě člověka k druhým a k sobě samému (a neskutěčná úcta před Dáblem a jeho zákony hmoty). Začal s nevážností a posměchem pohlížet na víru, morálku, statečnost, čest, obětavost a hřích a skončil (a to považují za hrozné), že přestal věřit nebo vědět, že něco jako statečnost, čest, obětavost, pravda, dobro a zlo existuje. Vždycky se vědělo, že se někteří lidé dostali k svému bohatství podfukem a zločinem, ale v zásadě lidé znali přísloví Lež má krátké nohy a mnohokrát se o jeho pravdivosti přesvědčili - a tudíž věděli, že je něco cennějšího než bohatství (čest) a že je možno k bohatství dojít také poctivou cestou (viz pohádky). Dnes zbabělost a "zkušené" posmívání se odvaze způsobilo, že odvaha přestala existovat - a to není pravda a je to zřejmě konečný cíl ďábla (pokud člověk ví, že hřeší, pak ještě stále je naděje na obrácení)." )

Tvá další bulla o vzepření se Bohu je mi rozhodně bližší než předchozí pro lidi ze sedmnáctého patra a domnívám se, že při vhodném rozpracování a volbě komentátorů by mohla víc vysvětlovat a šířeji oslovovat. Pár doplňků a upřesnění. Tenhle typ vzpoury - idolatrie, učinění si jiného boha - se v dějinách vyskytuje častěji a vždycky skončil (nebo už začal) v naprosté neúctě a hašebnostech. To není ani sebemíň paradoxní, nahradit živého Boha z kamene vytesaným nutně znamená negovat život, negovat lidskou důstojnost, pohlaví a řád jako jeho ztělesnění či atributy - smí zůstat jen nelidské týrání, orgie a všeobecné zblbnutí, prostě noc smrti. Také všichni ti, kdo to učinili, byli bez výjimky zahubeni - i ti, kdo je chtěli ušetřit, byli potrestáni (byť Lot úspěšně handloval s Hospodinem, jenže nesehnal, chudák, ani těch deset spravedlivých). Je to nutné a není v tom ani stopa krutosti - to oni sami nad sebou vykonali soud i ortel. To spíš z Tvého přísného pohledu mrazí - já naopak znám spoustu lidí (většinu lidí),

pro něž statečnost, čest, pravda, dobro atd. nepřestaly existovat, třebaže jen málokterí z nich nemají strach a jsou ochotni dělat něco víc, než je nezávazně obdivovat u druhých. Nesmíš si totiž plést slabost a její maskovací projevy (Sancho Panza je již dávno klasická postava a v pohádkách přece vždycky všichni velmi přesvědčivě vysvětlují, proč se nemá přespat ve strašidelné hospodě či hradě) s nicotou. Byť připouštím, že ani těch druhých, není málo, navíc asi oba neznáme přesně stejné lidi a hlavně ne ve stejných situacích... A ještě jednu poznámečku: zákony hmoty jsou Boží, určitě ne ďáblové - to, co máš na mysli, jsou spíše rysy modly, podlé a znetvořené. Ani neskutečná úcta před ďáblem není nic nového, líbání jeho řiti apod. patří ke klasickému rituálu, jak se můžeš dočíst v každém slušnějším spisku na toto téma.

5. září 1981

Tak sice zase nemáme sobotu, je dokonce teprve středa, ale mé srdce je obestřeno lehkým žalem a obavami - a komu jinému o tom povídat než Vám, i když si to asi tentokrát nezasloužíte. Protože poslední Tvůj dopis je stále z úterka před návštěvou (tj. 15 dní starý), také nikdo jiný nepíše a i když jsem si vědom, že minulý týden jsi měla značně pestrý a "přesunový", mé znepokojení to nijak neúmenšuje. Začínám mít strach, zda jste všechno v pořádku absolvovali, začínám i pochybovat o svém dobrém dojmu z návštěvy - dosud se naše ponávštěvní dopisy zpravidla bystře křížovaly, a teď již píšiš třetí a pořád nic. Chápu všechny Tvé problémy, jenže já jsem navzdory problémům (a věř mi, že jich někdy bylo nemálo) za těch dva a čtvrt roku dosud nevynechal jediný povolený termín ke psaní - a Ty bys měla zase chápat, že Tvé dopisy jsou pro mne jediným barometrem Tvé lásky i všeho dění venku a nenapínat mě na skřípec jen tak z legrace. Tak jsem tedy včera poněkud zklamán vzpomněl výročí svatby a rekapituloval si těch čtrnáct

let: každopádně to byla doba osobně i obecně velice pestrá, a skoro ve mně vznikl dojem, jako bychom tím nezrušitelným slibem odstartovali běh velice závažných událostí, jejichž završení je zatím v daleku. Nu, bylo to pěkné, náročné, dosti dobrodružné a v každém případě to bylo jedno jediné skutečné setkání, nejen mezi námi dvěma, ale i mezi námi a Bohem - Ty máš kromě jiného nemalou zásluhu na tom, že jsem se choval, jak jsem se choval. Takže nebýt Tvého přesvědčení, že se mám skvěle a i nějaký ten dopis mohu občas oželeť, když Ty máš tolik jiných starostí a trampot, jevilo by se mi všechno v barvách co nejjasnějších. Jenže právě pro ty Tvé skutečné i možné trampoty každé takové vakuum velmi těžce nesu. Mám tožič jedno veliké tajemství a také Ti je svěřím, pokud jsem Ti je náhodou již dříve nenaznačil: já Tě k zbláznění miluji a nedovedu si nic, ale pranic představit bez Tebe. Počasí se zatím vybralo do pěknosti a stálosti, což vyhovuje jak zde, tak snad i Tobě v Tatrách, tak pilně si užívej vědeckého sněmování i jiných okolostojícností a brzy a s novým odhodláním se vrať jak

k opuštěnému potomstvu, tak ke psaní dopisů.

+++

Pár zmatenými slovy se ještě vrátím k dřívějším tématům, zčásti inspirován shlédnutým dvoudílným arménským filmem Hvězda naděje, který je jinak vzornou ukázkou toho, co všechno se dá udělat s historickým materiálem, a při němž jsem si živě vybavoval arménské úsloví "je lépe ztratit tělo pod sultánem než duši pod carem". Téma obrany vlasti a kříže je však přesahující a jsou tam velmi zajímavé ženské postavy (manželka hlavního hrdiny, vznešená kněžna, mj. jede pokorně prosit jeho milenku, aby ho přiměla vrátit se k vojákovi - k této cestě ji vybídne její kněz). Uvažoval jsem tak o tom, že jsem se za vlastence - neřkuli nacionalistu - nikdy nepokládal a rozmanité fangličkování je mi spíše z duše odporné. Vlast, tedy něco vlastního a současně nejvlastnější jádro toho společného (a ne náhodou se praví se zvláštní trpkostí o našem Pánu, že "do vlastního přišel a vlastní ho nepoznali"), je přesto čímisi, pro co je třeba

ba bez velkého mudrování bojovat i umřít, je-li to nutné k tomu, aby se smyla potupa a lež. Tohle hraje klíčovou roli v mém chování a některé věci pro mne neztrácejí na významu jen proto, že čas a okolnosti je mírně odsunuly do mlhy (mimo chodem, právě v těchto oblastech jsem tak nejspíš ochoten přijmout Tvé úvahy o společné vině). Vlast, národ, jazyk atd. jsou nepochybně nahodilosti, stejně jako je nahodilostí naše zrození a my sami - jenže jsou to všechno náhody v plánu, který nám dává smysl a jehož smysl my sami pokorně naplňujeme. Z logické analýzy prvního přikázání plyne, že není možno milovat Boha (a být spasen), aniž bychom milovali sebe a své vlastní. Není možno dorazit do Jeruzaléma, aniž bychom tam donesli sebe a své vlastní - neboť Jeruzalém není místem exilu ani zavržení, ale nejbytostnějším místem našeho bytí, nejvlastnější vlastí (to znamená nejskutečnější, nejúplnější; nikoli pravou v kontrapozici k nějaké nepravé, pozemské - budeme přece vzkříšeni tělesně). Prostě svědectví je vždy a nutně integrální, nemá možno svědčit Slovu jinak než sebou

samým a vším, co ke mně patří (co je mi vlastní), a to vše je také nutho držet stejně pevně jako Slovo (to jen pošetilé panny se domnívají, že lampy bez oleje jsou k něčemu dobré). Takže chceš-li to slyšet pěkně shrnuté, nejen Pravdu, ale také střechu pro ni a pohostinný a neposkvvrněný dům hledám a jedním bona fide, že takové je poslání Dobré zvěsti a že jediná sláva, o niž tu běží, je větší sláva Boží. Tobě to ostatně říkám jen pro připamatování a upřesnění, to spíš těm, kteří chtějí vnášet příliš čistého ducha a rozlišování do těchto věcí povýtce živých a tělesných. Pak už by se i u řeholníků mohlo zkoumat, kdo víc a kdo méně neprávem: zda víc ti, kdo něco dělali, nebo ti druzí - to by mě opravdu zajímalo.

+++

Čímž-jeme u slov: pravdu bez nich žít a vykazovat nelze (samozřejmě žijeme ve společenství a pod Božím slovem, takže i němý může žít podle slova a vykazovat slovo) a teprve slova jsou našimi nejvlastnějšími činy. Vždyť ke spáse bylo nutné, aby se Slovo vtělilo, a my jako údy těla

Kristova jsme podivuhodným způsobem co denně účastni tohoto vtělení. Potud máte pravdu. "Skrze co se projevuje duch" je už nepřesné, Duch vychází od Slova, Kristus není pouhé medium (to je starý blud s nebezpečnými důsledky - jak nebezpečnými, snadno nahlédneš porovnáním rozdílu mezi katolickým a pravoslavným krédem, a to je ještě mnohem mírnější varianta). Ale víc mi vadí další (byť si dovedu představit rozumnou intenci původního textu, jenže ty jsi to pozvedla do téhle úrovně): pohrávat si se slovy, nebrat je vážně asi skutečně znamená nebrat vážně sebe a život. Jenže kdepak se nám něco takového radí a kdo-pak něco takového dělá? Dábel ano, ten se bral a bere zatraceně vážně. Ježíš ne, tomu přece víc záleželo na radosti svatebčanů v Káni než na důstojném zahájení veřejného vystupování. A kdo chce život svůj zachránit... Nezapomínejte, že jsme děti Boží a Slovo nás zve k sobě, abychom si s Ním hráli. Je-li ovšem někdo dospělý nebo má dospělé úmysly, pak - ale to ponechme dospělým, moudrým,

boháčům, mrtvým a vůbec všem těm, jimž je ucho jehly malé, protože mají spoustu nepatřičných majetků a nepatřičných starostí. Všechno je to stejně nanejjýš náznakovitě, podrobněji mohu na požádání probrat jindy.

### 27. září 1981

Nu a pak již zbývá hlavně povídání o dětech: prasátko se přece nezalekne ani ve vlčím doupěti, tak se mi nesnažte namluvit, že se rozplakalo v nějaké škole, najmě ovládané klanem starších sourozenců. Drzé řeči jsou náramná věc, skoro stejně výtečná jako drzé skutky, zvláště ovšem opírají-li se o rozmysl a přiměřené vědomosti (o jejich významu jsem nedávno dlouze psal - ve škole pak vzniká zvláštní dialektické napětí mezi hojnou příležitostí k drzým řečem a možnostmi získávat určité omezené vědomosti; pro nezkušeného chrabrého panoše není vždy jednoduché volit v tomto rozporu optimální řešení). Protože není nutné a často ani možné být uznaným vědcem, ale i

k zaujetí lidského a občanského postoje je dnes zapotřebí celé řady speciálních vědomostí, jinak člověk zůstane pouhým šaškem. A šašek, jak známo z historie, zaujímal vždy vydělené sociální (nyní bychom spíše řekli asociální) postavení a jestliže se v moderní době podstatně snížila míra tolerance vůči jeho výrokům, jejich váha a dopad zůstaly stejné jako kdysi, tj. téměř nulové. Ovšemže to není filipika proti šaškům, jen by člověk při vážně míněných věcech neměl jako šašek dopadnout - a v tom je veliký rozdíl.

+++

Když již mluvím o sobě, ještě pár slov o mém současném vynacházení se. Podzám se kupodivu po prvních hrozivých nábězích změnil do takřka příjemna, definitivní nepříznivý obrat na sebe však zajisté nedá dlouho čekat a pročvachtání podzimu i promrznutí zimy tvoří silně nevábnou perspektivu. Téměř totéž jsem v pokušení říci i o svých mikro- a makroosudech, ač zde je setrvalý vliv mocné ochrany Královny nebeské mnohem pravděpodobnější než v záležitostech ryze povětrnostních. Jinak pracuji úspěšně a ne-

ustále, vcelku podle očekávání jsem v sobě objevil schopnost dobře se bavit mechanickými úkony a dosahovat v nich nevídané virtuozity. Svému zdraví pozornost nevěnuji ani ji pro ně nevyžaduji, za což se mi odvděčuje tím, že o sobě kromě obtíží, s nimiž jsem se již sžil (nohy, záda, nějaká ta rýma), vůbec nedává vědět - chová se tedy vlastně znamenitě. Šachy občas hraji, hladce jsem vyhrál svou skupinu a minulý týden úspěšně zahájil finále. Mé kulturní prožitky se i nadále omezují na občasný nevalný film a na televizi, kde australská Zlatá horečka a francouzští Borgiové nepatrně - vskutku jen nepatrně - zmírnily můj příkrý soud o seriálech. A pak již vlastně zbývají jen dopisy a přemýšlení a snění o Vás; oč mi dodáváte mň látky, o to víc prostoru pro nejrůznější hororové fantazie, takže ani v tomto ohledu si nemohu tak moc stěžovat.

2. října 1981

K vysvětlení některých věcí vlastně stačí pramálo slov (pokud je vůbec třeba něco vysvětlovat), bojím se, že jde spíš o problém přístupu: zda chceš spokojené lidi ze sedmnáctého poschodí paneláku o jejich spokojenost připravit, nebo je v ní ještě utvrdit. Když jsem se nechtěl nechat vyhodit z ROH, volil jsem tu první možnost. Proč se něco (žel, nevím přesně co) neodvažuješ přátelům říct, mi není vůbec jasné a velice mě to zaráží. Protože se opakuji? - hlas volajícího na poušti je dosti monotónní! Protože žvahním a blábolím? - nechť je každý varován, jaká všechna rizika tato zkušenost obnáší! Protože nemám pravdu? - zdroje omylu mohou být nanejvýš poučné! Protože mám pravdu a je pro mnohé uši nepříjemná? - pomni na Jonáše, pokoušet se zamlčet Slovo je trestuhodné! Atd.atdp.

10. října 1981

Dále zde máme zájímavý problém, zda "zákony hmoty" jsou či nejsou od ďábla. K osvětlení svého spontánního "ne" minule chci předeslat, že jsem se mnohem častěji setkával s případy, kdy od ďábla bylo jejich obcházení a porušování. Souvisí to s tím, že zatímco Bůh je všemohoucí v lásce, ďábel chce vše ovládat dle regulí čistého ducha. Hledisko pochopení oproti uchápení, svobody oproti libovůli a svévoli, smyslu oproti manipulaci. Máte ovšem oba plnou pravdu v tom, že by bylo vhodnější hovořit o řádu než o zákonech (a já bych se za svou osobu vyhnul i termínu hmota), protože ty v novodobém pojetí již výrazně reprezentují hledisko manipulace, jsou jen svévlým a zdeformovaným fragmentem řádu, který má usnadnit jeho obcházení a porušování. Je-li řád zdrojem a jevištěm smyslu, pak takto chápané zákony jsou nástrojem jeho redukce na matematizovatelné (tzn. v čistém duchu rozvrhnutelné a rozvrhované) a ovládatelné nesmyslné, a tedy skutečně od ďábla. Jenže opakuji, že je to právě to porušo-

vání, ta nezákonnost, co je na "zákonech hmoty" (pochopitelně mají s hmotou společnou jen oblast působnosti, jinak jsou to intervence čistého ducha směrem, který mu nepřísluší) od ďábla. Ne nadarmo se praví, že máme být krajně nedůvěřiví vůči jiným zázrakům než těm, které jsou konány v Jeho jménu. Zázrak, porušení řádu a přírodních zákonů, se musí dít v Jeho jménu, tj. pod záštitou a ze zdrojů Slova, aby byl obohacem a od tíže řádu osvobozeným vyjevením se smyslu. Ve všech ostatních případech je opuštěním smyslu, znevolněným nesmyslnem (takže třeba "technický zázrak" je již v přívlastku čiré ďábelstvo, které navíc demonstruje platnost Vaší teze, že je opravdu v módě stavět zákony proti řádu). No nic, uvědomuji si, že bych musel začít znova a podstatně gruntovněji, snad si z toho guláše poznámek vyberete aspoň nějaký rozumný nápad.

18. října 1981

Pokusím se tedy dnes glosovat problém apokalypsy, otázku, zda jsou či nejsou důležitější věci než pokoj, a záležitosti souvisící - domnívám se totiž, že tvoří palčivý podtext mnoha Tvých stesků a chmur. Začnu tím, že je-li něco zaručeně nereálného, je to představa o povolném posvěcování noosféry od jejího stvoření-vzniku až do poklidného vplynutí do bodu omega. Byl pád, byla potopa, zemřel Beránek a s ním naděje prvotního Izraele a do Jeho příchodu bude nepochybně ještě mnohé, každopádně situace na ostří. Jedno vím: rozhodně to není nějaký stále nerozhodnutý svár dvou rovnocenných principů, to ostří je spíš ostrím naší svobody - ale jinak je to vše zahaleno velikým tajemstvím, právě v těch hrůzách, právě v těch nejstrašnějších propastech hříchu cítíme nejpatrněji jeho ruku a smysl. Podobně vtipně jsem si vybral i druhou otázku, kde je snad jednoznačná jen odpověď: ano, jsou, nechat císařovo císaři a mrtvým jejich mrtvé, nám živým však Kníže Pokoje dle vlastních slov při-

nesl meč, šibenice-kříže, naším vínem učinil krev a naši krev zkvasil ve víno (byť i zde mohou vzniknout pochyby, vždyť co je důležitějšího než Kristus a pokoj jím odkázaný, jak o něm aspoň štěkají různí teriéři) - proč je tomu tak, proč i zde má všechno sklon zvracet se tak podivně ve svůj opak, zůstává opět zahaleno tajemstvím. Apokalypsa je tedy pravděpodobná (ne nutná, to jsou všechno jen obrazná proroctví, která se stejně již mnohonásobně vyplnila, a jak jsem jinak ostře proti zpochybňování doslovného významu písem, tohleto chtít brát doslova by znamenalo determinismus a soufalství a popření Boha v jeho hlavních podstatách, všemohoucnosti a lásky) a asi také blízká. Jak se k tomu máme my a naše usilování, jak se k tomu má cesta do Jeruzaléma? Především pro nás blbě, protože tak jak byla nastoupena, zaručuje, že v ohni případné apokalypsy shoříme jako první a bez časné naděje (nediv se proto, když si občas povzdychnu nad volbou naší pro tuto chvíli bezpečnější zbroje, která nás však výhledově spolehlivě vede na smrt - nevádí, není

třeba se o tom příliš šířit, není to věčná smrt a zbrojí rytíře je stejně jeho čest a svatá krev Kristova, kterou tak či onak věčně hledá a ochraňuje). I dále pro nás blbě, protože cesta do Jeruzaléma sice směřuje jaksi napříč apokalypse a teoreticky je poslední nadějí na její odvrácení, jenže apokalypsa má tu vlastnost, že propukne při přílišném vzdálení stejně jako při přílišném přiblížení se Jeruzalému (je buď zpupným ovocem pýchy, nebo domnělým východiskem zoufající si slabosti): osobně se proto bojím, že naším maximálním úspěchem může být lokalizovat apokalypsu, přivolat ji sami na sebe a zhynout v jejích hrůzách pro naději a záchranu mnohých. Když na počátku tohoto tisíciletí Džingischánovy armády podrobnily a zničily většinu tehdejšího kulturního světa, stanuly na jedné polské říčce poprvé proti rytířskému vojsku. Rytíři Řádu Marie Panny podlehli a vesměs padli, znechutily to však vítězům natolik, že ti změnili směr svého pochodu a odbočili do krajín obávaných a drsně násilnických Čechů, kde byli celkem podle očekávání

pod Olomoucí drtivě poražení (podle pověsti Jaroslavem ze Šternberka a asi právě zde padl i Bahadur, miláček velikého chána a světlo mongolských vojevůdců): západní Evropa tím byla definitivně uchráněna před apokalypsou, která pozměnila tvář Asie i ruské tabule. Chci tím jen říci, že ti rytíři splnili svou povinnost a došli Jeruzaléma, že jejich los je jim třeba závidět. Chápu, že mé výhledy nezní zrovna útěšně, zvlášť vzhledem k dětem (ale je psáno běda těhotným a mrňaveům v čase apokalypsy, navíc to již brzy přestanou být děti a mohou zemřít jako rytíři). On je totiž asi tak nejbližší pravdě i nejbližší jádru tajemství vtip o tom, jak radio Jerevan odpovídá na otázku, jestli bude apokalypsa. Kromě toho se otázka neklade tak, zda se nám apokalypsa líbí nebo nelíbí, protože jsou opravdu podstatně důležitější věci: Jeho příchod a konec časů. Odvrátíme-li apokalypsu tím, že se vlastními silami (a hojným působením milosti) přiblížíme Jeruzalému, bude to dobré. Apokalypsa sama je však předznamenáním Jeho brzkého příchodu a v tomto smyslu je i ona dobrá a těhotná nadějemi, byť ob-

stát je nesnadné a mnozí z těch, kdo zemřou, zemřou smrtí věčnou.

## 25. října 1981

Je totiž nanejvýš načase si uvědomit (konečně uvědomit), že má tvrzení o Buď-anebo, o Jeruzalémě nebo smrti nejsou ani špatným vtipem, ani řečnickou nadsázkou, nýbrž velice prostým konstatováním, že dvakrát dvě jsou čtyři a že bez znalosti násobilky nelze obstát v civilizovaném světě. Víš, ve větě "ten to má lehké, on je věřící" se i pro nás skrývá (kromě znevažování, ale to je v pořádku, to je pro větší slávu Boží) jedno značné nebezpečí: nebýt připraven, spoléhat se na milost a zázrak, které nás přenesou přes všechna úskalí, vidět jen jas spasené reality pod Božím slovem a přitom zapomenout, jaká cena se po nás žádá a že do prostoru naší svobody spadá žel i zatracení (psal jsem o tom nesčíslněkrát, naposledy na téma apokalypsy a z jiného pohledu při vyvracení Tvých pochyb o sobě - viz svatí, kteří cválají před námi).

Ano, Bůh triumfuje a bude trimmfovat navzdory všemu. Jenže našeho Pána nám bylo následovat a ten probděl noc na modlitbách v Getsemanské zahradě a potil se potem krvavým - pak teprve šel. Kdo neví a nechce vědět, co obnáší Golgota a Kříž, co to znamená ztékat přepevné hradby Jeruzaléma (a co to znamená probouzet se pod nimi v blátě i mrazivém jitru pouště, za posměchu sytých nepřátel a bez naděje, že toto obléhání někdy skončí) - ten ať raději jde a ať se žel nenazývá křesťanem, poněvadž křesťan je ex definitione ten, kdo si za svůj úděl zvolil Kříž a Golgotu a dobývání Jeruzaléma. Nedočkají se zázraku nehodní a nedočkají se ho ani pošetilí, kteří proplytvali svůj olej, nepočítajíce s délkou a hlubokostí noci před Jeho příchodem. Jen takhle jsem mínil své poznámky o modlitbě: o potřebě modlitby vědomé si všeho a připravené na všechno, modlitby burcující, na níž vše spočívá a která vše řídí žádoucím směrem, k Jeruzalému (neboť nepřestanu opakovat, že jsme již dávno profesionálové - a když už k sakru v ničem jiném, tak alespoň v té modlitbě.

31. října 1981

A protože už je čtvrtek a pošta zatím žádná (něco sice přišlo, ale dosud to nemám), rád bych připojil dvě drobné úvahy. Častoval jsem Vás totiž v poslední době apokalypsou, smrtí a vůbec všelikým značně dialektickým veselím, tož zkusím dneska něco jednoznačněji povzbudivého. Především chci upozornit na existenci kontextu, v němž je dokonale zpozdlé vzdychat, že nás ubývá, že čas je nedohledný a nepříznivý, že horký pouštní vítr vysušuje naše hlasivky a prudký vítr z pohoří Libánského nám rve slova od úst a odnáší je do pustiny. Pokud totiž vedeme jen marné světské řeči, žádná škoda. A pokud opravdu hlásáme Slovo Boží (jakože jsem o tom až do toho hrdla přesvědčen), pak dobře víme, že jestliže si On umane, nikdo a nic nedokáže toto Slovo umlčet. Vždyť známe z proroků Izaiáše a Jeremiáše, že sotva se opuštěný hlas zaskl v prázdné studni kdesi za městem, již nový zvučně zazněl před branami paláce. Tedy žádné strachy a neželet tolik sebe, jsme jen trouby

Boží a byli bychom troubové, kdybychom o Jeho slově pochybovali (nebo o sobě: trouba je proto, aby zněla, na ostatní se tolik nekouká) nebo se je báli vyslovit - ostatně zase víme z proroka Jonáše, že takové zdráhání bývá zdraví škodlivé. Druhá úvaha se týká apoštolátu, respektive mých setrvalých pochybností o tom, zda Tvůj široce koncipovaný apoštolát útěchy a důvěry, založený na seznámení s Dobrou zvěstí a celým příslušným kulturním zázemím, je tím pravým nebo spíše jediné možným řešením. Odkud bych asi tak začal: víš, když byl Petr odvolán od svých síťí, neměl venkoncem nic než jistou důvěru v Pána a muselo uplynout ještě mnoho vody, mnohé být řečeno a učiněno a také nemálo Milostí bylo zapotřebí, než mohl zaníceně odpovědět "Ty jsi Mesiáš, syn Boží!" Pro různé doby se hodí různé věci, teď je však věk děsivé inflace slov, věk zoufalství a marného, vždy znovu zklamávaného hledání: protože se neumí hledat a protože jen jedna z tisíce hub není záludnou, jedovatou prašivkou. Na rozdíl od vžitého

názoru začínám být přesvědčen, že současný svět je plný víry, plnější než kdy v minulosti (stačí se podívat, co se děje třeba v Islámu) - ovšem víry v podstatě smrtonosné, protože nezformované (ještě častěji deformované), nedoprovázené nadějí a láskou. (...) Domnívám se (a mám zčásti odzkoušeno), že většina lidí neprahne po dalším přívalu nejistých slov, o to toužebněji však po výslovném povolání k činné službě, se věí absolutností a militantností takového nároku. Neboť jen v takovéto bezpodmínečné službě (samozřejmě zas cestě do Jeruzaléma, abych byl na Tvůj vkus dosti polopatistický) mohou nalézt ztracenou důvěru a naději, jen v ní může jejich víra poznat samu sebe a posléze se potkat i s příhodnými slovy a zamilovat si Slovo jediné. Pastýřů je ovšem naléhavě zapotřebí, těch, kdo povolávají a ostříhají v pochybnostech, kdo svým vlastním příkladem předem vyvracejí každý poukaz na bědy a nebezpečí služby. Přemýšlejte o tom, ale přemýšlejte rychle, času stále ubývá.

6. listopadu 1981

Píši Ti (Markovi - K.B.) však samozřejmě hlavně kvůli otázce, zda je těžkým hříchem, když rytíř cestou k Jeruzalému skolí pár nevěřících. První mou spontánní reakcí bylo rozhodné "samozřejmě že ne, by právě naopak!" a udivené "copak by měl také rytíř dělat jiného?". Vždyť přece Ježíš nevytkl Petrovi hřích, když tento tasil a řal v Getsemanské zahradě, a sv. Ludvík, sv. Jana i mnozí další byli povýšeni mezi světce hlavně za ozbrojené zásluhy ve službě našemu Pánu. Jenže pak mi došlo, že svou odpověď sice hodlám pevně držet, ale zrovna Tobě bych toho měl říci mnohem víc. Nejprve tedy aby bylo v celé šíři jasno, protože skolit někoho v trysku divokého střetnutí, to skoro nic neplatí, to jsou jen pimprlíci. Jenže táhnoucí vojska pustoší krajinu a vypalují vesnice, při obléhání měst uvidíš nejprve padat hladem ženy a děti, protože poslední rezervy potravin se uchovávají pro bojeschopné. Až nevěřící poženou před sebou do útoku zajatce a místní křesťanské obyvatelstvo, budeš

muset přes všechnu lítost pálit rychle a ničivě. Bude nutno věšet nepřátelské zvědy i vlastní zběhy a bude jich nemálo; ve svém stanu probodneš svého přítele, o němž se ti donese, že se se svými oddíly chystá opustit výpravu. Budeš-li potřebovat odpověď o postavení nepřátel, vynutíš jí za cenu jakýchkoli prostředků. Až tě dočasně stísní v horách, zajmou sto nevinných rukojmích (mezi nimiž budou i blízcí Tvých spolubojovníků, možná i Martička) a budou nabízet jejich životy za tvé vydání, nejenže musíš s kamennou tváří přihlížet jejich masakrování v údolí, ale dáš i přísně ztrestat prvního ze svých vojáků, který se odváží nahlas pronést slůvko pochybností. Dobře si to rozmysli, nežli složíš přísahu na kříž a meč, protože tohle všechno tě jako rytíře nevyhnutelně potká - nehledě na tisíceré vlastní utrpení, které je ostatně méně důležité a asi i méně obtížné. A odpověď na Tvou otázku? Určitá její část je naprosto zřejmá: neučiníš-li v příslušné situaci jen jedinou z těchto věcí, budeš proklet i po-

trestán lidmi a od Boha ti bude údělem toliko věčné zatracení - to je jistější než smrt. Jsou-li to však těžké hříchy nebo ne, na to ti s dobrým svědomím nedovedu odpovědět. Nejspíš ano. Abych pravdu řekl, vůbec mě to nezajímá. Je totiž asi třeba se rozhodnout, zda leitmotivem našeho života bude morální účetnictví, nebo láska ke Kristu, zda budeme jednat ze zákona, nebo ze svobody (přitom pozor, stokrát pozor na tajemný božský vtip, že tyhle věci není dovoleno postavit proti sobě: farizeové dovedli své ctění zákona až k rouhavému zbožnění císaře, adamité své jednání ze svobody až k nejpotupnějšímu otroctví hříchu). Vždyť bylo jasně řečeno, že nebyl stvořen člověk kvůli sobotě (=příkázání), ale sobota (=příkázání) kvůli člověku. Budeš-li tedy jednat jako opravdový rytíř Kristův, nezdržuj se úvahami o tom, zda se tvé jednání vejde do rámce příslušných příkázání či ne: a nejen proto, že účastníkům výpravy do Jeruzaléma se předem odpouštějí hříchy, respektive že budou smyty prolitou krví. Náš Pán nám byl přece podoben ve všem, kromě hříchu: jestliže

tedy obhajoval své rušení soboty právě uvedeným způsobem, znamená to, že v jednání ze svobody dětí Božích hříchu vůbec není (zase tajemství, ovšemže), ne že se nějak dodatečně promíjí. Bůh ti žehnej na tvých cestách, mladý rytíři, a děkuji ti za pěkný dopis, jak vidíš, přiměl mě k odpovědi dosti obšírné.

+++

Ale mně jde teď hlavně o to, že v obou Tvých dopisech převažují takřka zálibné a hodně pochmurné úvahy o smrti (popřípadě velmi rozumné důsledky, které z těchto zvrácených premis vyvozuješ). Toho jsem si vědom a také toho, že dosti zoufale a z posledních sil hledáš oporu a orientaci v situaci, kdy všechno jako by se rozpadalo a kdy i já před Tebou zdánlivě předestírám jen samé chmurné výhledy (za chvíli si ukážeme, že aspoň v tomtohle punktu je tomu právě naopak) - proto se vlastně ani nebudu pouštět do polemiky, nadávat Ti či se s Tebou přít o slovíčka, pouze se pokusím vnést do těch věcí jiný tón a přeorganizovat je podle odlišné hodnotové stupnice. Napřed snad

předešlu, že nevěřím v predestinaci ani v kismet, třebaže obé se dá podepřít řadou nevyvratitelných citátů a úvah (v tom se mylíš, v jistém smyslu rozhodujeme o své spáse stejně málo jako o délce svého života), jenže víra je cosi, čeho je schopen jen svobodný tvor a co se svobodou bytostně souvisí, nemůže tedy být jejím obsahem nesvoboda, popření svobody. A protože mě zajímají žité a nikoli logické konsekvence, věřím raději, že naše víra nás uzdraví, že na naše tlučení nám bude otevřeno, věřím ve svobodu dětí Božích, pro niž díky Jeho milosrdenství není nic nemožného. Tento plamen mé naděje je velmi silný a úporný, snad také proto, (jak jsem již několikrát psal), že se hlásím k civilizaci, již je fatalismus cizí a jejíž příslušníci "nikdy nepoznají, že už nemají vůbec žádnou naději - leda až po smrti, a to již je pozdě". Ale půjdu v polemice s Vašimi morovými vizemi ještě dále: já totiž vůbec nevěřím ve smrt. A to dokonce hned ze dvou důvodů: první je pro křesťana evidentní, druhý možná i Tebe lehce překvapí. Dábel, prach, smrt nepochybně jsou

(osobně s nimi mám svým způsobem vykazatelnější zkušenosti než s Bohem), jenže věřit v ně nemohu a nesmím (věřím v pána a dárce života, ve vzkříšení, v život vůbec), to by znamenalo uznat ty stíny, tyto bastardy nicoty za jakési rovnocenné principy. Ale ani s tou nevyhnutelností, jíž nikdo neunikne, se mi to nezdá být už takové jednoznačné (a v existenciálním prožitku už vůbec ne). Vždyť přece na Bílou sobotu se cosi stalo, Kristus je nad smrtí vítězitel, vláda smrti byla nějakým způsobem podlomena. Ano, impérium smrti je ještě mocné, ale zdaleka již ne univerzální, objevují se viditelné známky dezorganizace a únavy. Je tu Kain a Eliáš a Maria a Jan miláček Páně; Ježíš i mnozí svatí (též naše bl.Zdislava) křísili mrtvé atd. Kromě toho je naší povinností věřit, že už brzičko a ještě při plném pozemském životě dočkáme onoho Dne, kdy moc smrti pomine definitivně a nastoupí Jeho vláda. Mimochodem mi vždy činilo takřka nepřekonatelné potíže uchopit rozdíl mezi životem časným a věčným stejně jako mezi smrtí časnou a věčnou - a domnívám se, že to není příznak mé tuposti,

nýbrž odlesk velikého tajemství, k němuž bychom měli přistupovat jen po špičkách, tajemství Života, jímž je Kristus. Ano, jsem připraven na smrt, ale jako na zlou nepřítelkyni, jíž nic nevydám dobrovolně, s níž chci do posledního dechu bojovat - a do posledního dechu také doufat ve vítězství (totéž v bleděmodrém platí o utrpení, nejsem tak perverzní, abych v něm viděl něco lákavého). Kéž se mi dostane té veliké milosti, abych zemřel smířen s Bohem, raději však té ještě větší, abych nezemřel vůbec - se smrtí se ale zcela určitě smiřovat nehodlám. Protože žádný majestát a absolutní spravedlnost, ale obludnost sama, potupná pokuta i krutá nespravedlivost před tváří Boží - to je ta smrt, která nám dočasně vzdálila našeho Pána, která nám jednomu každému dočasně bere život a našeho Pána. (...) Píši-li Ti, že jde o všechno, že musíme být připraveni na smrt, že stojíme na prahu apokalypsy, pak Ti nepíši o nějakých nevyhnutelných věcech, to bych zbytečně kazil náplně i náladu. Jenže já bláhový člověk (jak mě zdvořile

tituluješ) pevně věřím, že je možno vybojovat život i Jeruzalém (ale ten, kdo odejde, vzdá se nebo jinak podlehne, nevyhnutelně zemře), že naše vítězství - ale jen ono, nesmírně mnoho teď závisí na nás, nejenom radost z vyvolení či únavu z jeho nároků, nýbrž též odpovědnost za osudy všech by mělo pociťovat toto Město - může zmařit apokalypsu. Já prosťáček Boží беру totiž větu "Kdo chce život svůj zachránit..." úplně doslova: nasadíme-li svůj život zcela a bez kliček, můžeme zvítězit nad smrtí (ale žádné až potom, žádné třepotání se na druhý břeh v doprovodu "světelné bytosti"<sup>x)</sup>, dám přednost triumfálnímu defilé ulicemi Jeruzaléma, eventuelně včetně orgií, při nichž nám posvítí hořící chrám Satana a jeho věrné přítelkyně smrti).

---

x) Narážka na zkušenosti lidí resuscitovaných z klinické smrti, jak byly popsány v knize R. Moodyho Život za životem. Světelná bytost, s níž se pravdělně tyto lidé setkávají, bývá věřícími ztotožňována s Kristem.  
(Pozn. K.B.)

15. listopadu 1981

Abys neřekla, že dostatečně nevyužívám všech nenadálých časových rezerv, začínám s novým dopisem již dnes, v den v listopadu konané říjnové revoluce a o vigilií dne bitvy na Bílé hoře - kdo ví, co všechno se na mne nahrne po mém vyzdravění. Spolu s mým rýmo-teplotně-penicilinovým stavem jsou tedy dány všechny důvody pro to, abychom nadále rozvíjeli naši morbidní rozprávku z minulá. Mimochodem v noci přijel sv.Martin na bílém, lehce zašedlém koni, což je dobré znamení, že se nám opět pohnula roční obdoba - zase tolik jich už nebude. Napřed malou poznámečku o utrpení. Nemluvíme teď o nějakém náhlém, nesporném nárazu (třeba zubař, bojíš-li se ho), tam je mechanismus účinků převážně psychický, nejnebezpečnější je první šok, popřípadě animální strach z pokračování či opakování. Jde mi teď o dlouhodobý, úporný tlak, něco jako to, v čem žijeme. Tam je totiž nesmírně důležité (mám to, prosím, experimentálně ověřeno) věci správně po-

jmenovat, ujasnit si, že se skutečně jedná o utrpení a jaký je jeho smysl. Kdo to nedokáže, začne se dříve nebo později cítit nesvůj, nespokojen se svou domnělou neúspěšností hledá příčinu svých nesnází v sobě, reviduje svá hodnotová kritéria a hromadí si mindráky - až nakonec oslabí svou osobnost i její obranné schopnosti na olik, že tlaku podlehne. Je-li si naopak povahy skutečnosti přesně vědom, nejenže se nesmírně raduje z každé přečkané minuty a každé překonané nástrahy, ale může ekonomicky hospodařit se svým zdravím, se svými silami, zužitkovat každou chvíli oddechu atd. (preventivní léčebné rozhovory typu "Tak ty si opravdu myslíš, že trpíme, vždyť je všechno tak normální? To víš, že trpíme, Věno, strašně trpíme! To je fajn, hned mě i ta ruka míň bolí." byly navzdory své banalitě úžasně účinné). Čili: vycházej z toho, že jsi dočasně vystavena těžkému strádání a protivenstvím (a čím nenápadnější, tím nebezpečnější); přemýšlej o smyslu této zkoušky a jak ji zvládneš, ale nesnaž se v ní za každou cenu "zabydlet", varuj se povýšit extrém-

ní na běžnou normu (když Tě přibijí na kříž, budeš zatínat zuby nebo ječet nebo třeba uvažovat, zda je takové završení Tvého života logické a správné, nezačneš ale přece přehodnocovat svou osobnost z hlediska svalových partií, umožňujících Ti prodloužit přežívání, či nějak podobně). Udržet si po dlouhou dobu tento náhled je netriviální, ale uvidíš, jak moc Ti to pomůže.

+++

Velmi se mě dotkla Tvá zmínka "žena s velkým Ž". Upozorňuji Tě na krajně tendenční zkreslení starého a dosti vážného problému (v podstatě problém Marta kontra Marie nebo chceš-li manželství z rozumu kontra manželství z lásky), z něhož děláš předem rozhodnutou volbu mezi až neskutečně ideální manželkou a nebezpečnou upířicí. Posléze musím konstatovat, že se hluboce mýlíš: zmíněný spor nejenže byl de i iitivně rozhodnut, ale dokonce opačným způsobem, než jakému zjevně straníš (na Tvé štěstí, poněvadž v hospodyňských a jiných krbovních ctnostech Tvá síla nikdy nebyla). Je to divné a

krajně nepravděpodobné, je to jakási kulturně-sociální anomálie, která se zdá předem vylučovat možnost zdravého fungování, nicméně je fakt: křesťanská Evropa již dva tisíce let tvrdohlavě a extrémisticky drží pozice onoho "Maria lepší stránku vyvolila", pozice Mariánského kultu a trubadúrů, pozice romantické lásky - a žádná jiná hodnotová stupnice zde proti nim nemá šanci (a/ ovšemže je reformace a emancipace, ale jacípak jsou protestanti křesťané a jaképak jsou sufražetky ženské; b/ psát v knize o sňatku bez lásky znamená popisovat psychologickou nebo sociální tragedii a kdyby autor sebevíc zamýšlel něco jiného, všichni to pochopí jen jako jeho rafinovaný odstup). Tvrdím, že dokladem téže extravagance je i to, že na jednu Popelku, pozdviženou z prachu princem, připadá v evropských pohádkách nejméně deset Honzů, dobývajících princezny (v neevropských pohádkách je poměr tuším zhruba obrácený).

+++

Jinak věta na téma "než bojovat o právo myslet, raději opravdu myslet" je nesmírně perfidní. Je to přesně ten postoj, který

se tváří v tvář krvavě svědčícímu Ježíšovi chytře a důstojně zeptá "Co je pravda?", aniž by si ovšem byl v tu chvíli ochoten připustit, že po této otázce vždy s osudovou neodvratností následuje replika "Řekneme, že nejsí přítel císaře!" - protože pak půjde všechna chytrost i důstojnost rychle stranou, pak poslušně stáhne ocas mezi nohy a bude doufat, že alespoň sebe takto ochrání. Nelze občas přinášet povinné oběti pohanským bohům, a přitom v tichu pokračovat po via contemplativa do Boží náruče. Věta "Neruš kruhů mých!" by byla hanbou Archimédovou, a ne toho římského pěšáka (protože je možná hanba být hrubý a nevzdělaný, ale docela určitě větší hanba být ve chvíli zkázy své obce zaneprázdněn jinými vážnějšími starostmi), kdybychom nevěděli, že si předtím úspěšně hrál se zrcadly a vůbec všelicos podnikal, že to bylo jen hrdé gesto poraženého. Když před půl tisíciletím padla metropole východního křesťanstva (z čehož mimochodem pochází značná část trampot, které nás sužují dodnes), duchovní elita města dávala doposledka přednost vážným myšlenkám a disputacím

před obhajobou práva na ně, a na hradbách se nakonec bilo jen pár západních kondotiérů. Ta elita poznala v poskvrněné hagia Sofii a na otrockých tržištích celé Asie, jakou cenu mají jejich myšlenky a dogmata pod meči a bičí vítězů. Ti kondotiéři (byli to nesporně pěkní darebáci) důstojně reprezentovali evropskou kulturu, k níž patříme a jejíž vznik se nedatuje od Sokrata, Platona a Aristotela (neboť ti mohli vyrůst jen v hrdé, sebevědomé svobodné polis), nýbrž od odmítnutí požadavku země a vody, od chvíle, kdy vlastně jen dvě řecká města s absurdní odvahou stanula proti Perské veleříši i proti většině svých bratrů (rádo se zapomíná, že se převážná část Řeků poddala a stranila nepříteli). Ostatně ani vyvolenému národu nebylo dano setrvati u tučných hrnců egyptských či v plodném duchovním klimatu Babylona, nýbrž vždy znovu vycházet do pustiny, aby se bil s nepřáteli i se sebou samým. Ale to jsem již značně odbočil, ze samého rozhořčení nad argumentem, který je i v rámci sebesvědomitější formální diskuse nanejvýš nekorektní.

22. listopadu 1981

Lásko, lásko moje, již je podvečer toho krásného a smutného dne, kdy jsem Vás viděl, kdy jsem Tě mohl políbit. Krásného, protože jen jedna jediná myslitelná věc by mohla být za daných okolností pro mne krásnější a významnější. A smutného, protože každé to setkání současně předznamenává tříměsíční půst, vždyť i přímo na těch chvilkách, kdy jsme spolu, leží nervozita a trýzeň krutého nepoměru mezi jedinou hodinou a bezmála stovkou dní... Děckouni se zdají být prima, z Martina je podstatně rozváznější a vyrovnanější mládenec než kdysi (doufám, že při tom všem nezapomíná na svou rytířskou čest), zřejmě vydatně podporovaný i mým chrabrým prasátkem. Zato Marek se z Vás ze všech zdá být tak trošku ztrápený, což mu ani nezazlívám, ani se mu moc nedivím. Nicméně bych chtěl při té příležitosti apelovat na kluky vůbec a na Marka zvláště. Ženský jsou fajnový a Kamilka s Martičkou jsou mimořádně okouzlující, stálý pobyt v zóně jejich kouzel je však nepochybně těžkým náporom na nervy i zdravý rozum,

jinocha, který si sám se sebou ještě zdaleka neví rady. Jenže svět je zařízen tak (a struktura naší víry to věrně odráží), že se bez ženského elementu neobejdeme nikdy a v ničem, domnívat se opak znamená rychle zabloudit a navíc nutně deformovat svou osobnost různými více či méně pochybenými náhražkami. Přitom však zápas, konflikt je nejnešťastnější z forem uznání (byť to nepochybně forma uznání je), jakou můžeme tomuto elementu poskytnout: tříští náš intelekt (aniž bychom měli kdy šanci dosáhnout ženské věcnosti) a hysterizuje naši povahu. Velice moc se proto přimlouvám za neochvějnou shovívavost, obdiv a lásku, byť by vyžadovaly sebetvrdší trénink v sebeovládání (to víte, že dostane-li se mi na mé dva poslední traktáty, pečlivě vypracované ve vzor povzbudivosti, útěšnosti a nenásilného poučování, bohatě protkávané vážně míněnými poklonami, v odpověď jen pár jedovatých žbleptů, také mám zprvu nezměrnou chuť urvat něco uší: jenže i kdyby to teď bylo technicky možné, musím si včas uvědomit, že jde o něžná ženská ouška, která se mnohem spí-

še hodí k líbání): pro nás znamenají vždy přínos a ženské zpravidla oázbrojují alespoň v jejich nejprotivnějších nectnostech. Další upozornění (je o tom celá literatura, od Svatoplukových prutů až po Nerudovy Kosmické písně) se týká všech: žijete v mimořádném tlaku a z fyzikálního hlediska jsou jen dvě myslitelné reakce jakýchkoli struktur na takoveto extrémní podmínky - buď se organizují do superpevných krystalických vazeb, nebo se beznadějně rozpadají. Je tvrdé požadovat od žen a dětí tolik rozumu, nicméně právem spěšné evoluce ho od Vás ještě po nějakou dobu požadovat musím: bezpodmínečně musíte držet pohromadě ve všem všudy, každý zárodek nevraživosti či jen rozmrzelosti musí být nelítostně vyhuben (ostatně není dovoleno uléhat s hněvem v srdci proti svému bratru). Ty, Marti, se cvrkní do nosu (a pozor, holčička s okurkovou bání místo nosu se pak těžko provdá) při každém svém zašklebení a schválnosti, kluci pak nechť vůči Tobě ihned potlačí (a kají se za něj, neslouží jim ke cti) onen zlý a škodolibý tón, jehož jsem v jejich hlasech

slyšel nemálo: s bojovníky nedbalými těchto ustanovení bude nakládáno jako se zrádci. Posléze Tobě, Kamilko, bych chtěl důtklivě připomenout (a pokládám to za asi nejzávažnější poznatek z této návštěvy), že jak se nepozorovaně naplňuje čas, nehemží se již kolem Tebe jen roztomilá a zlobivá miminka, ale též téměř dospělí nebo aspoň dospívající jinoši. Můžeš zkoušet všelicos a vyžadovat všelicos, čím energičtěji, tím lépe (pár pohlavků začíná snad škodit až po šedesátém roce věku), nebude-li však z Tvého chování zjevný respekt k jejich svobodě a osobnostem, nebude se Ti dostávat autority, ať děláš co děláš. A tu svobodu si stejně vydupou, tomu věř!

28. listopadu 1981

- ..Jenže mi v myslí hlodá pochyba mého starého tématu, že je soud lidský a Soud Boží a že ten první nemá možnost zkoumat opravdovost obrácení a jeho cílem není spravedlnost Boží, nýbrž velmi nejistá náprava

věcí lidských. Nesuďte, abyste nebyli souzeni - ten výrok nelze v jeho jednoznačnosti obejít ani oddiskutovat. Jenže stejně jako se spása uskutečňuje hic et nunc, i slíbený soud na světě probíhá od prvního dne časů a my na něm chtít nechtít participujeme. Koukol poroste vždy mezi pšenicí a my můžeme a máme odpustit cizoložnici a nepřidávat ke svým četným vinám ještě další, krvavou. Nemůžeme a nesmíme však dopustit to a napomáhat tomu, aby peklo triumfovalo, protože při věci Boží se sluší státi nejen do těch hrdel, ale i za cenu vlastní spásy (kdo víc miluje vlastní spásu než Boha; nepochybně zahyne). Vždy jsme tedy soudili a budeme soudit, důležité je snad jenom to, abychom nehledali za spleť zákonů a neosobnosti, nýbrž poctivě a bez uhýbání přijali vinu a odpovědnost, prostě si to sami "vzali na triko". Snad bych uzavřel tím, co jsem nedávno v trošku jiné souvislosti psal Markovi: běda těm, kdo obtíží své svědomí soudem a krví - stokrát však běda těm, kdo raději uhnou a lehkomylně odpustí, neboť stokrát více krve (a tentokrát nevinné krve) dopadne na jejich hlavy.

12. prosince 1981

Tož snad nejprve příslibenou etudu na téma koberec a Advent, potažmo jaký koberec zakoupiti. Koberec je čímsi, co s příchodem kupodivu úzce a mnohostranně souvisí. Externě: koberce (takové či onaké, z ratolestí, z vlny či z těl otroků, to už závisí na povaze respektive zvrhnutí se té které moci) se prostírají při příchodu pomazaných Páně, zachycují bolestné a radostné slzy těch, kdo přistupují k oltáři, i krvavý pot těch, kdo jsou vedeni na popravní ležení. Interně: koberec nás odděluje od země a ruší vliv tíže, současně zachycuje všechny naše viny a nečistoty a brání jim, aby nepadly na úrodnou půdu a nevzešly k naší škodě stonásobně. Konečně pak i v naději: každý koberec je místem, které se může a chystá vznést k nebesům, místem jako stvořeným k tomu, abychom se na něm ocitli sami se svým Pánem a říkali "zůstaňme zde, Pane, zde je nám dobře, postavíme ještě jeden stan". Z řečeného samozřejmě vyplývá kompletní seznam instrukcí nebo alespoň doporučení (lze si totiž představit pří-

chod Kristův na přeplněném pohyblivém schodišti Máje, kde andělé zablokují pokladny, aby alespoň na chvíli upoutali pozornost kupujících; lze si tedy také představit létající kovral - nicméně ani jedno se mi nejeví příliš pravděpodobným), jaký koberec dlužno zakoupiti. Aby splňoval svůj účel, musí být hebký na dotek a tendence stoupavé - příliš vysoký koberec, do něhož se naše nohy propadají, má však duši plnou klamu (nikdy nepoznáš, zda se již počínáš vznášet, nebo jsi jen ukolébávána v šalebném bezpečí věčné smrti), sám je neřestný a navíc neodstranitelně konzervuje všechny naše neřesti, a brání nám tak v pokání. Nejpodstatnější je, že stejně jako sakrální prostor musí být správný koberec ohraničen a přesně vymezen ve svém tvaru, žádná bezbřehá rozplizlost, povolně se poddávající svévoli stěn (tento starý omyl se odvozuje z tradice běhounů, jenže tyto, vymezující cestu a urovnávající stezky, jsou o to přísněji sevřeny v jednom rozměru, oč jsou otevřenější ve druhém: koberec, který se poběhounil, je konec cesty a bludařství, popření země, kterou neukazuje, i nebe, k ně-

muž lna ke stěnám nemůže vzlétnout). Neméně důležitá je otázka vzoru: musí v sobě spojovat naději vzletu, květy, hvězdy a ptáky, i pokoj ornamentu, který přes výšiny i propasti neúchylně pokračuje ve své cestě. Jenže zrovna ornament už je záležitostí osvětlení a jednoho každého z nás, tady Ti již v dopise neporadím. Ostatně soudím, že jsem svůj slib víc než vyplnil.

Již je pátek a včera konečně dorazila pošta: Tvé dopisy č. 260, 261, průvodní kresby dětí, Zdenkův dopis a lístek ze semináře od kluků. Krom potěšení obecného pociťuji zvláštní radost z řady nezávislých shodných závěrů a témat, kalenou ovšem tentokrát nepříjemným pocitem jakési nevčasnosti či opožděnosti plus řady nedorozumění. Začíná to už mou nešťastnou kobercovou úvahou: koberec jsi právě zakoupila a mé umné schéma je tedy pro kočku (ber ho aspoň jako projev dobré vůle a snahy se aktivně podílet na Tvých trablech).

25. prosince 1981

Aby tedy bylo jasno, nikterak mi neva-  
dí nejasno mezi křižáky a prvotními  
křesťany a byť z různých důvodů (někte-  
ré objasním níže) budu mluvit pro první  
eventualitu, nijak nekritizuji a ani pro  
sebe nevylučuji tu druhou: mohu jen zno-  
vu konstatovat, že když na to přijde,  
nebudu se vzpírat nutnosti nechat se  
předhodit lvům (výhradně té nutnosti -  
lvům při minimálních možnostech ano) ani  
si stěžovat na hygienu jejich chrupu.  
Protože však, jak známo, "Pán náš velí  
se nebáti záhubců tělesných", nejasno  
smí zůstat jen mezi těmito dvěma legitim-  
ními eventualitami, ta druhá se nesmí  
stát oblíbenou a pohodlnou záminkou pro  
vlažnost a odstupování od Pravdy, ba ani  
pro všelike kličkování ne (vždyť Ježíš  
pohrdavě mlčel u Heroda, kde k záchraně  
stačila obratná a nepříteliš kompromitují-  
cí řeč). Tady totiž Tvé obavy přsně vy-  
stihují konsekvence, které určitě vyvo-  
dí ti, kdo rádi zaměňují "Běda vlažným!"  
za "Blahoslavení pokojní!", kdo se vždyc-  
ky v uctivé vzdálenosti vyhýbají cirku,

pokud se jim náhodou nehodí do krámu jako prima ušlechtilá výmluva. O jaképak rání nadějím ve vítězství Pravdy májí právo hovořit ti, kdo se v té které osudné srážce nebili po jejím boku: jak správně díš, Pravda je živá a my s ní buď jsme, nebo nejsme - vyjít si po dobrém pátečním obědě procházkou na Golgotu, popřípadě i s pečlivě tajenými sympatiemi, popřípadě i s ochotou zatleskat eventuálním překvapivým událostem, to znamená v tu chvíli zatraceně nebýt s Pravdou. Dokud v tom nelze zabránit mocí, budou se bázněvratně vracet do svých domovů, budou-li se však přitom dovolávat Krista, nechť je jim připomenuto, že se hanebně rouhají, že se sice Kristus šel dát ukřižovat, ale že do Jeruzaléma šel, že odmítl návrat do bezpečí Nazareta a té krajiny. Jenomže zůstává skutečností, že argumenty jsou sice výborná věc, a Pravda víc než věc, protože je sám život, většina lidí však při zaslechnutí triumfálního řevu lvů raději zapře a nemůžeme jim to mít ani příliš za zlé. Vždyť bylo odpuštěno Petrovi, který v zahradě samojediný tasil meč proti mnohým, aby se o hodinku později

třikrát odřekl svého Pána. Tohle je ostatně více záležitost pastýřů, jen špatný pastýř povede své stádo stezkami, které jsou evidentně nad jeho síly (a kvalita stezek i sil je záležitostí povýtce historickou). Myslím, že všechny další úvahy závisí na mé premise, že pravým Pánem tohoto světa je náš Pravý Pán, že všechno ostatní jsou jen stíny stínů či zlé klamy toho, jenž se rád za pána tohoto světa označuje. Protože pak mohu bez hanby a rouhání tvrdit, že mé (samožřejmě ve smyslu přináležitosti k němu, ne vlastnictví) království je z tohoto světa, že jsem byl lvem i beránkem z kmene Davidova povolán shromažďovat lid k jeho obraně, ne do chrámu. Budu se ovšem vytrvale modlit, aby mi nezůstalo odepřeno požehnání těch, jimž jsem povinován úctou a synovskou poslušností ve věcech víry a mravů - dobytí Jeruzaléma však není věcí víry ani mravů, nýbrž života či smrti pro všechny, a ve jménu Toho, jemuž jsem povinován poslušností absolutní, nehodlám coávnout před žádnou nutností. Na obranu hierarchie nutno konstatovat, že na rozdíl od Vojtěcha, který

měl na vybranou ideálně, neměli zřejmě na vybranou vůbec.

+++

Neboť Kristus, který se nám dnes narodil, je sice zatím ukryt v chlívků poblíž nevelké palestýnské osady a bude mu prchatí, ale je to tentýž Kristus, který kraluje, vítězí a vládne všem. Ještě jednou k pýše a trestu. Máš svatosvatou pravdu, služebníci neužiteční jsme a nádoby hříšné. Dobrá. Jenže ono je to složitější a lze prasnadno zaměnit pýchu s věrností a pokoru s pokořeností. Zpívá se "věřili jsme na pokoru...", a přece náš Pán, ten nejpokornější z pokorných, Beránek vydávající se, odmítl se, padna, před ním klaněti. A je velmi svatá pýcha na velikost našeho Boha a skutky jeho, pýcha služebníků bezmezně věrných, pýcha Davidova, který zaštitěn Hospodinem v boji pevně stál, pýcha Lotova, který chtěl raději vydat k zmrhání své děti než zradit zákon pohostinství. Tisíckrát ke mně promlouval Satan a služebníci jeho úlisně i hrozebně, ve dne i v noci, v tichu srdce nebo uprostřed sgluku. A ani

jednou jsem neslyšel: buď pyšný na svého Boha, na ochranu a sílu, kterou ti skýtá, na světlo Pravdy a Naděje, které v tobě nechává planout, pyšni se věrností a vytrvalostí své služby. Zato vždy jen: kde je tvá pokora, vyznej se ze svých vin a přestaň pyšně a opovážlivě spolehat na Boha i lidi, bylo ti přece uloženo prosit za odpuštění a bezpodmínečně odpouštět každému, jen tvé zvrhlé sobectví a pýcha si může myslet, že se Bůh vůbec stará o tak nehodné služebníky, že by tě někdo z lidí mohl milovat a neopustit pro svůj prospěch, kdybys byl jen trochu pokorný, pochopil bys, jak vgruntu špatní lidé jsou, že tvá pravda i naděje stojí na písku, že jen tichá povolnost může zachránit aspoň tebe samotného. Nuže, nevěřím otci lži ani jediné slůvko a vůbec mu nehodlám odpouštět. I kdybych za to měl od svého Otce vytrpět trest služebníků přespríliš horlivých. Amen. Anebo howgh, ať mají kluci také nějakou radost.

2. ledna 1982

(Z dopisu K.B.: "Nedávno jsem byla na představení ve Viole - čtení povídky od Leskova Punčochář. Bylo to pěkně udělané, velice vtipné, některé výroky lze málokde veřejně slyšet - ale je to příběh člověka spíš zlého (nebo aspoň zlo působícího), který nakonec skončí v blázinci a je šťasten, neboť může plést punčochy svým spolupacientům. Napadlo mě, jestli všechen ten intelektuální obdiv k této hlubokomyslně se tvářící literatuře nebyl trochu omyl, neboť vyznívá vždycky pasivně (batuška je daleko), beznadějně a neschopně jakéhokoli činu - spočívá v široké bezčasové rovině bez dějin. A to je nám - nebo by aspoň mělo být - naprosto cizí. A včera se tady vedla diskuse na téma pravoslaví a já jsem se s překvapením dozvěděla, že jedním z článků jejich víry je spasení všeho, snad dokonce i ďábla. A tak mě napadlo, zdali to absurdní nevidění ďábla a jeho popírání, zlo vlastně není nebo jenom maličko - a nikomu se zase moc neubližuje - nakonec bude všem všechno odpuštěno - nepramení odtud. Buber prý někde praví, že hříchy proti člověku nemůže ani Bůh odpustit. A někdo včera dodával, že ne náhodou je v Modlitbě Páně řečeno, odpusť nám (a ne všem) a jako my našim viníkům a ne kdekomu. Trochu jsem se rozpovídala, ale ať máš o čem psát.")

Pokud jde o literaturu, máš bezesporu v mnoha ohledech pravdu a varování je na místě, byť přenášet sem automaticky mou tezi o asijských náboženstvích by bylo nesprávné a o nějaké nedorozumění nebo omyl v našem případě rozhodně nejde: my totiž na rozdíl od západu perfektně víme, o čem je řeč, proto to také dokážeme zcela autenticky dramatizovat, překládat, napodobovat apod. To ovšem ještě nijak nevylučuje možnou škodlivost příslušného duchovního vlivu. Shodou okolností jsem se v poslední době trošku zabýval (speciálně na případu filmu a literatury, svázaných z různých stran s moldavsko-besabeským územím) jedním aspektem toho, na co s obavami upozorňuješ - podotýkám, že je to jen zajímavý aspekt, zdaleka ne celé vysvětlení. Mnoho staletí trvající poroba, lhostejno zda tatarská nebo turecká, deformuje všechno a naneštěstí zřejmě nenapravitelně. Výsledky deformace ovšem mohou být značně diferencované (v každém případě je však zatraceně užitečné snažit se je pochopit). Buď se přirozená (národní, historická, mravní, ro-

zumová, náboženská, hodnotová atp.) integrita rozčísne a zatemní - a máme zde typ jurodivosti s její lstivou nesmyslností, nikomu a ničemu neodpovědnou moudrostí, nevypočitatelnou a odpudivou živelností, s její tichou neškodností, ze které se vzácně, leč fatálně vyklube absolutní a neadresná zkázonosnost. Nebo se integrita naopak posílí a similarizuje, za cenu dominance sado-masochistického prvku, apoteózy šílené krutosti - a na světě jsou rumunská a vůbec balkánská knížata, jejichž historický smysl a sláva jsou dodnes legitimně odvozovány z neslýchaně surových masových poprav, je to hrabě Drakula a Transylvánie jako pravlast upírů. Třetím (zatím posledním, na které jsem při svých nahodilých výzkumech narazil) a asi nejsympatičtějším řešením je jistá permanentní, mírně přiočilá (napodiv nejen duchovně, ale ve všech případech i doslovně) exaltace, jak ji známe u Španělů, Irů a do jisté míry i Poláků. U nás je deformace slabší a typiky pomíchané (postupně: Švejk, husiti, národní obrození), naneštěstí se zřetelným sklonem k východisku prvému. Jenže o tom by se

hodilo napsat solidně doloženou studii, či ještě lépe Ti to jen tak mimochodem a pro vlastní potěšení dostatečně barvitě odvyprávět při večeři - takhle to zůstává jen máloříkající glosou. Ale i povídat si snad spolu zase budeme, Bůh je milosrdný a Jeruzalém blízko.

Pokračuji: je Nový rok, počasí březnové a já jsem zcela knockoutován rýmou a jinými neduhy, které se mi po čas mrazů uctivě vyhýbaly. Faktor rýmy by bylo nevhodné popírat, stejně nevhodné by však bylo se mu fatalisticky poddávat a nepokračovat v dopise. Tím jenom chci (po hodině duchaprázdného čučení, během něhož se mi v orýmené hlavě beznadějně rozpadá a komplikuje původní, docela jasně vykryštalizovaná myšlenka) konečně odstartovat odpověď na Tvou důležitou zmínku o ďáblu. Ti výše zmínění totiž zase naopak věří, že ďábel je jediným pánem tohoto světa (a všechny vlády ztotožňují s šelmou) a spasení budou nemnozí, výsledek je však kupodivu tentýž v bleděmodrém. Dle Kristova "co je císařovo, císaři" a dle výkladů Pavlových musí prý člověk bezpodmínečně být vzorným, tj. hlavně poslušným a loa-

jálním občanem. Proti zlu nelze celkem nic podniknout, spásu však naštěstí zaručují přesná a jasná pravidla (jakékoli tajemství je něco podezřelého a nemístního), lidé jsou naši bratři, všem je třeba stále odpouštět a hlavně je vytrvale napomínat. Atď., atď., nejsem ani moc sarkastický. Je to všechno kompaktní a bezmála ortodoxní, přihlédna blíže však narazíš na několik něžných háčeků a kamuflovaných čertovských drápků. Prostě jestliže zlo je relativně všemocné, nebo relativně lhostejné, není vlastně oč smysluplně usilovat a ze světa jaksi mizí hierarchie hodnot a řád (přesněji řečeno napřed svoboda, která je podmiňuje), na jejichž místo nastupuje kupecká aritmetika individuální spásy. Především to všechno strašně čpí (např. pravoslaví to má výslovně již v názvu) tím "Děkuji ti, Pane, že nejsme jako ti ostatní" - ale to je dejme tomu poznatek toliko psychologický a možná zaujatý. Jenže z dějin Izraele a příslušných Písem mizí zjevnost skutečné historie a skutečného dialogu s Bohem a zůstává jen směs morality a pečlivě kódovaných zpráv -

to je první neodpuštělná redukce. Je-  
 žíš je tak či onak pohoršením (to je smě-  
 rodatné měřítko!), které musí pracně  
 kamuflovat Duch svatý, bratrství se z ra-  
 dostné sounáležitosti dětí Božích mění  
 v oboustranně obtížný vztah, zato jaké-  
 koli usilování proti kořenům zla se vy-  
 trácí, a je dokonce podezřelé - to je dru-  
 há povážlivá redukce, růst koukolu s pře-  
 nicí přece znamená svobodnou otevřenost  
 možnostem po všechny časy, nikoli lhostej-  
 nost obilí a plevle. Třetí a momentálně  
 nejnebezpečnější redukce se pak skrývá  
 v pojmu vzorného občana, nezahrnujícím  
 přitom spoluodpovědnost za obec a její  
 vládu, včetně povinnosti všemi prostředky  
 až do případné zjevné kontestace zbraňo-  
 vat, aby tato přešla do rukou falešného  
 pána tohoto světa. Jistěže lze diskutovat  
 o tom, zda naše království, obec Boží, je  
 či není z tohoto světa, či co má s tímto  
 světem společného, nemůže však mít spo-  
 lečné jenom to klanění, to by bylo rouhá-  
 ní a hlavně přílišný guláš. Pokud pak jde  
 o viny a odpuštění, mluvil jsem o tom  
 již mnohokráte, tedy nanejvýš telegrafic-  
 ky. Lehkomyslně a trestuhodně bychom

zlehčovali velikost a nemyslitelnost Boží oběti vlastního Syna, kdybychom pochybovali o Boží možnosti odpustit jakýkoli lidský hřích. Podotýkám lidský, o ďáblu se nic nepraví, neboť nejde o provinění slabého a temného srdce, ale o chladné a definitivní "ne" dokonalého rozumu, s nímž nemá Láska nic společného. Podotýkám Boží, neboť toliko On soudí podle srdce, nikoli podle skutků (kdo žádostivě pohlédl, zcizoložil). Nám je však dáno poznávat a také soudit a odpouštět výhradně po ovoci, podle skutků (a pokoušet se o cokoli jiného je bezbožná opovážlivost, která vždycky vyvolá inferno). Stojí psáno, že budeš kamenovati ženu cizoložnou a toho, kdo nerozbije poskvrněný hliněný džbán či nerozboří pec, stojí psáno "nevěřící vydáš meči". A stojí také psáno, že náš Pán nepřišel zákon zrušit, ale naplnit. Zpravidla dnes neužíváme trestu smrti ukamenováním za přestupky proti veřejné hygieně, morálce nebo kultu (a když to třeba v Íránu činí, špatně činí a Bohu se evidentně protiví) a snažíme se slovy i srdcem odpouštět svým viníkům. Smíme a máme to dělat (respektive nedělat), pro-

tože tak velí Láska a Láska je nad zákonem, vždyť i on nám byl dán z lásky. A jen tehdy a tam, kde tak láska velí. Běda totiž tomu, kdo ve jménu odpuštění opustí vdovy a sirotky a vydá je na smrt, běda tomu, kdo dá průchod pohoršení a ze samé laskavosti nechá hubit lásku, běda i tomu, kdo pozvedne svůj hlas proti zákonu spravedlnosti a pravdě a řekne "není viny" tam, kde náš Pán zůstal u onoho "kdo bez viny, ať hodí kamenem". Dobrý pastýř miluje ztracenou ovci a učiní pro ni vše - vlkem a horším vlka je však ten pastýř, který zaváhá při obraně svých oveček a pln pochopení pro vlčí žízeň po krvi se o ně bude s vlky ochotně dělit. Nechť je vydán meči a neobtěžuje nás svou uslintaností. Je nevhodné o tom hovořit zdvořileji a zbytečně to dále rozvádět.

+++

Tvé líčení Štědrého večera je pěkné, pro srdce hřejivé a navzdory (nebo díky?) své výčtovosti velice sugestivní. Barevnou fotku svého portrétu mi docela určitě pořiď a přivez! Zdeňkovi poděkuj za pěkný dopis, zjevnost jeho zjevnosti je roztomilá a přitom moudrá. Má pravdu: na zavolání je

třeba vším praštit a spěchat k Betlému, nechat se vodou Jordánu či krví prvomučednictví omýt k novému životu. Snad bych jen dodal: za žádnou cenu se potom nevracet, nevracet se k Herodovi, ani mimoděk nezradit Dítě. A být náramně bedliv a pokorně poslušen hlasu andělů (kteří jsou zjevností nikoli času, ale jeho nejvlastnější povahy): neboť dnes volají hosanna a zítra budou velitelsky ukazovat ke skrytým stezkám do Egypta. To jsou všechno stejně jen dobrá předsevzetí nebo spíše nasevzetí, velmi mi záleží na tom, aby právě Zdeněk pochopil, že je mi navýsost trapné účastnit se všech těch duchaplných debat jen občasným zařinčením meče, a ještě trapnější mi bude učinit z něho meč katovský (dokonce ani to zná silňování, ač jediné má mé plné sympatie, příliš neodpovídá mému stylu), jenže podobně jako Kamilka má i to Dítě tu vlastnost, že si oslíčka osedlá a oslíček jde a jde - do Egypta, do Jeruzaléma, často ani neví kam. Ostatně soudím, že zrovna teď spěšně do Jeruzaléma, v třpytné zbroji z Milosti a rytířských ctností, co

chybí na poctivé oceli, budiž dočasně  
suplováno vyspělejší logistikou.

### 9. ledna 1982

Dále bych rád upozornil, že nejsem první  
zavřený muž ani Ty nejsi první opuštěná  
matka více dětí a věrně čekající manželka,  
takže z toho snad není třeba dělat takou  
vědu (když o tom, v čem se naše role  
této běžné normě opravdu a zásadně vymy-  
kají, stejně raději cudně mlčíš). Ale  
abychom zbytečně dlouho nechodili okolo  
horké kaše, vždyť přece jádro mých výtek  
i Tvé nespokojenosti je v Kartágu či Je-  
ruzalémě. Připouštím, že je možné a nut-  
né diskutovat o volbě času (s tím, že  
výprava již je jednou na cestě) i volbě  
metod a cílů. Připouštím, že je možné  
disputovat i o tom, co všechno se pro  
křesťana sluší a co ne, kde jsou meze je-  
ho nitrosvětské angažovanosti (byť se  
osobně raději nadále přidržím naivně rou-  
havého kréda dávných rytířů, že kdybychom  
my byli v Getsemanské zahradě byli, byli

bychom bývali Krista bránili). Za žádných okolností však nehodlám přistoupit na diskusi o reálnosti, dosažitelnosti Jeruzaléma (ostatně, tluče a bude vám otevřeno, cokoliv jde, jen když se dostatečně chce). Přesněji řečeno, pokud ano, pak až do vyvození jasných důsledků kapitulace a urychleného odchodu. Nepodceňuji totiž důkladnost ani mstivost lidskou a docela určitě si přinejmenším vůči svým dětem nehodlám obtížit svědomí tím, že bych jim zbůhdarma připravil život plný strádání a ústrků. Mám právo v jistých mezích disponovat svým a nakonec i Tvým životem (neboť jsme jedno tělo). Mám právo rozdílet utrpení i jiným, pokud se tak děje smysluplně a v nezištné (opak je simonie) službě Pravdě. Argumentovat však svou individuální spásou, právem na vlastní štěstí, jak Ty to implicity činíš, se mi pro takový případ jeví velmi egoistickým a nedovoleným - a to je ještě velmi mírně řečeno. Copak jsi stále nepochopila, jak velmi nerytířská je tato hra (jako každá hra s ďáblem) a jak velmi se hraje o všechno (item). Předpokládám samozřejmě, že Tvá nechuť k mým

prognózám nepramení z toho, že by Vaše byly o tolik vítěznější a optimističtější, že bych darmo líčil budoucí těžkosti a doma mě už očekával prostřený stůl. Přitom (už je pátek a s tímhle i následujícím dopisem to bude asi veskrze pošpatnělé, nadělávání mlh i všelijaké jiné nepříjemnosti se na nás valí vysloveně čtyřstupem) se v souladu s naší dávnou úmluvou snažím respektovat Tvé zvláštní postavení a respekt pro ně také vymáhat: jenže když se někdo dobrovolně rozhodne pro věci vážné a těžké, má své veselí hledat v nich, a ne darmo vzdychat po něčem lehkém (stejně bys už měla vědět, jak jsou taková srovnání iluzorní a pofidérní) a jemu krajně nepříslušném. Vůbec by se v tento čas Epifanií spíše slušelo naslouchat, odkud přijde oslovení a světlo radostné zvěsti, než mi nebezpečně šermovat před očima svými bodlínami.

24. ledna 1982

Ďábel má vždy pravdu, on však nikdy v pravdě není: odtud nemožnost pořádně argumentovat, neboť dialog se dá vést a živou pravdou, která se vydává v lásce, ne s nějakým cizím vlastnictvím či se zálučně podstrkovaným úplatkem (nevěř Danaům, i když...). A odtud i ta zamřelost a mrtvolná pachůť na jazyku, vždyť jde o pravdu důkladně zabitou, vykrvenou a rozporcovanou. Prohráváme pak často (nejméně sedmdesátkrát sedmkrát za den) a ještě častěji nedokážeme rozpoznat Toho, jehož příchod jsme ohlašovali: to však není smrtící, smrtící je až popření lásky, ono "mně už není pomoci" a ergo "světu není pomoci". Spěchá se tedy k nejbližší osice a pach z puklého břicha předlouho zamořuje celé okolí. V tomhle je ďábel náramně ekonomický a efektivní, stokrát zužitkuje každý svůj zisk. Podle čeho se pozná našeptávač, naznačuješ velmi přesně, jako konečně mnohé autority před Tebou. "Zanechte vší naděje" oproti "víra hory přenáší". "Tak už se konečně podepiš, vždyť už je to stejně jedno"

oproti "jdi a nehřeš více". "Jezte a budete jako bohové" oproti "kdo život svůj ztratí pro mne, nalezne jej". Neúprosné fatum zla a hra na jistotu, alespoň tu viděnou z přízemí - jaký univerzální lék proti mučivým pochybám, jak lákavé pro naši slabost. A na druhé straně Láska, před níž doslova nic není svaté, která všechno dává a s ničím nemusí kšeftovat, která je životem, a je tedy absolutní i v nevypočitatelnosti. Vždyť Bůh vydal na smrt svého Syna, vydal mu i služebníka svého Joba, aby ho zkoušel. Není lehké spokojit se s tak velikým darem a nezatoužit po něčem navíc, po něčem drobnějším a úměrnějším našim zásluhám (konkrétní podobu té zaslouženosti on už vždycky rychle pošeptá). Nu, Pokoj s Tebou.

## 7. února 1982

Tak zase máme teprve pondělí, leč opět se na konec týdne rýsují různé přesčasy, minule od Tebe přišly tři dopisy, lze te-

dy na tento týden počítat spíše s pústem a navíc je zítra veliký, dosti tajemný a průběh roku (čímž i průběh poslední třetiny této mé zkoušky) významně odměřující svátek. Samé výborné důvody pro to, abych si již dnes s Vámi začal povídat. Krom toho se mi také stýská. Ty jsi už snad konečně doma a osvědčeně opečováváš mrňata a byť se např. citelně zhoršily podmínky pro aplikaci čínské kuchyně, jak v oboru rýžovém, tak masném, nemělo by Vám být tak zle, a hlavně jste pohromadě. Minule jsem přislíbil alespoň fragmenty rekapitulace, a otázka tedy nyní zní, jak dalece jsem na tom zle já, respektive co všechno jsem na tomto zle získal (nebo ztratil) v oblasti poznání a sebepěstování. Nuže, dobré to rozhodně není a skrze všechny propastné změny forem se vcelku uchovává jakási podivná rovnováha výhod a nevýhod, byť jednou je ohroženější tělo a jindy duch (mimoходом již je středa, zrovna včera se mi dostalo důrazného varování od mého milého lisu, které naštěstí skončilo jen nepatrným škrábnutím) - ostatně jsem již psal, že jednak formy jsou v daném přípa-

dě až druhotného významu, jednak že nedílnou součástí zkoušky je nenechat se za žádných okolností ukolébat do klidu a pocitu bezpečné zaběhanosti (člověk je bytost ustrojená tak, že důsledná realizace této stručné devizy je náramně drahá záležitost), aby pak nebyl's smeten prvním záludným úderem. Každopádně je to tvrdé a velmi dlouhé, mnohem delší, než by bylo potřebné pro důkladné zažití veškeré zkušenosti se sebou i s tímto prostředím. A také delší, než je bezpečné k uchování orientace i rolí v normálním životě. Čímž bychom snad mohli přejít ke kladům. Za vzácný zisk pokládáme skutečnost, že se mi dostalo možnosti nahlédnout souostroví nejen v jeho převažující absurditě, ale i v tom aspektu, kde se třeba na způsob vyhánění ďábla belzebubem - dotýká vážného a reálného problému. Neocenitelná je zkušenost s pohybem a působením v umělém a dokonale cizím sociálním prostředí - nedávno jsem si ke svému příjemnému překvapení ověřil, že i dokonale zaskočen a dokonale v nevýhodě dokáží na demagogický tah během pěti vteřin rea-

govat obdobným a vítězným způsobem. Totéž platí o tréninku v sebeovládání za všech okolností a o nácviku techniky personálního a interpersonálního chování za stálého ohrožení. Zatím jsem v životě vždycky udělal zkušenost, že důležitější než nějaká kontinuita prostředí, postavení i počínání jsou určité dokonale vypracované schopnosti, které je člověk v krizové situaci schopen použít: to první se dá totiž kdykoli poměrně snadno znovuvybudovat, zatímco na to druhé je v akci už vždycky pozdě. Ačkoli tedy plně reflektuji všechny vnější ztráty (to, co Ty označuješ za 180° obrat od smysluplnosti, zapomenutí, mé snižující se porozumění pro současnou situaci) a nepodceňuji je, přece jen mi celková sumace vychází pozitivně. A to jsem z hodnocení úmyslně vynechal zdaleka nejdůležitější složku, Tebe a děti, v dobrém i ve zlém: protože tohle všechno jsem již probíral tolikrát, že mně ani nepřekvapuje Tvá rozmrzelost a nedůvěra v má vyznání.

Opusťme tedy tento nepříliš úspěšný pokus, ukazuje se, že bez detailů a barvi-

tosti valnou cenu nemá a detaily si budu chtít nechtít muset ponechat až na dlouhé zimní večery.

+++

Napřed bych se rád pozastavil nad v poslední době velmi oblíbenou zaklínací formulkou o morálním nátlaku. Co ten slavný morální nátlak (nezaměňovat prosím s vydíráním, kde se našich citů k někomu nebo něčemu pod hrozbou zneužívá) vlastně znamená: že máme něco udělat, protože je to správné a protože nám to bezpodmínečně přikazuje naše svědomí. Že bychom se tomu z těch či oněch důvodů tuze rádi vyhnuli, pozapomněli na to, své svědomí umlčeli a slušnou výmluvu si pro sebe našli. A že se nám to nepodaří, protože jsme z ničeho nic byli postaveni před živoucí výzvou, z otázky se už nelze vykroutit, musíme dát před sebou i před celým společenstvím jasnou odpověď: ano, ano - ne, ne. Ať již rozhodneme tak nebo tak, soptíme hněvem proti strůjci této nepohodlné výzvy - a ergo na kříž s ním. Neboť klasickým a úhelným případem morálního nátlaku je Kristus, je apoštolát,

který je buď planým kecáním, nebo takovou palčivou (a vždycky nevčasnou a nepohodlnou, o to už se stará otec lži) výzvou, nikdy něčím mezi. Touží-li Tvůj přítel po čisté a útulné zemi, kde by byly apoštolát a žebrota (to je kupodivu vyčerpávající výčet forem morálního nátlaku) přísně zakázány a kam by Ježíš směl vstupovat až na výslovné vyzvání, mohl bych mu snad poradit, kde ji nalezne (vodítkem je, že v takovéto zemi zcela chybí naděje, neboť my prostě nejsme schopni spasit se z vlastních sil). Já osobně dávám přednost zemi Kanaan a morální nátlak pokládám za nanejvýš chvályhodný - jsemť já strážcem bratra svého a kdykoli se mě na něj může zeptat Hospodin, můj Bůh.

### 13. února 1982

(Markovi) - Se svými otázkami ohledně řemeslníka jsi mě dost zaskočil, odpověď by si vyžádala delší studii a pochybuji, že bych ji bez příslušného materiálu byl

schopen zimprovizovat (zajímavé dílčí postřehy jsem kdysi četl v Maritainovi), tak tedy jen pár poznámek bez nároku na úplnost. Zkusme to tedy takhle: řemeslník je ten, kdo ovládá nějaký ucelený (ucelelost je dána spíše povahou díla respektive materiálu, ne složitostí či neodvislostí příslušného umu) obor převážně rukodělné činnosti a také ho v širším rozsahu (specializací, zapojením do pásové výroby přestává i vyučený řemeslník vlastně být řemeslníkem) profesionálně provozuje.

Z Tvých vymezení myslím nesedí ani jedno: řemeslník nemusí nutně něco vytvářet (lékařství či lazebnictví bývala dlouho řemesla; koneckonců co vytváří takový řezník; v masové velkovýrobě a konzumní společnosti se pak vlastně řemeslo uchovává převážně ve sféře údržby a oprav), pro řemeslně vyráběné věci je typická právě nestejnost, variabilita, a dokonce jich ani nemusí být víc (lze celý život stavět jeden chrám či hrad). Naopak s Tebou vřele souhlasím, že programátor rozhodně není řemeslník, a to hned z několika postačujících důvodů: manuálnost je minimální a libovolně vymýtitelná, chybí ucelené dílo

vymezující obor (z tohoto hlediska třeba technický kreslič není řemeslo, nástrojář vysloveně ano), navíc jde o úzce specializovanou činnost ještě s hlubokou vnitřní dělbou práce. Je ovšem třeba zdůraznit, že jsem zde krajně zjednodušil historický vývoj pojetí řemesla. Zvláště chci upozornit na jeden aspekt: kdysi bývala umění, přinejmenším výtvarná, stejně jako jistě preformy přírodních věd, jednoznačně řazena mezi řemesla (odtud cechovní titul Mistr pro umělce). Když renesance a do důsledků až romantismus s tímto pojetím skoncovaly, nabyla postupně v těchto sférách činnosti označení řemeslný, řemeslník hanlivého významu rutinní, mechanický, netvůrčí. Měl-li Tvůj programátor ve sporu na mysli toto, pak má jistě v naprosté většině programování plnou pravdu.

+++

Takže jsem se nenásilně dostal k červené niti obou Tvých dopisů k tématům Mefisto a osobní odpovědnost - poslušnost rozkazů, které si schovávám jako bonbónek. Je těžké navázat na něco, co jsem neviděl

a u čeho ani nenaznačuješ póly a výsledek konfliktu, leč o to mohu být obecnější a kategoričtější. Nejprve tedy stroze odmítnu podléhání davovým psychózám vůbec a údajný konflikt postavit se proti národu kontra postavit se proti fašismu: je-li na národu páchan zločin (jakože fašismus zločinem nejspíš byl) či páše-li národ zločiny (jakože nesporně páchal), pak je už pouhé tiché koncedování tohoto stavu (nad sebou plačte a nad svými syny!) zločinem a zůstává jím i tehdy, kdyby takový konsensus byl naprosto všeobecný. To je prosím zásada, o níž nelze diskutovat, nic zde může slevit a odpustit: prostě, jak se praví ve Švejkovi, "každej Maďar může za to, že je Maďar" - pokud se náhodou jménem a rukama maďarského národa páší hanebnosti. Že mohou nastat časy a situace, kdy neexistuje jiné než sebevražedné řešení (a souhlasím s Tebou, že odjezd do Ameriky nebyl pro Němce zcela "košér", byť bych jej spíše označil za kulturně sebevražedný než nečestný), to víme z případu našeho Pána a z jeho nezlomného odhodlání jít do Jeruzaléma, aby

tam byl zabit. To se tak stává a díky zákonitostem lidské pospolitosti tím často děti platí za hříchy otců, bezmocní za hříchy mocných - platit ale musí jedenkaždý a není omluvy (a už vůbec není omluvou, že není možné postavit se proti národu, vždyť to zároveň znamená uznání kolektivního podílu na vině).

Klíčovou otázkou enormní důležitosti (už dávno o ní v různých souvislostech mluvím) ovšem zůstává, že prohlásit každou situaci, kde se čestné řešení jeví sebevražedné, za předem neřešitelnou, chtít se vyhnout každému vážnějšímu rozhodování, protože s sebou nutně nese rizika, vyhlásit zásadu "nic není cennějšího než život, jakýkoli život, raději špatně žít než čestně umřít, lepší živý pes než mrtvý lev" není dovoleno ani národu, ani jednotlivci: železná logika lidských vztahů totiž ukazuje, že si tím na sebe onen národ či jednatel takřka automaticky přivolá situaci, kdy už skutečně nejsou žádná jiná čestná řešení než sebevražedná. Ostatně co bychom dlouho kecali: Kdo chce život svůj zachránit

(neřkuli za každou cenu), ztratí jej. Ale je to neméně platné a nahlédnutelné i pro nevěřící. Fašismus aniž co jiného není jen trestem Božím, není projevem antihumánních tradic německého národa či neobvyklé síly jeho spodiny: vinu na něm nese ta většina slušných lidí, kteří sami (alespoň zpočátku) nikomu neubližovali a aktivně se projevovali jen strachem, jen nadějí, že se dokáží před hnědým morem skrýt nebo že ho zastaví někdo jiný. Troufám si dokonce tvrdit, že většinu viny, protože teprve oni naučili ty druhé, kam až mohou beztrestně zajít, co všechno lze s člověkem a z člověka udělat. Summuji tedy: běda tomu, kdo ubližuje, tomu, kdo ubližování mlčky podporuje, i tomu, kdo se proti němu postaví na život a na smrt, běda mu až do pátého pokolení. Čímž jsme vlastně probírali i souhlasnou část mých připomínek k tématu odpovědnosti a osobního nasazení (srv. též mé staré téze k problému soudu a trestání, zda z neosobní mašinérie zákona, nebo prezidentským dekretem). Jenže je zde i neméně závažná část ne-souhlasná. Máme být solí země: solí je

málo a není tou hlavní stavební látkou, úplně jiné je její poslání. Hájíš (hájíte), že je třeba skoncovat s rozkazováním, mocí a poslušností, že přišel čas osobní odpovědnosti. Zvláštní to pastýři, kteří začnou kázat ovcím, že se před vlky musí uchránit každý sám, nejlépe vyšplháním na vysoký strom. Ne, bez ironie, ale vždycky jsem si myslel a myslím, že zrovna tohle zavinilo současné zlo a pád, že je to náramně ušlechtilá a elegantní cesta do pekel: říci těm, kdo na to nemají (tedy většině), ale přitom jsou ochotni poctivě bojovat a třeba umřít (tedy ještě pořád slušné většině), že teď přišel čas osobní odpovědnosti, že se musí nadále rozhodovat sami a vydržet v ranních tramvajích a u piva to, co my ve svých vilách a mezi svými knihovnami. Říci to hlavně proto, že nevíme jak dál a bojíme se vyřknout rozhodné slovo. Jenže nezapomínej, že odpovědnost vždy znamená různá odpovědnost a podle vlastní míry a stavu věcí, že bude potrestán ten, kdo nedostál své odpovědnosti vůči ostatním, třeba sám zůstal čestný, ne ten, kdo ponechán bez

pomoci selhal. Stavím tedy kontratezi: je čas tažení do Jeruzaléma, válečného tažení, tedy také čas rozkazů a moci a poslušnosti. Ostatně abych byl práv ducha předchozí věty, nestavím to jako tezi, ale jako velmi důrazné konstatování. Pokud jde totiž o to, zda <sup>to</sup> jsou naše starosti, my zajisté můžeme přebírat brambory nebo ledacos jiného, jenže Bůh si nás po žních přebere podle našich srdcí i podle našeho ovoce.

20. února 1982

(Z dopisu K.B.: "Tvé pokusy o popis kladů a záporů zkušenosti je opravdu bez konkrét dost nejasný - hlavně mě ovšem rozčiluje Tvůj tón - připomínáš mi Old Shatterhanda, jako bys také třeba někdy nezjistil, že na něco nemáš, že's něco nezvládl tak, jak's chtěl. Takhle je to značně nekomunikativní - zní to jako pohádka o jednom statečném člověku. Můžeš si připadat jako hlas volajícího na poušti, ale to jenom tehdy, pokud opravdu pouze tlumočíš jeho slova. Jinak je lepší se snažit najít společnou řeč, takovou, která osloví, která vidí problémy a složitost, a přesto umí najít pravdu a umí ji sdělit...")

Kupodivu musím zpochybnit hned Tvůj první a natolik samozřejmý předpoklad, že ho kladeš v podobě zjevně jen řečnické otázky: zda jsem třeba někdy na něco neměl, něco nezvládl atd. Zda a nakolik byla kdy má duše ovládána pochybami, vyčerpáním, strachem, zoufalstvím, závisí i všelikými jinými ďábelstvy, o tom nemluví a zatím ze známých důvodů ani mluvit nehodlám. Avšak jsou situace (jen zcela výjimečně mohou nebýt permanentního charakteru), kdy i drobnou chybu nebo opomenutí můžeš spáchat nanejvýše jednou, protože tím, oč běží, je život nebo něco řádově srovnatelného (takže ten příklad s Old Shatterhandem není tak docela nemístný): ať procházím uplynulá léta sebepečlivěji, nemohu upřímně uznat, že bych něco nezvládl či nevykonal, byť nejednou to bylo opravdu o fous a díky bezprostřednímu zásahu andělů (analogicky jako v případech vycházek našich potomků po okeních římsách jsem takové momenty zvládl klidně a účinně, abych se poté někde v koutku klepal až do večera jako ratlák). Nemusíš se ani bát, že bych se Ti vrátil jako chodící dokonalost a patent na rozum

(ba naopak, budu asi muset usilovně tlumit opačnou reakci): cena (biologická cena), kterou se za tuhle možnost (a je to normálně ryze biologická možnost, jen ta permanence je neadekvátní) platí, se totiž jmenuje stálé napětí a únava. Zdůrazňuji, že zásluhy je v tom minimálně, nehleď na stálý příliv milosti to v zásadních rysech museli zvládnout všichni, i ti mnohem hůře predisponovaní. V tomto bodě uznávám svou první vážnou chybu a pravdu Tvé kritiky: jsem stále znovu fascinován infinitností lidských možností a příliš mnoho (a hlavně příliš osobně) o tom mluvím - polepším se. O podstatě, formách a také úskalích pokory jsem nedávno dlouze psal, lze říci, že osobně se docela dobře obejdu bez toho, aby mě někdo miloval, sžíval se se mnou, dával mi rady, poučoval mě či mi vůbec psal (abys to zase neobrátila, o Tobě samozřejmě nemluvím a vůči Tobě se poctivě stavím třeba na hlavu, kdykoli si to jen přeješ) - a rozhodně už ne za cenu nějakých ústupků. Otázka, kterou jest zodpovědět, je, co je dobré, popřípadě lepší pro Jeruzalém. A zde Ti vážně předkládám

k posouzení, co je pro nás momentálně důležitější: pohádka, nebo pochyby; komunikace plná pochopení a nutně trochu amorfni, nebo značně tvrdá výzva. Podotýkám, že pochyby a kompromisnické pochopení pro odlišný názor, to bylo vždycky moje, opak je mi habituelně cizí. Jenže dobudu Jeruzaléma slabost maskovaná za pokoru, dobudou ho rozpolcení intelektuálové? Již našemu Pánu bylo vyčítáno, že mluví tvrdou řečí a tvrdá slova, takže samo o sobě to rozhodně nemusí být hanba ani chyba. Všechno svědčí pro to, že je nutno naučit se mluvit mečem a řečí rytířů a že je třeba oslovovat především ty, kteří jsou schopni této řeči se naučit. Totálně se mýlíš (těžce tím křivdíš sama sobě a omlouváš, co omluvy nezaslouží) v jednom: není nikterak záslužnější opustit hodně než nemít co ztratit, spíš naopak, ten druhý příklad totiž neexistuje a nemůže existovat, s nějakými okovy je to omyl (viz též groše vdovy a velblouda s uchem jehly). Věci se tedy mají tak, že nemluví-li Vaší řečí (čí řečí? těch, kdo odcházejí? těch, kdo mají mnoho co ztratit?), je to zlé

a bude neprodleně nutno učinit něco buď s mým jazykem, nebo s Vašima ušima - skutečně to vidím jako otevřené. Ale abych to dál neprotahoval (ještě zbývá mnohé zodpovědět a musím si nechat nějaké místo také na ponávštěvní dojmy), uzavřu svou meditaci - ač se to z mých poznámek třeba nezdá, přemýšlel jsem a budu přemýšlet o Tvých námitkách, jsou velmi vážné - dvěma parafrázemi Tvých výroků. Víš, správná pohádka vidí problémy a složitost, a přesto umí najít pravdu a navýsost naléhavě ji sdělit. A jak díš, slovy nikoho nepřesvědčíš a jádro je naše oběť - patří k pohádce a zbývá jen drobný úkol, aby to byla pohádka správná.

27. února 1982

(Z dopisu K.B.: "Nechci se už do žádných polemik pouštět, ale nedávno mi někdo říkal svůj názor - a mně se velice líbil: že přestane být podstatná činnost, která má za hlavní smysl někam vést a něčeho dosáhnout; podstatné bude nemo-ci jinak a někde stát- ovšem týkalo se to spíš západní Evropy.")

K úvaze o tom, co je podstatné, respektive hlavně podstatnější. I z čistě křesťanského hlediska je jen stěží udržitelná. Nemoci jinak a někde stát je dobré, ale jednání ze svobody a následování je nepoměrně lepší. Putuje se do země zaslíbené i do zajetí, Noe i Lot opouštějí svůj starý život jen s nejnutnějším kontinuálním minimem, stejně jako my ho opouštíme v pokání, i Abraham musel daleko putovat, když měl přinést v oběť svého syna: lid Boží je stále na cestě a tato cesta také vždy někam vede a něčeho se při ní dosahuje (na rozdíl od cest ďáblových, který jen tak téká zemí). Není to pouhá náhoda nebo jedna z možností, je to to nejpodstatnější určení, protože jsme hluboce vztaženi a nasměrováni k Lásce (která vskutku a nepochybně je a je tím druhým, nikoli transformovanou sebeláskou) a protože zde prostě nejsme doma (navzdory všem mým stále platným zálibným vyznáním), naše pravé vlastní je Jeruzalém a Království. Kdo zůstane stát a komu mlhy zahalí onu náruč, k níž směřuje, nedopadne dobře.

6. března 1982

Již je sobota a já jsem a pro tento týden již také budu bez jediné řádky pošty: chci věřit, že je to jen momentální důsledek organizačních změn, ne nějaká Vaše nahněvanost, či dokonce důvod k obávám o Vás (které pochopitelně stejně chovám). Ať tak nebo tak, doba je to opravdu až příliš postní, minulý týden na úvod ledová sprcha a teď zase neméně ledové mlčení. Vůbec to byl dramatický týden, změna přinesla sice řadu zjevných výhod, především pracovních, ale také neméně hutný balík nevýhod, včetně nutnosti orientovat se v diametrálně odlišných situacích. A protože nic nechodí samo, prožíval jsem během týdne dosti drastický chřipko-anginově-rýmový atak, který jsem ze zjevných příčin nemohl léčit ani klasickým vyležením, ani vlastně nijak jinak. Dnes již nelze můj stav charakterizovat jako po přejetí parním válcem, nanejvýš jako po ráně důkladnou palicí, nicméně inspirace je bytost křehká a choulostivá a zděšena zmizela kdesi v nedohlednu. Rozhodně se tedy připravte na dopis podle

Vaší terminologie "zbytkový" - já bych to označil za pracně vypočtené plky, a to ještě bude úspěchem, jestli je v termínu vypočítám.

+++

Přistupme k dětičkám. Filípek, z hlediska systematické biologie tvor dosud řádně nezařazený (ale navzdory Tvým protestům před ním všechny myši ve zmatku prchají, myši totiž dobře rozeznají skutečnou kočičku od nějakého falešného výplodu obrazotvornosti - a nebezpečná je pro ně pochopitelně skutečnost, kočičí idea, ne-standardnost jednotlivých projekcí znamená jen zvláštní rafinovanou kočičí ideu: to pro Zdeňka), se tedy má připravovat na první přijímání. Nechť si uvědomí, že takto hmatatelně a okusitelně demonstrované synovství Boží je urozeností, která je nade všechny urozenosti - a zase hmatatelně a okusitelně, bude si fakticky vykračovat po králích nevěřících, skloněných čelem do prachu, a kdyby byl jakkoliv dobitý a v cárech oděný, budou se synové tmy v jeho přítomnosti třást a jeho dotyk pro ně bude palčivější blesku. Stačí pak, aby řekl "apage" v Jeho jménu, a všechna pekelná havěť bude horempádem

pelášit do svých podzemních děr, jenom puch po ní zůstane - puch a prach zde totiž byly, když ještě země bývala prázdná a nesličná (to je další drobná in-vektiva k naší debatě, co všechno může říkat Kristus a co my: všechno, v Jeho jménu všechno, vždyť On podal důkaz trinity svým právem odpouštět hříchy, a přesto i toto vzápětí postoupil svému tělu - církvi). Ale vraťme se k oné urozenosti, která má jeden háček: na rozdíl od jediného Krista je to synovství adoptivní a můžeme se ho kdykoli zřící. Nemyslím, že by ho Bůh kdy komu odňal, i kdyby jeho viny byly sebevětší: to my sami se ho vždycky zříkáme, raději nebudeme mít Otce, než abychom před něj museli předstoupit se svými vinami, raději budeme vykřikovat není světla (pro jistotu důkladně mhouříce oči), než aby jeho paprsky dopadly na naši zahnojenost. To měj na paměti a nikdy si nezoufej, nikdy se neboj utéci k Tomu, kdo platí stejně dělníkům poslední hodiny a hlučně oslavuje návrat ztraceného syna - i kdyby to bylo potisící, i kdybys jasně věděl, že ty sám by ses už dávno

odsoudil. Zato se strašně varuj toho, kdo ti vytrvale a s perfektní přesvědčivostí našeptává: pro tebe už není jiné cesty a raději to ani nezkoušej, pojď se mnou a získej, co se získat dá, budeš mezi předními alespoň v podsvětí. Zažehnej ho Křížem nebo jeho znamením (nikdy nezapomínej, že i jeho světští pohůnci jsou proti kříži bezmocní) a klidně přístup k hostině, ne jako by se nic nešťalo, ale jako se i v těžkých chvílích vracíme domů. Křížek na čelíčko a po pusince na ouška.

+++

A teď již k četbě, přičemž vycházím z předpokladu, že ji přinejmenším Marek hltá ve značných kvantech. Napřed dvě obecné směrnice. Jednak je důležité, aby v této době (kdy má dost času na čtení a ještě dost času na úvahy o čistém umění) přečetl co nejvíc knížek o jiných dobách a zemích (což není ani zdaleka identické s historickými romány či cestopisy), dle možnosti od autorů, kteří k těm dobám a zemím mají z nějakého důvodu blíž nebo se na ně aspoň dívají každý z jiného

úhlu. Velmi pohodlně tak získá obraz, který by si stejně musel za každou cenu vybudovat - a dnes víme již, že bude mnohem lepší, než kdyby ho čerpal z klasických odborných či popularizujících publikací (o "literatuře faktů" či třeba ruském typu sci-fi už vůbec nemluvě, ty jsou z valné části poplatné scestné tézi, že zajímavý může být i sám fakt, nikoli toliko myšlenka - čímž vychovávají k opravdové pověrčivosti, tj. lehkověrnosti vůči každému nesmyslu a skeptické netečnosti vůči čemukoli závažnému). Dále pokládám za velmi naléhavé, aby ve větší míře četl také (dobré) knihy, které "špatně dopadnou" (já vím, v detektivkách musí špatně dopadnout aspoň oběť a horrory vůbec nebývají k popukání, jenže to je něco jiného, to je pořád očistná struktura pohádky nebo jsou to popřípadě jen velmi dobře naaranžovaná "pimprlata"). Kluci velmi rádi čtou hrdinská líčení a jednou to bude pro jejich život (samozřejmě život rytířů) - pokud je neodvrhnou jako mladistvé omyly a nepoohlédnou se po něčem bezpečnějším a hmatatelnějším - výborný zdroj dynamiky. Jenže aby

nenastalo ono smrtící vystřízlivění, je třeba včas vědět, že hrdinské příhody nejsou hrdinské proto, že se při nich hodně bouchá a řinčí, ale protože mohou dopadnout špatně, často definitivně špatně. Vůbec je třeba vědět, že život je složitý a mnohdy obtížný, že sice vyznáváme, že po Golgotě přijde vzkříšení, ale že jsou i knihy jako Job nebo Kohelet - a že jsou stejně božské a vznešené (povznesené a povznášející) jako Píseň písní. Tady někde začíná ta veliká křižovatka, kde se rozcházejí procesy změn, z nichž jeden se zove smrtí a druhý spásou. Vyznat a vyříkat "tvé prsy dvě mláďátek gazelích" a "marnost nad marnost, všechno je marnost" (či abych byl pyšný a osobnější, poděpsat se pod Tvé i mé dopisy - což bychom oba jistě rádi učinili) se stejným zanícením a opravdovostí, bez pokusů něco smiřovat, překrucovat či hledat uprostřed, znamená totiž přitakat daru Života, znamená odpovědět "ty jsi mesiáš, syn Boha živého" - tj. učinit něco, co nemůžeme mítí sami ze sebe (ze svého k smrti odsouzeného, z prachu povstalého a do pra-

chu se jednou navrátivšího já), ale co nám napověděl náš Otec na nebesích.

#### 14. března 1982

Vždy jsou však nějaká "ale" a tady je jedno "ale" otázku života a smrti: ale vstup do města musíme za každou cenu určovat my. Neužíval jsem zbytečně či z plezíru označení radikální a naléhavost důvodů se jen prohloubila. Jestliže bude nutno volit mezi nekontrolovatelným výbuchem vášně a hněvu a jen částečnou kontrolou nad postupnými kroky a kompromisy, je třeba dát bezpodmínečně přednost první alternativě. I při riziku snížené manévrovací schopnosti v rozhodných chvílích, přemrštěností a morálně pochybených výměn kabátů, i při riziku, že znovu právem upozorníš, jak vypadal dobytý Jeruzalém. Druhá alternativa totiž znamená, že opět neodvratně prohrájeme. Tohle není obecný postulát a v obecné rovině má nejspíš pravdu ona většina, která s ním z rozličných morálních či rozumových důvodů ne-

souhlasí: to je závěr z mnoha empirických zjištění a z té podstatné skutečnosti, že máme co činit s dosud nejčistší sublimací vůle k moci, po svém způsobu naprosto dokonalou a velmi adaptabilní. Kartágo bylo zničeno do základů, obyvatelstvo prodáno a země posypána solí, aby již nikdy nerodila. Víím, že spolu s mnohými nechceš něco takového za žádnou cenu připustit a že je to nejčastější zdroj našich nedorozumění, ať již vystupuje přímo či v pozadí. Chápu, že jako žena nemůžeš jinak a že se vždycky budeš přimlouvát i jinak plést do železné logiky. Jenže problém je v něčem jiném: v tom, že se málokdo vyznačuje mou skálopevnou nadějí a optimismem, že některé věci nejsou domýšleny prostě proto, že se od počátku kladou jako pofidérní cíle, na které se stejně vážně nevěří. Ale vést válku bez sázky na vítězství je zoufalství a sebevražda. Dokonce obecněji (neboť jsme se shodli na tom, že Pravda je živá a živě s námi a že každá pravda bez tohoto podstatného určení se na poslední stránce jmenuje lež):

o cokoli opravdově usilovat, stát v Pravdě znamená úplně spolehnout na její triumf, neklást si již otázku, co je pravda, a jednat bez pochybností. Bez Vzkříšení by nebylo naší víry. Dobrá zvěst není dobrou proto, že nám slibuje nevyhnutelné utrpení, ale protože hlásá neméně nevyhnutelný triumf. Kříže a skrze Kříž. Řečeno řečí této doby postní: vstupujeme na poušť proto, abychom se očistili a znovuzrodili, abychom se lépe připravili na dny radosti a příchod do země zaslíbené. Přísný půst jen tak, utrpení vyhledávané bez naděje je hrozný hřích a těžká urážka Stvořitelova díla a Jeho úmyslů.

Jinak apropó strasti a potřeba pevných nervů: Ty si snad myslíš, že mám třeba jen minutu, kdy bych se mohl soustředit na jedinou věc a nebyl předmětem stálých nájezdů? Přitom si nejen nemohu dovolit chybovat či něco rozbíjet, ale také každá známka pokažení nálady, nervozity, stresu ze stálého nebezpečí by mě okamžitě zničila nebo přinejmenším důkladně byla využita. A Ty si stěžuješ na našich

pár andílků, se kterými jsi nadto sama  
v bezpečí a neprůzračnosti domova.

21. března 1982

(Z dopisu K.B. "Je to legrační, jak  
my, tak civilizovaný a sečtělý lid  
končíme: píšeme velkými písmeny  
bez čárek a háčků a nejlépe si ro-  
zumíme s počítačem - také se jejich  
mluvení hodně přizpůsobujeme: ta-  
kové to BLKSIZE, SER (jako série),  
TAPE (jako páska), DUMMY. A v obec-  
ném světě se mluví spíš obrázky:  
na silnicích - nakreslené postýlky,  
příbory, hrady, koupající se děti,  
zvířátka, v metru - obrázky kočár-  
ků a berlí, panáčků a panenek atd.")

K údajně divným koncům sečtělého lidu u  
obrázků a zkratk mohu podotknout, že  
nihil novi sub sole: po údobí, kdy každá  
vesnická žena vykládala biblí, a po vz-  
dělanecké renesanci přišlo baroko s jeho  
obrázky, maskami a hudebním opojením.  
Ostatně náš Pán k nám mluvil v obrázcích  
- podobenstvích a jeho vykupitelská pouť  
je doslova lemována symboly, vtištěna do  
symbolů, jejichž smysl budeme až do konce  
časů odečítat a které musely být vyzdvi-

ženy až na ten Kříž. Zdá se, že jsou doby zastavení, zamyšlení a moudrostních knih, a jiné doby, kdy se někam usilovně jde, kdy není čas něco zdlouhavě louskat a možnost pochopit směr musí být otevřena před všemi - průvodní znamení naší doby jsou jednoznačná. A to jsem se pro Tvou alergii vyhnul nabízejícímu se pokazu, že v bitvě je všechna řeč přenechána hře praporců a polnic. Aby mi ovšem nebylo rozuměno špatně: žádná doba neopravňuje ke zřeknutí se a vynechání čehokoliv, rozumět času znamená nebýt hluchý k jeho výzvě, ne ho chtít za každou cenu zredukovat na jedinou hranu a povrch krystalu - právě nyní je nám více než kdy jindy zapotřebí moudrosti a knih, jen musí vědět, o čem mluví a jak (podle toho se rozpoznají od pošetilstí, které jsou nanejvýš signálem čehosi, vlastního smyslu a bytí však nemají).

+++

... cokoli opravdového směřuje k jedinému cíli, avšak k dělání čehokoli opravdově nevyhnutelně patří i připravenost v krajním případě to raději nedělat vůbec, než to namočít do lží a kompromisů. Znovu

v této souvislosti upozorňuji na závěrečné úvahy v Brechtově Gálileovi, přes všechnu brechtovskost velmi přesné: pravda je živá a jestliže ji jednou zneuctíš a zradíš, už od ní nikdy nic nezískáš, i kdyby v tom bylo moudrosti sebevíce, už to nebudou životodárná slova, ale mrtvé litery, puncované tvým puncem z kočičího zlata. Jinak nepochybně jsou věci horší a rafinovanější a ještě nepochybněji se žádné trápení nevyrovná strážním zatracení a temnot za živa. Ačkoliv mohu namítat, že na jedné straně si všichni s chutí děláte legraci z mých životních zálib a návyků, na druhé straně se však zdráháte nahlédnout, že bych se bez Tebe, bez dětí, bez své nory a s perspektivou oslnivé rytířské a velitelské kariéry mohl cítit přinejmenším nesvůj. Nejde přece jen o to, že Kristus trpěl a zemřel: On, který byl svého Otce poslušný až k smrti, musel být odsouzen pro rouhání, musel být vydán a zavržen týžž davem (a kdo se vyzná v davech a politice, nemusí se uchýlovat ke složitým konstrukcím o sporu různých vrstev obyvatel - ví, že to byl stejný dav, že i Petr by za ur-

čítých okolností volal ukřižuj, že vinni jsou pastýři, ne stádo), který mu o maličko dříve volal hosanna, musel být opuštěn učedníky a zemřít potupnou smrtí ve společnosti lotrů, vystaven pohledu na dělení svého šatu a výsměchu blahobytných zvědavců. On je tožik náš Kříž (nebo přesněji od těch dob je Kříž) vždycky šitý akorát na míru člověka: díky jeho milosrdenství nic nad naše síly, tyto síly jsou však vyzkoušeny bohatě a zvláště v místech slabých a bolavých. Takže jsem z velmi podobných premis dospěl k značně jiným závěrům než Ty: samozřejmě je snazší vydávat svědectví a přinášet oběť, zůstává-li nám její smysl křišťálově jasný, vždy nám to však bývá "ošlazeno" zase jinak. A k tomu ještě dvě nikoli nepodstatné poznámky. Poprvé: svědectví je nutno vydat za všech okolností, i kdyby žádný "smysl" nemělo nebo my ho neviděli, neboť tak to bezpodmínečně přikazuje nejvyšší řád Lásky (např. almužna také bytostně nemá "smysl", účelně vynakládaná almužna již je o sobě falešná - navíc nemá vědět pravice, co činí levice). Po druhé: to toho víš tak

málo z Božích zjevení i zkušeností lidských, že chceš vážně předpokládat existenci nějakého smrtelníka, který je prost pochybností a dlouhých údobí temnot (já vím, jsi poslušná manželka a věrná družka ve věcech Jeruzaléma a jako podmínku i cenu ode mně žádáš neochvějnou jistotu, tak neochvějnou, abys na ni mohla občas naoko brblat - dobrá, jsem srozuměn a tuto cenu ochotně platím, jen mi kolem toho nezačínej budovat teorie, koncept náboženství jako berličky jsem vždy odmítal).

### 3. dubna 1982

Nežít se lží (beru teď v úvahu jen tato slova bez celého kontextu či kontextů, v nichž byla vyslovena) nelze, protože je psáno, že až do konce časů poroste koukol mezi pšenicí a protože všechny pokusy to změnit skončily a skončí hrůzně. Jenže to je pravda Jeho, pravda života, a pro žakoukoli filosofii je nanejvýš nešťastné, jestliže začne toto stanovisko obhajovat a stavět na něm, protože tím jasně vybo-

čuje z mezí svého poslání daného logem a chybí jí už jen malá a lákavý krok k tomu, aby se mu úplně zpronevěřila. Tento krok se v učených knihách nazývá krokem od moudrosti k vychcanosti, ale my se zde snad obejdeme bez odborné terminologie.

...filosofie se někdy ocitá v hrobě a někdy i na popravišti, nikdy ale v troskách a nikdy nedává přednost útěku před bolehavem. Nemluvím arci o filosofech, ti mohou zvolit bezpečí, aby se pak místo nich a kvůli nim ocitlo v nebezpečí mnoho jiných a v největším nebezpečí pravda (věru těžký lapsus lidské i profesionální etiky). Pochopitelně je to vina pouze pastýřská (znáš snad nějakou strašnější? - lépe uvázat mlýnský kámen na hrdlo a tak). Když bijí pastýře, ovce se možná rozutečou, ale vůbec nic není ztraceno - ale když pastýř zapře sebe i je, co si chudáci ovce proboha mají počít a na koho asi dopadne pokuta za jejich skutky? Vědomí role je irelevantní, stejně tak její případné nechtění: je-li pro bohatce bohatství automaticky břemenem a závazkem,

proč by neměly být výhody místa na výsluní stejným břemenem pro pastýře a toho, na nějž jsou upřeny oči mnohých.

10. dubna 1982

(Z dopisu K.B.: "Tak zase pár mých státníkových úvah. Někdy mám pocit, že mi jedna přirozená rovina životních perspektiv chybí: pečlivě uvažuji, co dnes a zítra, co zařídit, vyřídit a nezapomenout, co si vezmu na sebe, kdo tu dlouho nebyl - nebo někdy přemýšlím o pravdě a o tom, jak by to mělo být (jakmile se blíží ke konkrétnímu, zcela se ztrácím, asi jako před 14 lety, v podstatě uznávám sama pro sebe a vnitřně, pouze jedinou cestu - rozdávat se a služby - to ne zcela souvisí s tím, co opravdu dělám, jak myslím jen na sebe a své pohodlí apod.), a vůbec o věcech vznešených - a takové ty lidské perspektivy stavění domu, budování kariéry a slávy v oboru nebo jen zajišťování budoucnosti dětem, ty jsou mi úplně cizí. Jak vidím, kolik lidí odjíždí, vše opouští a jak se asi čas naplňuje, některé životní dimenze se mi nezdaří důležité. I když si čím dál tím víc myslím, že má teorie zakotvení je ~~velice~~ velice důležitá. Musíš mít něco, kam se v situaci úplného vyčerpání a strachu můžeš

vrátit a ne muset začínat jinde a jinak. Ta jablka a hryzci mají také něco do sebe, nechají tě nějaký čas přežít a nabrat sil.")

K Tvým státotvorným úvahám, chybí-li Ti nebo nechybí určitá složka životní perspektivy a zda je toto chybění chybou. Zajisté se říkává, že člověk má za svůj život vychovat dítě, postavit dům, zasadit strom nebo tak nějak. Jenže je také psáno, že na Jeho příkaz je třeba všechno opustit a neohlížet se, že ti, kdo jsou vysláni na cesty Páně, mají si s sebou vzít hůl a nestarat se, kdo je obživí a kdo je přijme pod svou střechu - neboť takové živí Pán. Je dále psáno, že když máš mnoho, tvé jistoty jsou veliké a kořeny bezpečné, přijde těm noci smrt a všechny plné sýpky ti budou k ničemu! A je známo, že přijetí Kříže (ať již Kříže bojovníků, nebo vyznavačů) nese s sebou zrušení všech stávajících závazků a současně zákaz dbát o zajišťování "takových těch lidských perspektiv". Byl pak Abrahám připraven (světsky nesmyslně a zbytečně, veden toliko velikou láskou a poslušností až k smrti - také tím, že

jsme byli stvořeni k obrazu Božímu a jsme schopni následovat skutky Boží, i když Bůh tuto oběť nepřijal a byl k Abrahámovi shovívavější než k sobě a svému Synovi) obětovat svého jediného syna Izáka - jen proto se jeho pokolení rozšířilo po vši zemi a dostalo se mu urozenosti, zpečetěné nezrušitelnou smlouvou s Hospodinem. Tím chci říci, že chápeš-li třeba mnišství a celibát, musíš též chápat a nemáš právo si stýskat, že je Ti nabídnuto vše, ale Ty z toho nemáš právo přijmout pro sebe nic, nesmíš se zajišťovat dál než pro tento den. Pokud jde o kořeny (teď nemluví o postavení a roli, v tom ohledu máš mnoho pravdy), nezapomínej, že ve chvíli úplného vyčerpání a strachu budou člověku odňata i ta jablka či hryzci, ba co víc, že právě ona jeho strach a vyčerpání umocní, právě ona se v rozhodné chvíli stanou hradbou ne mezi ním a jeho nepřáteli, ale mezi ním a ochranou i milostí Boží. To je železný zákon. Snad (osobně na toto "snad" vsázím svou hlavu i víc) může být takovouto jistotou a místem návratu manželka, protože zde

kromě jednoty těla existuje i spoluručení ve smrti a soudu, tento svátostný svazek je nezrušitelný (ex definitione) vnějším zásahem, i kdyby to byl zásah samotné odvěké nepřítelkyně. Jinak ale nepřichází v úvahu už nic jiného než spolehlivá náruč věčného Otce: pochop, má drahá holčičko, že žádná jiná jistota (o to je však bezpečnější a pohotovější, myslíš, že vši tou milostí jsi zahrnována jen pro své krásné zelenkavé oči) pro nás nebyla a nebude a že všechny Tvé příklady jsou zavádějící v tom, že se týkájí vesměs lidí, jejichž důvěra byla přinejmenším velmi neadresná. Zvěstujeme-li, že včera zemřel náš Pán, a vyznáváme-li, že zítra znovu vstane z mrtvých, znamená to pro nás všechno: všechnu lásku, ale také všechno riziko. Ještě jednu stěžejní poznámku, byť jsou to tvrdá slova a budou znít nelibě uším mnohým: my se neustále cpeme masem a krví svého Boha, zatímco ostatním se v nejlepším případě dostane nějakých drobtů z naší tabule, spolu se psy a drůbeží - a je to tak na nejvyšší spravedlivé. Neboť bude vzato těm, kdo mají málo, a přidáno těm, kdo mají

hodně - jenže Ježíš zemřel za všechny, a proto běda, jestliže tímto přídavkem pohrdneme, jestliže zradíme, jestliže sejdem z cesty, která byla nad slunce jasněji ukázána: protože na nás se nevztahuje "odpusť jim, neboť nevědí, co činí", nám je to dáno vidět až příliš dobře. Takže pak by nám bylo přidáno i z cizích vin a z cizího utrpení, a zase bychom si nesměli stěžovat. Nu, jak to tak po sobě lehce přehlížím, zjišťuji, že jsem chtěl říci spoustu závažných věcí, a docela pěkně jsem to všechno pomíchal: snad to odpovídá tajemnému zrání Bílé soboty a jistě určitou roli hraje i můj dočasný nezvyk na poněkud rušnější prostředí. Třeba si z toho něco vybereš, vlastně je to hlavně výkřik, že jistotu máme pořád po ruce a že není třeba ji nějak komplikovaně hledat.

#### 24. dubna 1982

Křestní formule je opravdu mohutná: chci důrazně upozornit nejen . na část pozitivní (víra bez skutků je dle Pavla mrtvá

a jakými skutky ji naplníme a co si pod ní vůbec představujeme, to zůstává i po odříkání příslušných formulek hodně nejisté), ale také na přesné znění toho, čeho se odříkáme. Tam totiž nejsou žádné klíčky typu "pokud to bude nezbytné", "pokud to nabude v okrajových záležitostech v zájmu věcí důležitějších", "pokud nám příliš nepoteče do bot" - né, my se dábla a všeho jeho doslova odříkáme, tj. vůbec nepřipouštíme rozhovor, dialog s ním a o jeho návrzích, slova jsou tvrdá a jednoznačná. Nejedna náš dialog by se byl značně zjednodušil a Ty sis mohla ušetřit nejedna rozhovor s druhými i následujícími pochyby, kdybychom měli stále na mysli slova slibu, který byl i za nás složen a který jsme potom v dospělosti svobodně zopakovali. Přes veškerou sympatii k otevřenosti Tvé duše vůči celému závratnému bohatství a mnohotvárnosti pravdy totiž některé věci nejsou ani zdaleka tak složité, jak by je chtěli mít ti, kdo rádi loví v kalných vodách nebo v nich alespoň skrývají své viny.

+++

K hanbě kompaktnosti svého rozumu a snad i ke své vlastní lítosti - občas to totiž odporuje mému lepšímu já- se musím přiznat, že jsem zřejmě v hloubi (duše, srdce nebo prostě bytosti) příliš evropská či příliš levicový (ve smyslu Vaillandova výkladu v Podivné hře) člověk. Hned vysvětlím, co mám pod obojím na mysli. Již jsem jednou upozorňoval na ošidnost hesla "Fiat iustitia, pereat mundus", římského a tedy superevropského - nuže, ve skutečnosti se to má tak, že se jím nemohu neřídit, že pro mé srdce je jen jedna a univerzální iustitia (jistě, evropská, ius Romanum, netřeba si činit poznámku k opONENTUŘE) a že dokonce i služba Pravdě je pro ~~ma~~ cum grano salis identická s držetím spravedlnosti za jakoukoli cenu. Příkladem je mi jasné, že bych s čistým svědomím (víc: s vědomím závazku a povinnosti) a bez váhání destruoval libovolný řád nebo kulturu (sebestarobylejší a sebeosvědčenější), v němž by se nějaký z jeho hlediska podružný či funkční detail (např. kanibalismus nebo otroctví) jevil

mému citu pro spravedlnost jako nesnesitelný exces. Přitom nejsem natolik pitomý, abych si neuvědomoval, že se tím v dohledné době nevyhnutelně zesateronásobí proud zla a krve, jemuž jsem chtěl postavit hráz - jenže evropský člověk se stal tím, čím je, asi právě díky nikdy nezpochybněnému odhodlání stavět hráze i za tuto cenu, vytrvale provokovat kismet a duše předků. Jo, ještě jsem zřejmě natolik odpovědný, že bych nikdy nedekolonializoval - ale to je koneckonců vedlejší a navíc ryze akademické. Obdobně se to má i s mou "levicovostí": kdesi ve mně je nedostranitelný blok, který mi zabraňuje uvěřit, že by zlo, krutost, nespravedlnost (pozor, ne ve smyslu nerovnosti, dokonce ani nerovnosti před zákonem, ale ve smyslu nedbání a porušení práva, ve smyslu bezpráví) mohly být "dány shůry" a který mi naopak přikazuje jim čelit, za nic na světě je neakceptovat jako něco nutného nebo jinak prospěšného. Je to vlastně velmi překvapivé, toto "za nic na světě": já, který mám jinak sklon o věcech spíše mudrovat a problematizovat

je, raději zpochybním a obětuji i zcela zřejmé hodnoty, než abych brał v potaz svou povinnost odporovat zlému. Zřejmě to také souvisí s absencí dualismu v mém myšlení, s výše formulovaným míněním, že s Ďáblem nelze smlouvat ani uzavírat kompromisy a že sebekrásnější hodnoty, veškeré toto kamení proměněné v chléb, nejsou "shůry", ale od zlého, jestliže se opírají o takovéto kompromisy, jestliže jejich zachování je podmíněno nutností nevidět a tolerovat zlo. Podotýkám, že je to přísnost spíše metafyzická než morální, ve věcech mravů jsem všechno jiné, jen ne puritán. A netvrdím ani, že jsem ve svých poznámkách a příkladech nastínil nějaký ucelený názor (neřkuli krédo, jímž bych se za všech okolností zavazoval řídit): spíše jde o tendenci, se kterou je pro její sílu u mne vždycky nutné počítat, která však může být případ od případu korigována a vyvažována vším ostatním, co mítaké přichází na mysl. Mimochodem máš pravdu i v té "ostřejší hierarchii": ukazuje se, že čím je prosazování této tendence technicky obtížnější a osobně riskantnější, tím naléhavěji a neústupně-

ji se u mně hlásí o svá práva. Každopádně mě představa zbavování se pout a osvobození se jako něčeho vgruntu dobrého a dětem Božím vlastního (ne každá věrnost a služba je ovšem poutem a nesvobodou, zato každé pouto a nesvoboda nějak souvisí se špatností) provází neochvějně.

## 2. května 1982

Život je totiž bílý dům, dnes neočekávaně přišel další rozkošný a lstivý dopis od mé milé a ještě listy od Marty a Marka, dokonce už umějí psát na stroji (pokud nejsou tak líní, že si nechají své škrábanice přepisovat). Lstivá jsi se svou citací Martinova výroku, že "sv. František byl hlupák a nezodpovědný, když se vzdal majetku a pak musel žebrot", a následující pláčem zakončené hádky (je Ti jasné, že mě vyprovokuješ): mimochodem jsem při své vrozené požívačnosti nikdy neměl františkánské sklony a když již musím podle této regule žít, nechápu, proč bych jí měl dělat ještě apologeta. Marti-

nova námitka je prastará, dokonce starší než čas, vždy znovu a až do banality opakovaná a z hlediska absolutního rozumu naprosto neotřesitelná (svědčí o tom skutečnost, že ji několikrát v různých variantách vznáší i ďábel, jehož rozum nepodléhá naší omylnosti: např. proč bych já sám, čistý duch a první mezi anděly, měl sloužit a klanět se tomuto pokakanému dítěti v plenkách, proč by měl nadále zůstat služebníkem tvým spravedlivým Job, ztratí-li všechno své?). Ano, Máto, vždy znovu uslyšíš, že Bůh je nezodpovědný a hlupák (a zpravidla ještě něco horšího), když mu stačí jen chtít, a přece nám raději skýtá tolik svobody ke zneužití, přece připouští ve světě zlo a nespravedlnost a utrpení - aby pak musel soudit a trestat, aby pro tato svá prapodivná pravidla vydal na hroznou smrt vlastního Syna. Uslyšíš, že Ježíš byl neodpovědný hlupák, jestliže přijal porážku a ostudu a mučednickou smrt, jestliže zklamal naděje národa a vydal své nejvěrnější, své ovečky bídě a pronásledování, vždyť nemusel ani přijímat nabídky pokušitelovy, v zahradě stačilo jeho vlastní gesto a slova, aby

všichni padli na tvář. To, co činil, činil tedy o vlastní újmě a doposledka dobrovolně. Uslyšíš (a pomyslíš si, protože, jak opakuji, bezchybné myšlení k tomuto závěru nutně vede), že sv. František byl nezodpovědný hlupák a ještě o le-  
daskom dalším to uslyšíš. Koneckonců i o mně to uslyšíš, co jiného může znamenat nechat se uvěznit, vytrvale a pokorně poslouchat takovou ukrutnou Kamilku a mít s ní děti do tohoto zlého světa (když manželku lze tak snadno opustit nebo zapudit a i ten druhý kruh bylo kdykoliv možno zrušit, dokonce s výběrem, zda po dobrém nebo po zlém). Na tuto námitku existuje jen jediná, dosti lapidární odpověď (a "nějak srozumitelným" jsem ti to mohl učinit jen pomocí příkladů, které jsem právě uvedl, protože jinak tady platí hop nebo trop, žádná polovičatost ani rozmělnňování nejsou přípustné) - kdo ji nedokáže pochopit a přijmout za vlastní, ten je navždy ztracen, a tedy také ztracen. Takový je totiž zákon zákonů, základní zákon lásky, který velí všechno a doposledka vydat a obětovat a také všechno

požadovat a přijmout, přičemž oba tyto akty musí proběhnout bez předběžných podmínek a hlavně aniž by mezi nimi existovala sebemenší, kupecky propočtená závislost (tedy "nezodpovědně" a "hloupě"). Nic víc a nic méně, kdo máš uši k slyšení, slyš, a kdo máš v hrudi místo srdce kámen, zhyň - stejně jsi tak jako tak mrtev, když lásky nepoznáváš!

Čímž jsem se znamenitě přiblížil k tématu příslibeného doplňku pro Zdeňka: Donkichotské počínání těch několika je náramně důležité, ale neméně důležitá a vlastně teprve posvěcující je plná podpora, které se mu dostalo. Chci tím vyjádřit svůj jen velmi podmíněný souhlas s tím, že Don Quijote je vlastním prototypem rytířství: ano v tom smyslu, že rytíř se vskutku a úspěšně bije proti objektivní realitě a jiným větrným mlýnům, že je ochoten prohloupit svět pro svatý Grál a jiné věci nedosažitelné, že jeho hlavní cíle ani hodnotový kodex nejsou pochopitelné jeho realistickému okolí. Jenže nezapomínej, že řídké a dezorganizované evropské rytířstvo jen tak mimochodem

a takřka hravě (a aniž by se toto realiter příliš promítlo do jeho idealiter) smetlo do moře či do stepí strašlivé vlny turko-tatarských a arabských nájezdů, pod nimiž se jinak rozpadly všechny v té době dostupné civilizace. Že položilo základy k poznání a dobytí světa v míře nevídané od římských dob. Že - což považují za klíčové - mělo v rozhodujících chvílích (namátkou: křížové výpravy i Johanka, Alfréd Veliký i Grūnwald, reconquista i tatarské a turecké vojny) plné sympatie a podporu svého realistic-ky smýšlejícího okolí, že bylo jen jeho ozbrojenou pěstí. D'Artagnan je ztlučen pánvičkami a do značné míry opouští své druhy kvůli povinnostem d'Artagnanovy služby - to je v pořádku, dávno přece není rytířem, ale žoldnéřem (analogicky je ostatně spíše žoldnéřem i japonský samuraj, byť na základě mnohem přísnějšího a tradičnějšího čestného kodexu bušidó). Jenže také Don Quijote je zbit, a to už v pořádku není, tady se jasně ukazují meze, přes něž už nemůže být archetypem rytíře a rytířské doby: rytíř bývá občas zbit

lupiči nebo jako lupič, ale takový typ opovržlivého vztahu myslitelný není. Nu, a na závěr Tě požádám, abys to bral jako útržek z delšího rukopisu, už mi nezbyvá místo.

### 8. května 1982

Co jsem tedy chtěl dodat o rytířství a pirátství. Napřed je třeba si uvědomit, že idea evropského rytířství, jeho legenda, jeho dynamis a základní systém hodnot, to všechno se preformovalo ve slunném středomoří a sahá svými kořeny námnoze až do římských dob, Platónovým konceptem státu počínaje a klientským systémem či širokou římskou "familia" konče. Avšak veškerá vojensko-technicko-organizační struktura (včetně třeba myšlenky rytířských řádů jako takových), celá praktická realizace, "povrch", "zjev" myšlenky rytířství je téměř bezé zbytku dílem severanů (vikingů, Normanů či jak se jim ještě říká) - a to byli povýtce piráti a jako piráti také nejdříve zpusto-

šili a pak ovládli nebo infiltrovali všechny přímořské (a přiříční!) oblasti Evropy. Takže budu-li se v dalším pokoušet srovnávat, stavět do protikladu některé rysy rytířství a pirátství, berte to jako víceméně umělou polarizaci, protože v klasickém věku evropského rytířství oba proudy vlastně splynuly. A některé ty rozdíly jsou dosti markantní. Rytířství původních manských soustav je mnohem hierarchičtější ("primus inter pares" je relativně pozdní severanský input) za všech okolností, s jedinou výjimkou bitevního pole (to se táhne vlastně již od Achilea) - pirátství je téměř vždy až bezuzdně demokratické, v přímé akci ovšem podléhá železné kázi. Rytířství je mnohem individualističtější a romantičtější, pirátství je vlastně mnohem organizovanější a vojensko-hospodářsky prokalkulovanější, jeho údery jsou přesně cílené a jeho sazby a pravidla nezvratně stanovené. V tom se spíše podobá žoldnéřským vojskům na přelomu středního a nového věku, ovšem s jednou závažnou diferencí, která také ústí k zřejmě nejpodstatnějšímu rozdílu

mezi rytířstvem a pirátstvím. Rytířství je jedna veliká hra (jedna z největších, kterou kdy lidstvo vymyslelo) a nese s sebou přednosti i nedostatky každé hry: bezkonkurenční dokonalost a elegance v povolených rozměrech, ~~ale~~ značně konzervativní lpění na daných pravidlech; převažující ušlechtilost a romantika, "rytířský" způsob jednání, ale také mezé vážnosti hry, za nimiž už to bude muset spravit výkupné, nechť vybočit z rámce hry (viz masivní středověký odpor proti kuši či jiným "nerytířským" formám boje - husité, Grunwald), excesy hry, jako je rozhodování o osudu pospolitosti a území v osobních soubojích. Pirátství je za všech okolností totální: v případě první porážky budou všichni účastníci bez výjimky a výběru zvěšeni či jinak utraceni jako psi, to je pradávný a důsledně dodržovaný zvyk. V případě četných vítězství nejsou naopak vraždění, znásilňování a zotročování limitovány ničím jiným než technickými možnostmi a vojenskou či materiální prospěšností (což při daných podmínkách boje znamená, že se vraždí opravdu hodně), čest ani svědomí do toho

nemají co mluvit. Drzost a odvaha pak nejsou limitovány vůbec ničím - pár set zdecimovaných a poňomrtvých pirátů bere útokem opevněnou Panamu s několikatisícovou posádkou, dva tucty mužů se odváží vrhnout na válečnou loď s poklady (úspěch bývá zmaručen, hrůza z nemožného a neskutečného je příliš svazující). Klasickou konfrontaci pozdního (nicméně toho "nejrytížštějšího") rytířství a kvetoucího pirátství představuje x-tá bitva o Anglii. Španělský král komentoval katastrofu svého loďstva zasmušilým výrokem, že neposlal Armadu proti živlům, ale proti Angličanům. Ať již byli hnáni touhou po zisku, nadějí na královské odpuštění, nebo vlastenectvím, skutečností zůstává, že sir (pozdější) Francis Drake a jeho piráti (a proti nejmohutnějšímu invaznímu loďstvu od starověku stáli jen oni a narychlo svolaná domobrana, která účinně vyvraždila Španěly, vyvržené mořem) nejen nezaváhali ani před nevyčíslitelnou přesilou, ani před živly, ale dokázali promyšleně a účinně strhnout na svou stranu a postavit do svých služeb i živly a z pře-

sily učinit smrtonosnou nevýhodu. Husarsky a nepravděpodobně (byl to ovšem jen samozřejmý instinkt lovce, ale nikomu to nedošlo) přepluli rozbouřený kanál a napadli flotilu v jejích domovských přístavech, kde se tísnila před nepřízní počasí. Protože jim vodní živel nestačil, napadli ji ohněm (jejich vysloužilé kocábky by dnes patřily do šrotu, tehdy báječně posloužily jako zápalné lodě), čímž je jednak důkladně pošramotili, jednak vyprovokovali k neuváženostem. V následné pamětihodné a zběsilé honičce podél skotského pobřeží se ukázalo, že chatrná pirátská plavidla, která za normálních okolností neměla proti Španělům šanci ani obstát, ani jim uniknout, se kupodivu v okolnostech britské bouře a britských útesů nejen nepotápějí, ale že jsou válečným lodím víc než rovnocennými protivníky. Výsledek byl pro rytíře tristní, ztráty Angličanů nepatrné a jejich nadvláda na světových mořích *via facti* započala (když byla o nějaké to století později upevněna, bylo pirátství nelíostně zlikvidováno). Ale konec příkladů, chtěl jsem tím osvětlit, že v posledně

zmíněném rozdílu (hra - smrtelná vážnost) mezi rytířstvím a pirátstvím můžeme po právu dávat přednost jedné i druhé straně, že však zde pirátství plně předjímá povahu moderních národních armád a totálních válek - a to je realita, v níž žijeme a kterou jaksi nemůžeme nebrat v úvahu. Mám sice podezření, že se mi v mé realitě více daří barvitě líčení než systematický rozbor, nicméně ať žijí piráti a šílená odvaha a hojná kořist ve zlatě, rumu a krásných ženách.

+++

Co mám vlastně vědět černě, toho už se rok marně snažím dopídit - jsemť naděje sama. Máš-li na mysli můj přísný poměr k odjezdům, ochotně připouštím značný podíl sebeobrané reakce a také nahlédnutí, co všechno se tím zničí a kolik škody i triumfu na druhé straně to přináší. Máš-li ovšem na mysli mou letální diagnózu současného stavu, nevíru v jeho napravitelnost a oživitelnost cestou konstruktivních změn, vůbec jakýchkoli evolučních změn, pak je absolutně nesprávné odvozovat to z nějakého pohledu ze zástěnku - ten mohl, díky nahlédnutí nepev-

nosti a nejistoty toho zdánlivě nejpevnějšího, tento můj názor spíše zpochybnit. Já vím, že následující bude znít prapodivně, když mé nynější nepříteli záviděníhodné osudy jsou důsledkem jednání, motivovaného alespoň formální důvěrou v možnost takové částečné nápravy. Jsem však odedávna skálopevně přesvědčen, že žádná taková náprava možná není, že Kartágo nelze ani změnit, ani se s ním dohodnout, nýbrž že musí být za každou cenu rozkotáno a navěky pohřbeno pod smrtícím příkrovem soli. Toto své - ještě daleko starší - přesvědčení jsem poprvé komplexně a zčásti i písemně formuloval před patnácti lety a od té doby se udály jen věci, které je jednoznačně potvrzovaly - pokud by nějaké stvrzení vůbec potřebovalo. Jiná věc je, že jsem hned tehdy začal jednat, nyní jednám a zřejmě i v budoucnu budu občas jednat tak, jako by nějaká jiná možnost byla natolik nadějná, že stojí za to nasadit pro ni hlavu - když už se taková možnost naskytne, stojí za to učinit vše pro oslabení Kartága, pro odvrácení jeho spojenců a co

nejširší mobilizaci jeho odpůrců. Další (a úzce navazující) jiná věc je, že značná část mých přátel toto mé mínění nesdílí - v praxi nás to nerozděluje až do okamžiku (a tedy ani mé názory nemají žádný zvláštní praktický význam až do okamžiku), kdy bude třeba zahrát va banque a pokusit se protrhnout pekelný kruh jedinou smělou a nelítostnou ranou. Jenže jednak můj názor sdílí mnohem více lidí, než je opticky zřejmé, jednak podaří-li se takový okamžik společným úsilím protichůdných stran navodit, budou ho sdílet téměř všichni a jádro problému bude v přesné formulaci a jasném rozhodnutí jak a kdy, ne v nedostatku konsekvence na téma co. Abych tedy konečně zdůvodnil to, z čeho jsem již mezitím vyvodil konsekvence: teoreticky jsem se přesvědčil, že je principielní a nepřeklenutelná propast mezi tím, zhruba řečeno, co je výslovně dovoleno, a tím, co není výslovně zakázáno, a že řeči např. o posttotalitě jsou jen zbytečným mate-  
ním věcí jasných. Že základní struktury jsou jednoznačně a nezprostředkovaně od

ďábla a že vždy a nevyhnutelně přiná-  
 šejí touž zkázu, utrpení a hořkost, i  
 kdyby je provozovali andělé, i kdyby to  
 bylo v tropickém a cukerném ráji. Že je  
 navíc v těchto strukturách zabudováno  
 mnohonásobné vnitřní jištění proti jaké-  
 mukoli skutečně účinnému pokání a obrá-  
 cení. Že se navzdory omylu nejedná o  
 dobrou myšlenku, dovedenou ke špatným  
 koncům lidskou nedokonalostí, ale o vy-  
 sloveně zlou, zpupnou a satanskou myš-  
 lenku, jejíž účinnost byla znásobena  
 lidským důvtipem a převzetím tisícile-  
 tých tradic špatnosti (v nemalé míře od  
 naší milé ecclesiae, v tom spoluvinní  
 jsme). Atd., atp. Nebudu to zbytečně  
 rozvádět: při troše dobré vůle lze i  
 z tohoto jistě nahlédnout a pochopit,  
 že můj postoj je přinejmenším konsis-  
 tentní a nepramení jen z nějakých "anti-"  
 zdrojů (byť připouštím, že se nálepky  
 "anti" obávám méně a mám proti ní méně,  
 než je momentálně v módě). Jistěže se  
 časy mění: jsem dalek toho změny přehlí-  
 žet nebo jejich význam nedoceňovat, ač  
 ne každou pozitivně vyhlížeající změnu  
 jsem ochoten jako pozitivní také hodno-

tit. Jistěže je třeba se vždy a bez zámlky vykazovat: zda jsou k tomu bezpodmínečně nutné úspěchy, to už je otázka. Přiznám se Ti totiž ještě k jedné věci: osobně pokládám tuto válku, jejíž urputnost a trvání jsou mnohým nesnesitelné, za pouhý průzkum bojem či ještě vhodněji poněkud realističtější štábní manévry, jejichž výsledky budou prověřitelné až v onen rozhodující okamžik a v nichž je vše podřízeno potřebám onoho okamžiku. Z tohoto hlediska znamenají kádry, struktury, vstup do obecného povědomí naprosto vše, dobyté pozice či případné výhody a ústupky jen velmi málo, a i to málo je dvojznačné. Držíme Boží věc a je třeba dbát Jeho svrchovaných rozkazů - v eventuelních mezidobích se pak chovat tak, aby bylo vidět, že je to opravdu Boží věc (kteroužto v podstatě morální floskuli si ovšem jako katolík vykládám zpupně a fanfarónsky). Ale černě, černě opravdu ne!

22. května 1982

Oč vlastně jde, se dá velmi nepřesně přiblížit oním sporným a hojně diskutovaným výrokem, že jsou důležitější věci než pokoj, či jeho správnější a evidentnější variantou, že kdekoli běží o život a věci životně důležité, jsou nutně ztraceny, nedokážeme-li je nasadit, nejsme-li zjevně odhodláni je obětovat. Nebo lze také mluvit o tom, že vláda hloupé a neprozřetelné zbabělosti je u konce (snad). Jelikož ovšem stávající odvaha je nutně odkázána na zdroje předchozí hlouposti a nepředloženosti, je a bude počátek její cesty lemován omyly a těžkými debakly - to je normální a naprosto nedůležité, a souboj nerozhodují první škrábnutí. Zkusme se nyní na věc nezaujatě a s jistou dávkou věšebného zaujetí podívat a posoudit, kdo vlastně "splakal nad vejždělkem", zda jsme se nemýlili v tom, co jsme chtěli, zda se nyní cítíme zaskočení právem, nebo jen z určité nevhodné setrvačnosti. Naši značně nespolehliví a také značně zkušenější

partneři jsou pochopitelně ovlivněni resentimentem a neschopností překročit svůj vlastní stín, v podstatných věcech je však jejich diagnóza bezesporu správná (samozřejmě jde o diagnózu naší a okolostojící situace): pragma a pravda byly náhle odděleny hlubokou propastí, podmínky pro všechno dosavadní se neko-  
nečně zhoršily (a ještě zhorší!), stát v pravdě bude stále pošetilejší a smrtonosnější. Opravdu jsme něco takového chtěli? Se vší vervou odpovídám: ano, chtěli! Souvisí to přece se základními pravdami naší víry: že kosmos není místem dvou principů a jejich smíru či sváru, že je jenom jeden zdroj života a síly (silný a živý Bůh). A že není jiné cesty do království než skrze Golgotu. V praxi a konkretizováno to znamená, že apokalypsa není jedinou alternativou života se lží, jejího neúnavného vykrmování v nikdy nenaplněné naději, že tím bude proměněna ve své vlastní podstatě - naopak (a to je nejen metafyzická, ale i stará a osvědčená historická zásada), jakmile pravda a lež stanou proti sobě

zbrojně a nesmiřitelně, pak království  
 lžím oddělené od zdrojů života, brzy  
 vyschne a zhroutí se v sobě (může se  
 ovšem ještě pokusit zoufalým skokem se-  
 třást svou sudbu). Těm, kdo stojíce  
 v jeho moci, odmítají stát v jeho služ-  
 bách, nebude ovšem nijak veselo: oč bu-  
 dou jejich perspektivy slibnější (jako-  
 že perspektivy partnerů nikdy reálné  
 nebyly - přes svou líbivost), o to tvrd-  
 ší rány na ně budou dopadat. Budiž, bu-  
 deme tedy stát v pravdě - a jak jsem již  
 vícekrát konstatoval, lhostejno, zda na  
 život a na smrt, a lhostejno, zda sami.  
 Protože jsem však současně i člověk  
 značně pragmatický a také připravený do-  
 kázat, že dlouhodobě zmíněný obrat nao-  
 pak znamená pokorný návrat pragmatu  
 k pravdě, nehodlám obětovat svůj mladý  
 život jen tak zbůhdarma (i pro věci vzne-  
 šené lze zemřít zbůhdarma, tj. bez vy-  
 dání ovoce): uvědomuji si, že pro tento  
 plodný čas platí (respektive že jen za  
 splnění této podmínky může být plodným  
 učiněn), že musíme být připraveni vskut-  
 ku na každou hodinu a také každé hodiny

využívat všemi prostředky, energií a důmyslem.

29. května 1982

Zatím je již ale pátek, pošta vytrvale žádá, ještě odpoledne zbývá poslední šance. Zato jsem byl dnes předběžně seznámován s dodatkem k hodnocení, vyžádaným od okresního soudu v Mostě: stává se tedy (přesně rok po půlce) velmi pravděpodobným, že se spisy vynořily v této části světa a že v dohledné době dojde k projednání. Což je skvělé, protože tím bude dána možnost se s Vámi (nebo aspoň s Tebou) mimo pořad uvidět, v případě štěstí a Vašeho důvtipu i nějak materiálněji ocenit Vaši přítomnost. To je ovšem také vše a jinak je k věci třeba přistupovat s pesimismem bez pověr a iluzí: oproti minule sice zřejmě mám pracovní i další hodnocení veskrze kladná, zůstává však obligátní závěr (na obligátní otázku jsem poskytl pochopitelnou odpověď), že se stavím naprosto nekriticky ke svému

odsouzení (to je samozřejmě ptydepe, neb se tím nemínil nadšený souhlas s mým odsouzením, jak by gramaticko-významová struktura věty napovídala, ale postoj přesně opačný) atd., ergo že trest zjevně neplní svůj převýchovný účel a propuštění se nedoporučuje. Ostatně záležitost je všem zúčastněným stranám dokonale jasná.

POHÁDKA PRO DĚTI

## Stíny pomalé smrti

aneb

jak Bendovic děti nedokázaly  
přemoci strašné kouzlo

Už je to zase tady, vždyť se to opakuje jako zlý sen. Budko se definitivně ztratil, není po něm ani vidu, ani slechu a děcka už pomalu začínají zapomínat, jak vlastně vypadal-nevypadal. Mnohem horší však je, že jako vždy, když je Budko ztracený opravdu důkladně, není jaksi k nalezení ani Martička, která se nejspíš podle svého zvyku vydala po jeho stopách. Klukům tedy nezbývá nic jiného, než se sešikovat a vypravit na pomoc své sestřičce, za dalším dobrodružstvím - v tuto chvíli si ještě žádny z nich nepřipouští, že by to mohlo být dobrodružství poslední. Cíl je jasný: kde jinde lze zmizet důkladněji než v zemi stínů, v prokletém království zlé smrti. Ani cesta není neznámá: k stínům pomalé smrti se jde normálně ze dveří

a po schodech, jen je třeba hned za prahem zabočit vlevo místo vpravo a ještě udělat nějaký ten posunek a cosi zamumlat - v tom už se děti dobře vyznají. Nikdo ovšem pořád neví, kde vlastně ona říše začíná, praví se, že někdy lze její hranice překročit už v předsíni a jindy do ní vede daleká pouť - není svědků a není jistoty.

Bendovic děti teď již zajisté vědívíc, jen o to jde, zdali to také kdyněkomu z živých povědí. Začalo to sicerychle, ale víceméně nevinně, neustáléstřídání a prolínání tmy a světla, jako by tu nebylo ještě jasné, že mají bytovat odděleně, občasné náhlé zamrazení, pocit prázdnoty pod nohama a hlodavédutosti uvnitř. Marek si hřbetem rukyotřel ledový pot z čela - zazdalo se mu, že ucítil i pavučinu a spoustu drobnýchčilých nožiček - a odhodlaně vedl ostatní dál. To už se však ozval Prasátko:

"Tak nevím, drápy nebo zuby, ale rozhodně něco nepříjemného a náramně chytlavého. Myslíte, že tudy Martička opravdu šla?"

"Určitě ne," vyhrkl rázem Martin, který na podobnou otázku už hezkou chvíli čekal.

"Takhle bláznivá snad není. Bylo by lépe to zkusit jinudy."

Jenže účinek pečlivě připraveného proslovu byl neočekávaně zmařen jeho závěrečným posunkem, neboť všichni se mimoděk ohlédli a spatřili za sebou první stín. Kdovíjak dlouho už tam stál a přehrazoval jim cestu zpátky; když ho uviděli, nebyl nepodobný vrženému stínu, toliko po okrajích drobet žhnul a narudle zářil, jak se tak přilepený na stěnu vlnil a povlával ve zdánlivé uvolněnosti, přičemž z jeho škvířivého obrysu přímo viditelně vystupoval silný pach síry a jakési hnilobné ztuchliny, který měl věrně provázet další kroky dětí touto podivnou říší. Vtom se před jejich očima, dosud nevěřícně zahleděnýma na tu novotu, stín odloupl od stěny a současně se nadul a zplastičtěl, i jeho oči a ústa teď byly rudě vyznačeny. Pokročil k nim a prudké šermování jeho rukou i mimika balónovitého obličeje svědčily o tom, že k nim pronáší nějakou řeč - což bylo dost strašidelné, poněvadž nebylo slyšet ani hlásku. Vůbec to bylo všechno dost strašidelné, i jejich vlastní stíny na pod-

laze se teď začaly chovat jaksi svévolně a nepatříčně (rozhodně už nepatřily jen jim a světlu; všelijak se nadzvedávaly a pojukávaly po sobě, nenásledovaly jejich zkusmé pohyby a nereagovaly ani na Prasátkovo ostré Kuš!), takže Martinův návrh najednou klukům začal připadat nesmírně slibný a uvážlivý - dále se ovšem ta podivínská a smradlavá existence příhodně obejít nebo odehnat. Ale naštěstí tu ještě byl Marek a jeho konečné rozhodnutí bylo ledovou sprchou na rozechvělá srdce:

"Šla nebo byla vedena, my jdeme a vracet se budeme jen s ní. Je to sestřička a nedáme jí ublížit."

Tomu nebylo možné odporovat, a tak se tedy šlo, Marek vpředu a Martin vzadu, vždyť různé hnusné potvory a pitvory nejradši útočí zezadu a Martin sice mívá strach, ale Mrňavce jen tak neopustí a v boji je nakonec udatný. No a Prasátko a Filípek se bojovně hemžili uprostřed, však na ně také dojde řada a jak to vypadá, budou mít plné ruce práce všichni čtyři. Protože cesta je dlouhá a k nezapamatování, krajina se mění každým krokem

a také každým okamžikem od jedné mrtvolné ošklivosti k druhé. Stínů přibývá a zkoušejí všelicos, je nutno být stále ve střehu a vlastní stíny klukům již dávno vypověděly poslušnost a teď dokonce kamsi odběhly. Kluci jsou sami jako nikdy.

Pak se před nimi objevila proslulá řeka a našim dětem bylo hned jasné, že v této vodě-nevodě sice nečíhá nic živého, zato vstoupit do ní by byla jistá smrt. Jenže náramně ochotné stíny, jichž je nyní najednou všude plno, jim již uvolňují uličku k těžkému černému prámu, rytíři nastupují a tisknou se k sobě, protože stíny se nakupily všude po dně i po bocích a žár a pach jejich netělnosti je omračující. Přeprava všude netrvá dlouho, až směšná je krátkost této zkušenosti, která se neopakuje. Druhý břeh je jenom nekonečná plocha, krvavé betonové pole ozařované narudlým přisvitem pentateuchu, jenom na nekonečné zástupy stínů, s proklínáním se čímsi lopotících a přes předstíraný nezájem kradmo upírajících tisíce zlých a prázdňých očí na nově příchozí,

jenom nekonečný zastavený čas. Takhle nějak tedy vypadají ty špatné konce, takhle nějak vypadá zoufalství.

Martička tam pochopitelně byla a ani nebylo tak obtížné ji najít, byla totiž zrovna uprostřed - přesněji řečeno právě ona vytvářela střed celého toho roztěkaného nesmyslna bez hranic a pevných obrysů. Byla to však docela jiná Marta, smutná a vyhaslá, předurčená ke službě smrti a jejím spojencům, opředená vlákny jejich čar. Kluci, kteří se k ní nedočkavě rozběhli a porušili svým dupotem monotónní ropot říše stínů, ani nepotřebovali velitelský pokyn jednoho zvláště tučného neživce i stanuli v ustrnutí nad její nepřítomnou zbabělostí. Současně jim do uší zazněly vtírané zpěvanky, první to smysluplný zvuk v těchto končinách, jistěže zvuk smyslu nedobrého:

z jedovatých par chuťná kaše  
pokusit se můžeš třikrát  
ale kouzlem neotřeseš

už je naše, už je naše  
vy budete naši zítra,  
zabloudily děti v lese.

Jeden ze stínů nechal dopadnout rudý třpyt na Martina přimknutá víčka a ona poslušně

a s dokonalou neosobností spustila:

já jsem malá **hdčička**  
 kočičce podobná a jako ona  
 sedm životů mám  
 v jeden ráz je utratím  
 ke stínům se připojím  
 s úsměvem skonám  
 vesele lkám.

"No a co teď? Tedy mrtvá není, ale moc svěže taky nevypadá," případně prohodil Martin.

Marek mlčel. Pak pokročil k Martičce, pohládl ji po tváři, uchopil za ruku a pomalu ji, mátožnou, vyváděl z kruhu stínů, které se před ním úslužně rozestoupily. Oba však učinili sotva více než tři kroky, když se náhle prostor a čas jaksi nepozorovaně proluly, a vše bylo zase při starém: Marek stál opodál a Martička uprostřed kruhu, nehybná a očarovaná. Marek stále mlčel, nezdál se být valně překvapen, a bylo vidět, že o čemsi usilovně přemýšlí, zasmušila přihlížeje dalšímu počínání svých sourozenců. Martin se snažil domlouvat sestřičce, vysvětloval jí, jak všem schází a jak se o ni máma s tátou obávají - ale byla to marná řeč i námaha, a nedosáhl ničeho. Dokonce i křížek se jí pokusil na

čelíčko namalovat, ale ona příliš bolestně vykřikla. Ani Prasátko nebyl úspěšnější, nadarmo Martičku chválil, nadarmo ji chtěl přimět k návratu pěknou pohádkou, nadarmo jí se slzami v očích sliboval, že si s ní bude hrát i ty nejpitomější holčičí hry úplně bez stříleček. V odpověď mu znova zazněla teskná a mrtvolně laškovná slova; slova barvy neblahého západu slunce:

já jsem malá holčička  
kočičce podobná a jako ona  
sedm životů mám  
v jeden ráz je utratím  
ke stínům se připojím  
s úsměvem skonám  
vesele lkám.

Tu se však Filip postavil jako bojovný čertík, maličko se naježil a ve stejném tónu odpověděl:

kočička se nezalekne,  
ouška vztyčí, packou sekne,  
myška teď již v kruhu pádí  
kočička si bříško hladí  
že hebké holčičí vlásky  
nevrhají stín  
že její kočičí očka  
prohlédají dým  
zanech tyhle smrtihlášky  
ať už se nás máma dočká.

A ejhle, jen domluvil a rázem se vše změnilo a Martička se nechápavě pouсмála na kluky, náhle úplně probuzená a důkladně zaleknutá celým tím množstvím vůkol. Oči měla doširoka otevřené, a dokonce i tvářičky jí znatelně zrůžověly, teď již sem opravdu ani trošičku nepatřila.

"Kruh je protržen, běda, kruh je protržen", vztekla a zklamaně zavyly stíny. V tom se však z temných shluků odloupl neobyčejně zlý stín, černý a rudý a jaksi křivohranatý.

"Byl čtvrtý!" zaburácel.

"Byl čtvrtý a všichni propadli hrdlem. Jen třikrát směla zaznět věštba."

"Takhle tedy vypadá konec, konec všech námitek a poslední porážka, v malé chvíli se vše zhroutí v nedočkavém šumotu stínů, Martiny oči se podruhé a navždy zavřou, osud jejích neúspěšných zachránců se smutně naplnil a pomoci se nedovolají. Či přece jen ještě něco námitek zbývá? Marek totiž již nemlčel a jeho slova, která teď dopadala s vahou i britkostí kovu, poprvé zjevně zadřela celý ten zaběhaný mechanismus smrti.

"Čekal jsem to, jen dvakrát jsme slyšeli výzvu, jsme ale v říši zrady. Dvě jsou cesty: ubrat myš, nebo přidat kočku. Hned uvidíme, jak rozřeší hádanku oni. Taste, bratři!"

"Přidejme kočku!" zahřměli kluci a špiče čtyř mečů rázém nebezpečně zakroužily ve výši očí.

"Ať žije kočka!" zajásala Martička, vlepila tomu černořudému a křivohranatému takový pohlavek; že ihned zplacatěl, a hbitě hupala pod ochrannou hradbu mečů.

"Stíny se nám vrátily", upozornil Prasátko. Vskutku, jejich stíny už byly zase jejich a poslušné - a to bylo dobré znamení, byť jinak všechno teprve začínalo a slunce naděje i dobrý oběd byly kdesi nepředstavitelně daleko. A začínalo to dost ostře, neboť nejbližší tlupy se před svištěním mečů sice rozutekly, za nimi však děti spatřily pevné šiky stínů, které s ryčením, frkáním a děsným smraděním okamžitě zaužočily. Těžký to byl boj, líně se převaloval sem a tam podoben praseti v bahnisku a jako každý zápas smrtelníků s nesmrtelnými nebo mrt-

vými skýtal jen sporná a chatrná vítězství, zato nepřeberně porážek a beznaděje. Nikdo nemůže říci, jak dlouho trval, protože čas v říši stínů je náramně pomalý a svévolný a nemá nic společného s tikáním hodinek kdesi nahoře. Nikdo dnes přesně nezrekonstruuje jeho průběh, ten sled divokých a úporných klání a velikého třesku, ten sled rámovaný úpěním a mekotem potrefených strašidel: kdo by mohli mluvit, mlčí, jedni z ostychu, druhí ze strachu a třetí nesdílností smrti, prach zapomnění se ukládá na mnohé a v krajinách za řekou není svěžího větru, který by ho rozvířil a odvál. Zůstanou bezejmenné ty hrdinské činy, jen tolik je snad třeba říci, že nebýt Filipova důvtipu, nikdy by byli nevysvobodili Martičku a bez Markova rázného zásahu v hodině dvanácté by byl nevyvázl žádný z nich, že oba kluci toho dne bez konce ještě nesčíslněkrát prokázali svou rytířskou odvalu i um, že Martin ve chvíli nejvyšší tísně, kdy dosud nedotčený severní voj stínů uhodil na zubožený hlouček a zkáza se zdála neodvratnou, pohrdaje smrtí vrhl se mu vstříc a sám jediný způsobil v jeho

radách takový masakr, že jméno Martin bude až do konce věků vyslovováno v podzemním království jen pošeptmu a s uctívou bázni. Že ubožák našel, co hledal a nepřežil svůj triumf, smrt jeho byla slavná, ale krutá. Martička pak, nedbajíc vřavy bitevního pole, pečlivě sesbírala kusy jeho rozsekaného a rozsápaného těla - jen kousíček nosu se ztratil nenávratně, pozřen jednou z rozlíčených obelud - scelila je vodou z řeky pomalé smrti a několika kapkami své čisté krve vzkřísila bojovníka. Že Prasátko ve vrcholných okamžicích boje šestkrát bodl samotného satanského smrtivce a pokaždé dokázal obratně uklouznout jeho vražedným pazourům, aby ho nakonec sedmou mistrnou rahou definitivně přibíl k prknům povytaženého prámu. Tím dospěly věci svého rozuzlení, alespoň věci válečné, neboť zbylé stíny se uděšeně rozprchly a poprvé po tisících let zavládl nad těmito šířými pustinami ticho radosti a naděje na vysvobození, arciže naděje slaboučké a dodaleka zahleděné.

Pro naše děti to však byl jen začátek dalších nesnází, protože řeku smrti nelze

beztrestně překročit dvakrát, a ony přitom nijak netoužily ubytovat se v té divné říši natrvalo - právě naopak, už se moc těšily domů a říkaly si, že s dobrodružstvími by mohl být na nějakou dobu konec. Navíc zvláště kluci byli zle zastříkáni jedovatými slinami a neméně jedovatou krví utracených nepřátel: utržené rány se jim nezacelovaly a celá pokožka je stále více pálila a svědila a posléze se pokryla drobnými vřídky. I tato okolnost nutila ke spěchu, vždyť všichni z toho byli nervózní, začínali se pěkně hádat a nejraději by si byli navzájem napohlavkovali. Vlastně ještě štěstí, že se čas od času nějak zvláště nesmiřitelná tlupa stínů pokusila o náhlý výpad či přepad ze zálohy: naši hrdinové takovou drzost náležitě a bez velké námahy ztrestali a alespoň se jim přitom uklidnila krev.

Cesta k pramenům řeky, která se takřka před očima úžila a vůbec si vedla dost podivně, tedy ubíhala poměrně rychle a slěbně, dokud podle prámu s přibodnutým satanským smrtivcem nezvratně nezjistili, že jsou zase zhruba tam, odkud před drah-

nou dobou vyrazili. Prasátko si rychle stoupl vedle poraženého nepřítele, ale ostatní propadli chmurné náladě a nedokázali ani slůvkem ocenit jeho nedávné vítězství. Všem by se asi vedlo zle, tu si však Martička povšimla, že se za nimi a okolo nich už zase courá ztracený Budko, kvůli kterému celá ta historie vlastně začala: a takové strašidýlko pochopitelně zná cesty a cestičky, o kterých dokonce ani děti nemají ponětí. Budko se napřed dle svého ohavného zvyku všelijak vykrucoval a s výrazem "já nic, já muzikant" upozorňoval děti na zajímavé jevy na obzoru a kola na hladině. Když však Marek jakoby náhodou zabodl meč do prámu sotva píď od místa, které tak asi mohlo být Budkovým obličejem, rázem do něho vjela horlivost a ochotně se ujal úlohy vůdce při dalším křivolakém a často až nepochopitelně složitém putování. Důležitý je však výsledek a ten byl znatelný: nakonec prolezli hustým keřem a ocitli se v parku na náměstí, domů to bylo co bys opravdu kamenem dohodil a bylo krásné, časné ráno. A tak stopy zlých bojů raději smyli v jitrní rose, jejíž

očistný i hojiny účinek byl zázračný a okamžitý, a ještě stihli nakoupit v mlékárně čerstvý kefír a křupavé žemličky. Až doma zjistili, že každá hodina v říši stínů pomalé smrti trvala celý pozemský den - a bylo těch hodin čtrnáct. Ale nikdo se o ně nestrachoval, protože všichni byli přesvědčení, že jsou na šachovém táboře: a děti tentokrát o svém dobrodružství pomlčely a jen se vědoucne usmívaly. Vlastně to také byla svého druhu šachová partie.

Libkovice,  
červen-červenc 1981

## O B S A H

|                        |     |
|------------------------|-----|
| Předmluva .....        | 1   |
| Dopisy z vězení .....  | 15  |
| Pohádka pro děti ..... | 181 |